

Statens tilsyn for planter,
fisk, dyr og næringsmidler

2018 ÅRSRAPPORT

INNHOLDSFORTEGNELSE

1	LEDERS BERETNING	3
2	OM MATTILSYNET	4
3	AKTIVITETER OG RESULTATER	7
	SAMLET VURDERING AV RESULTATER, MÅLOPPNÅELSE OG RESSURSBRUK	7
	SIKRE TRYGG MAT OG TRYGT DRIKKEVANN	8
	FREMME GOD HELSE HOS PLANTER, LANDDYR OG FISK	17
	FREMME GOD DYREVELFERD OG RESPEKT FOR LANDDYR OG FISK	28
	FREMME HELSE, KVALITET OG FORBRUKERHENSYN LANGS HELE MATPRODUKSJONSKJEDEN	34
	IVARETA MILJØVENNLIG PRODUKSJON	39
	IVARETA MARKEDSADGANG TIL UTLANDET FOR NORSKE VARER	46
	ARBEIDSMETODER	49
4	STYRING OG KONTROLL	62
5	VURDERING AV FRAMTIDSUTSIKTER	67
6	ÅRSREGNSKAP	69
	VEDLEGG 1: EFFEKTINDIKATORER	79
	TRYGG MAT OG TRYGT DRIKKEVANN	79
	GOD HELSE HOS PLANTER, FISK OG LANDDYR	81
	GOD DYREVELFERD OG RESPEKT FOR DYR	83
	HELSE, KVALITET OG FORBRUKERHENSYN LANGS HELE MATPRODUKSJONSKJEDEN	84
	MILJØVENNLIG PRODUKSJON	84
	VEDLEGG 2: PRODUKSJONSINDIKATORER	85
	UTVIKLE REGELVERK	85
	KOMMUNISERE OG VEILEDE	85
	FØRE TILSYN	85
	STYRE OG STØTTE	86
	VEDLEGG 3: STATISTIKK	87
	PRODUKSJON	87
	RESSURSBRUK	91
	GEBYRINNTEKTER OG BEREGNET DRIFTSUTGIFT PER GEBYR	93
	BEMANNING	94

1

LEDERS BERETNING

Konturene av framtidens Mattilsyn

I Mattilsynet jobber vi alle hver dag etter visjonen: et samfunn der maten er trygg og dyra har det godt. Innsatsen vår i fjor var avgjørende for den gode statusen vi har på de fleste av områdene våre. For å løse oppgavene bedre i framtida skal vi bli mer brukerorienterte og kunnskapsbaserte og vi skal utvikle oss.

Igjen kan vi slå fast at Norge fremdeles er i en unik situasjon. Få blir syke av mat og drikkevann. Dyre- og plantehelsen er god. Selv om vi avdekker og følger opp forhold som næringsaktørene må rette opp, rokker ikke alvorlighetsgraden og omfanget av dette ved den unike situasjonen.

Den gode statusen er ferskvare som må fornyes hver eneste dag. Mattilsynets viktige bidrag er mange overvåkingsprogrammer, risikovurderinger, tilsyn, høy aktivitet overfor næringsaktørene og ikke minst regelverksarbeid for å sikre norske forbrukere, dyr og aktører.

Mattilsynet er en lagspiller. Godt samarbeid med dem vi fører tilsyn med, andre offentlige etater og ikke minst kunnskapsinstitusjonene, er en forutsetning for å løse samfunnsoppdraget. Resultatet ville ikke blitt så godt uten dette samarbeidet.

Risikobasert og målrettet er styrende prinsipper for oss. Vi er fremdeles mye ute i felt, men veileder nå mer for å gjøre det enklere å følge reglene. Vi setter inn større ressurser i de alvorligste sakene og på områdene der utfordringene er størst.

Faglige prioriterte områder de siste årene har vært problemene med sykdom, dødelighet og velferd i akvakulturnæringen, leveringsikkerhet av trygt drikkevann og håndtering av skrantesjuka. Det vil de fortsatt være i årene framover. Problemene er sammensatte og tar tid å løse. Vi ser enkelte bedringer, men fremdeles gjenstår store utfordringer som aktørene, storsamfunnet og vi sammen må jobbe videre med.

Vi har tatt viktige veivalg og staket ut kursen der brukerorientering, kunnskapsbasert utvikling og organisasjonsutvikling er stikkordene. Med brukerorientering mener vi å møte og ivareta brukernes behov slik at innsatsen vår treffer målrettet. Å jobbe mer kunnskapsbasert handler for oss om å utvikle kunnskapsgrunnlaget vi baserer beslutningene våre på. Vi må jobbe mer systematisk med å få inn og bearbeide relevant og pålitelig informasjon.

Større grad av brukerorientering, kunnskapsutvikling og teknologiske nyvinninger vil føre til bedre prosesser internt i Mattilsynet og utvikle organisasjonen i riktig retning. Vi må tørre å tenke annerledes, fornye kompetansen, tiltrekke oss kompetanse vi mangler og utvikle verktøy som støtter endrede arbeidsmåter.

Endringene blir både krevende og givende. Jeg er trygg på at vi vil klare det, for Mattilsyn-laget er solid. Mine medarbeidere yter mye hver dag. Jeg vil takke hver og en av dem for innsatsen i fjor. Den gode statusen på de fleste av områdene våre og fortsatt høy tillit i befolkningen er bevis på deres gode arbeid.

Harald Gjein
administrerende direktør

2 OM MATTILSYNET

Vi er Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler. Samfunnsoppdraget vårt strekker seg fra jord og fjord til bord. Det betyr at vi påvirker alle nordmenns hverdag. Vår visjon er «Et samfunn der maten er trygg og dyra har det godt».

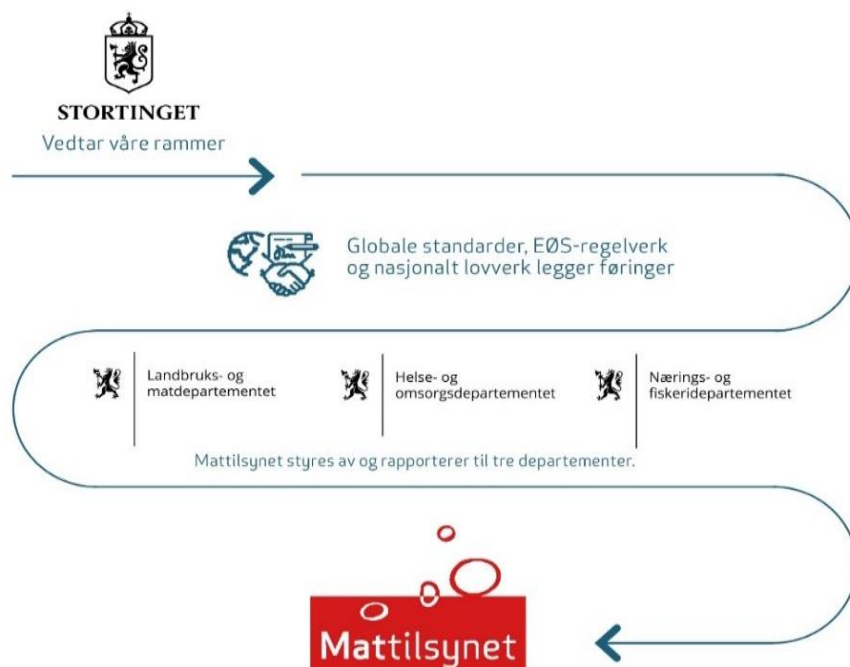
Samfunnsoppdrag

Oppdraget vårt er å sikre trygg mat og trygt drikkevann. Vi skal fremme god dyrevelferd og respekt for landdyr og fisk, samt god helse hos planter, landdyr og fisk. Vi skal fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn langs hele matproduksjonskjeden. Vi skal ivareta hensynet til næringsaktørens verdiskaping, og det inkluderer også markedsadgang for norske varer til utlandet. Vi skal også ivareta miljøvennlig produksjon.

Når flere hensyn står mot hverandre, er det hensynet til trygg mat som veier tyngst.

Rammer

Vi utfører oppdraget vårt innenfor rammene definert av Stortinget og våre tre eiere: Landbruks- og matdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet. Det er Landbruks- og matdepartementet som har det overordnede administrative og budsjettmessige ansvaret for oss.

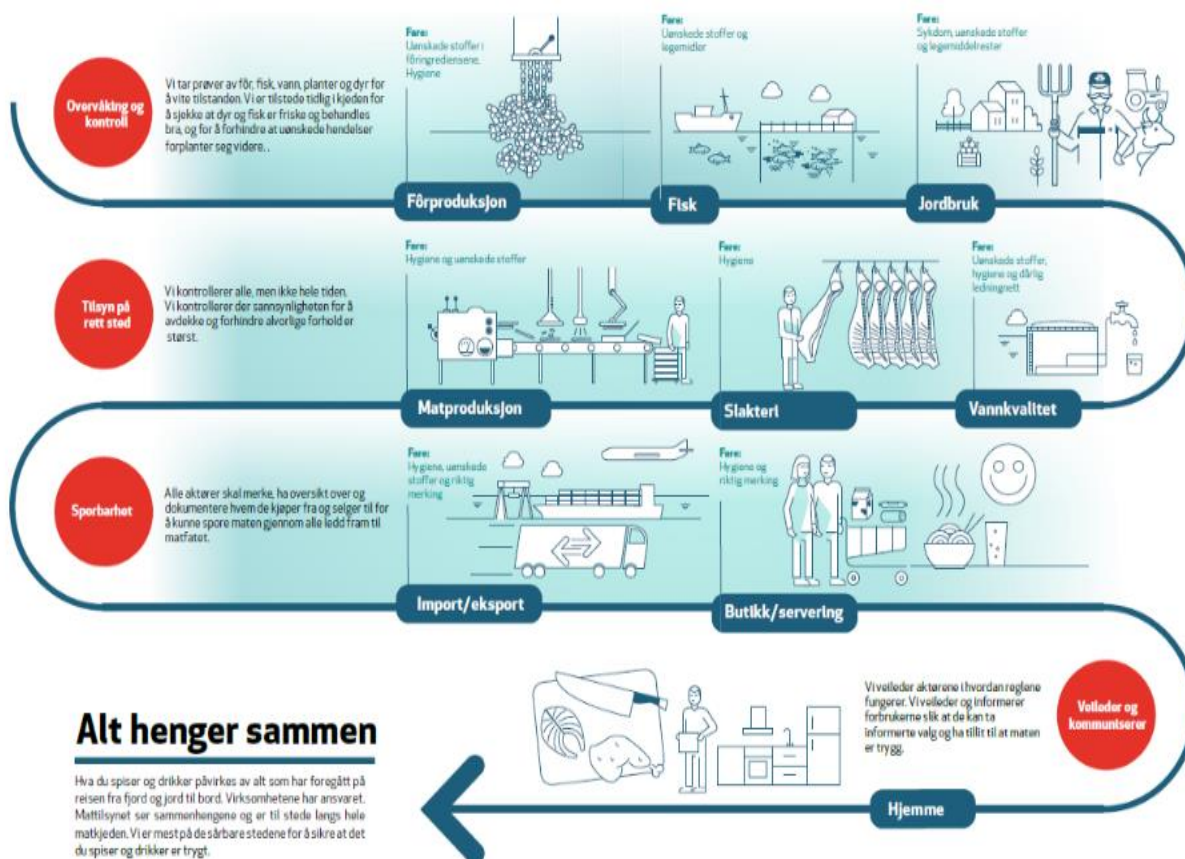
Figur 1: Overordnet styring av Mattilsynet.

Slik løser vi samfunnsoppdraget

Hver enkelt næringsaktør har ansvaret for å følge reglene. Vår oppgave er å forebygge og kontrollere gjennom egnede tiltak. Det gjør vi ved å:

- overvåke, analysere og vurdere tilstanden og utviklingen på områdene våre
- utvikle regler nasjonalt og være med på å utvikle internasjonalt regelverk
- veilede og informere om kravene i reglene
- kontrollere og følge opp aktørene langs produksjonskjeden
- kommunisere og dele kunnskap
- samarbeide nasjonalt og internasjonalt med etater og organisasjoner

Norsk og europeisk matforvaltning bygger på grunnsynet om at kvaliteten på sluttproduktet er et resultat av de samlede påvirkninger produktet utsettes for i hele produksjonsprosessen. Hva du spiser og drikker påvirkes av alt som har foregått på reisen fra fjord og jord til bord. Vår oppgave er å se sammenhengene, overvåke og ha oversikt over tilstanden og være til stede langs hele matkjeden, og mest der risikoen er størst.

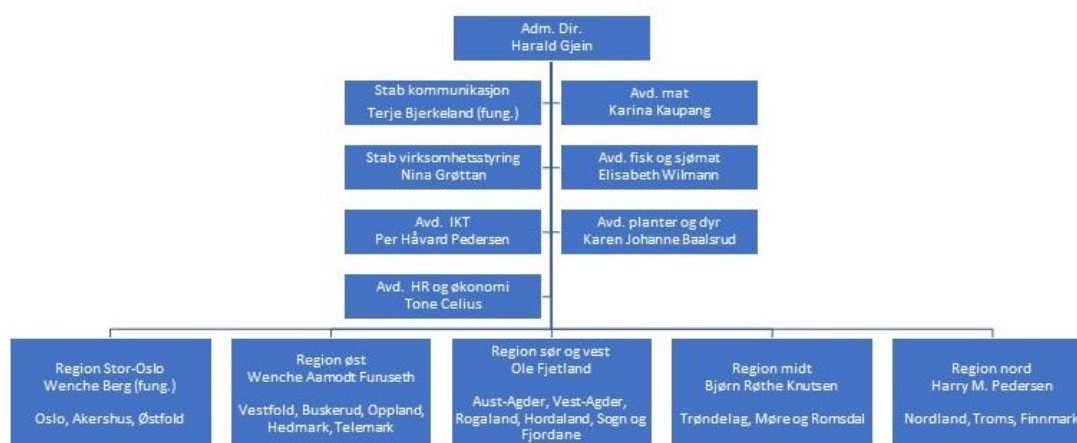
Figur 2: Matkjeden.

Organisasjon

Vi er organisert i to forvaltningsnivåer; hovedkontor og fem regioner. Hovedkontorets oppgave er å ivareta direktoratsrollen. Det betyr å ha oversikt over ansvarsområdene, bestille uavhengige, vitenskapelig risikovurderinger fra Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) og forskningsbasert kunnskapsstøtte fra ulike kunnskapsinstitusjoner som Folkehelseinstituttet, Veterinærinstituttet, Havforskningsinstituttet, Norsk institutt for biøkonomi, Norges miljø- og biovitenskaplige universitet, Statens strålevern. I tillegg kjøper vi tjenester fra en rekke laboratorier.

Hovedkontoret omsetter overordnede styringssignaler fra departementene/politiske myndigheter og fagkunnskap på matområdet til konkret gjennomføring av politikken. Hovedkontoret har ansvaret for den overordnede styringen av hele Mattilsynet, og for å prioritere satsingsområdene. Hovedkontoret har også ansvar for utvikling av regelverket, tilsynet, internasjonalt samarbeid og behandling av klagesaker.

Regionenes hovedoppgave er å sikre beredskap og håndtere hendelser, være regionens ansikt utad, ha dialog med aktører og næringer og føre tilsyn. Det siste omfatter veiledning, inspeksjoner, revisjoner, prøvetaking og utstede eksportsertifikater og kontrollere dokumenter ved eksport og import.

Figur 3: Mattilsynets organisasjonskart.

Nøkkeltall

Tabell 1: Hovedtall.

	2016	2017	2018
Gjennomsnittlig antall årsverk ¹	1 232	1 224	1 225
Samlet tildeling og mottatte belastningsfullmakter post 01-99	1 271 498 000	1 418 576 000	1 412 198 000
Utnyttelsesgrad post 01-29 ²	95 %	94 %	97 %
Driftsutgifter ²	1 221 179 149	1 332 840 909	1 369 079 285
Lønnsandel av driftsutgifter	65 %	67 %	68 %
Lønnsutgifter per årsverk	632 384	732 475 ³	755 181

Mattilsynet er et bruttobudsjettert forvaltningsorgan. Les mer om vurderinger av nøkkeltall i kapittel III Aktiviteter og resultater og i kapittel VI Årsregnskap.

¹ Tall for årsverk viser antall stillinger (fast, vikar og midlertidig ansatte) omregnet til hele stillinger, uten medarbeidere i lønnet permisjon. Tall for årsverk 2015 er ikke direkte sammenlignbare med 2016 og 2017 da det viser status ved utgangen av året og inkluderer medarbeidere i lønnet permisjon.

² Det er benyttet regnskapstall fra artskontorrapporteringen for nøkkeltall på driftsutgifter og lønnsutgifter.

³ Økningen skyldes hovedsakelig at premie til Statens pensjonskasse fra og med 2017 blir regnskapsført som en integrert del av våre lønnsutgifter

3

AKTIVITETER OG RESULTATER

SAMLET VURDERING AV RESULTATER, MÅLOPPNÅELSE OG RESSURSBRUK

Målrettet innsats gir resultater

Samfunnsoppdraget vårt er vidt og spenner fra mattrygghet og -produksjon, via dyrehelse og -velferd til miljø og næringsvirksomhet. Vi bruker årlig ca. 100 millioner kroner til overvåkings- og kartleggingsprogrammene våre og gjennomfører rundt 67 000 tilsyn. I tillegg får vi mye informasjon om status og risiko fra andre kunnskapsinstitusjoner. Resultatene gir oss et godt grunnlag for å kunne si at mattryggheten og drikkevannskvaliteten i Norge er god, og at dyra i all hovedsak har det bra.

Mattryggheten i Norge er god med få utbrudd og hendelser av matbåren smitte. Drikkevannskvaliteten er god og få blir syke av vannet, men gammelt ledningsnett, lekkasjer og manglende leveringsikkerhet er en utfordring. Vi erfarer dessverre også at matsvindel forekommer på stadig flere områder.

Plantehelsen er god sammenliknet med andre europeiske land, men nye planteskadegjørere ble introdusert gjennom import. Trygt fôr er en forutsetning for trygg mat og friske dyr, og fôrvirksomhetene har generelt god kontroll. Årets tørkesommer førte til økt import av grovfôr og større behov for importkontroll. Norge har friske dyr, og få tilfeller av smittsomme sykdommer. Dyrevelferden for landdyr er i hovedsak god, selv om det finnes utfordringer.

Sjukdoms- og velferdssituasjonene i oppdrettsnæringen er fortsatt utfordrende, selv om dødeligheten i oppdrettsnæringen er noe redusert. Lusesituasjonen for oppdrettsfisk er bedret, men for vill laksefisk er lakselus fremdeles et problem flere steder.

Dyrevelferd får stadig større oppmerksomhet, både når det gjelder matproduserende dyr, kjæledyr og vilt.

Norge har en god tilstand når det gjelder antibiotikaresistens. Andre land har ikke hatt den samme positive utviklingen. Med åpne grenser er det utfordrende å opprettholde vår gode status.

Norge er en betydelig eksportør av sjømat og vi legger stor innsats i å legge til rette for at norske produkter får tilgang til markeder utenfor EØS-området, særlig Kina og Brasil.

Både Norge og EU jobber for å legge til rette for sirkulær økonomi, blant annet bruk av animalske biprodukter til gjødsel, samtidig som helse og miljøhensyn blir ivaretatt.

I det lange løp er det mange sammenfallende interesser mellom myndighetenes ivaretagelse av trygghet og et bærekraftig næringsliv. Vi opplever et godt samarbeid med de fleste aktørene i næringene. Det er i deres interesse at useriøs virksomhet ikke skal lønne seg. Vi har også et godt samarbeid med andre etater.

I dette kapittelet omtaler vi mål, resultater og prioriteringer framover på de områdene vi arbeider med, fra mat og drikke hele veien langs matproduksjonskjeden inkludert miljøvennlig produksjon.

Vi omtaler også arbeidsmetodene våre, som blant annet omfatter å innhente og bruke kunnskap, utvikle regelverk, kommunisere og veilede, føre tilsyn og ha beredskap for å håndtere hendelser. Hvordan vi gjør dette, har vi beskrevet i slutten av dette kapittelet.

Vi er fornøyd med resultatene som vi sammen med mange aktører har bidratt til. Den gode tilstanden er imidlertid ikke noe som kan tas for gitt, og det er vår oppgave å avdekke og følge opp avvik på våre ansvarsområder.

SIKRE TRYGG MAT OG TRYGT DRIKKEVANN

Mat

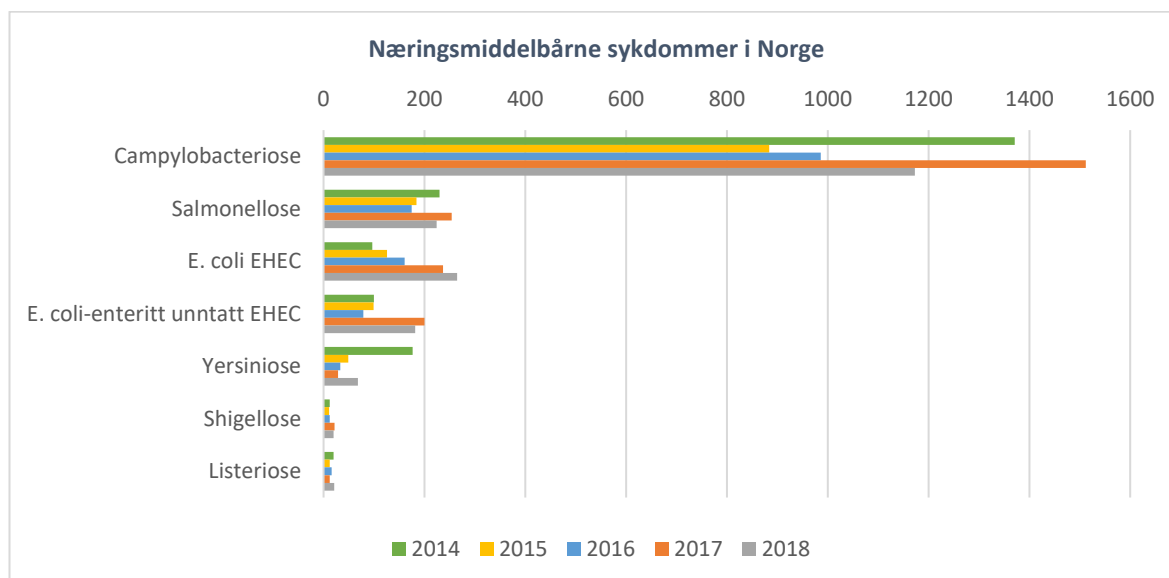
Mattryggheten i Norge er god med få utbrudd og hendelser av matbåren sykdom. Denne statusen er ikke noe man kan ta for gitt, men krever kontinuerlig bevissthet og oppfølging. Nye mattrender utfordrer kunnskapen vår og måten vi jobber på.

Tilstand

Den gode statusen er et resultat av flere forhold. Regelverket skal sikre trygg mat til forbrukerne. De aller fleste matprodusentene tar produksjon av trygg mat på alvor og følger reglene. Dyrehelsen er god og det er lite smittestoff i norske husdyr og norskproduserte matvarer. Vi følger opp bransjer og enkeltvirksomheter gjennom dialog, veiledning og tilsyn.

Hvert år registreres det likevel 5 000-7 000 tilfeller av mat- og vannbårene infeksjoner⁴. Det reelle tallet er nok høyere, for mange går ikke til lege når de er blitt syke av maten. Mange blir smittet på reise i utlandet.

Figur 4 viser at det var campylobacteriose som førte til flest sykdomstilfeller, mens *Salmonella* og *E. coli* forårsaket en mindre andel av de registrerte tilfellene.

Figur 4: Antall næringsmiddelbårene infeksjoner der smitten har skjedd i Norge. Kilde: Folkehelseinstitutt.

Det er flere trender som påvirker forbrukernes valg av mat. Nye produkter utvikles, nye råvarekilder brukes til mat og spisemønstrene endres. Mat som har betydning for forbrukernes helse og ernæring, utseende og velvære har vært en dominerende trend i flere år. Andre tema som også påvirker er bærekraft og klima, dyrevelferd, etisk mat, ren og naturlig mat. Videre påvirkes forbrukere av faktorer som bekvemmelighet, flere valg, raske løsninger og personalisering (tilpasning til den enkeltes behov).

Klimaendringene fører til diskusjoner om en mer bærekraftig matproduksjon. Et mer plantebasert kosthold kan imidlertid gi økte utfordringer i form av mykotoksiner og naturlige plantegifter. Siden mye av dette spises uten varmebehandling øker også risikoen for smittestoffer i maten.

Vi regulerer nivået av fremmedstoff med grenseverdier og gir advarsler og forbyr stoffer for å hindre eller redusere risikoen for sykdommer som for eksempel kreft, hormonforstyrrelser og nerveskader. Nye mattrender og -vaner medfører behov for mer og ny kunnskap.

⁴ [Folkehelseinstituttet](#)

Maten inneholder forskjellige kjemiske stoffer

Noen er naturlig til stede som næringsstoffer og plantegifter. Andre er tilsatt for å gi en ønsket effekt for mennesker (mineraler, aminosyrer eller andre stoffer med fysiologisk virkning) eller har en teknologisk effekt i maten (tilsetningsstoffer).

I tillegg kommer det stoffer fra miljøet, produksjonen eller emballasjen (tungmetaller, plantevernmidler, legemiddelrester).

Det er mengden som bestemmer hvilken virkning stoffet har på kroppen.

For de mest kjente stoffene er det satt nivåer i mat som anses som trygge, ofte i form av positivlister med bruksbegrensninger eller grenseverdier for forekomst.

Mål

- Mat og drikke skal ikke inneholde smittestoffer eller kjemiske stoffer i helsefarlige mengder.
- Tilstand og utvikling av uønskede stoffer i mat skal være godt dokumentert.
- Virksomhetene skal ha fungerende internkontroll.

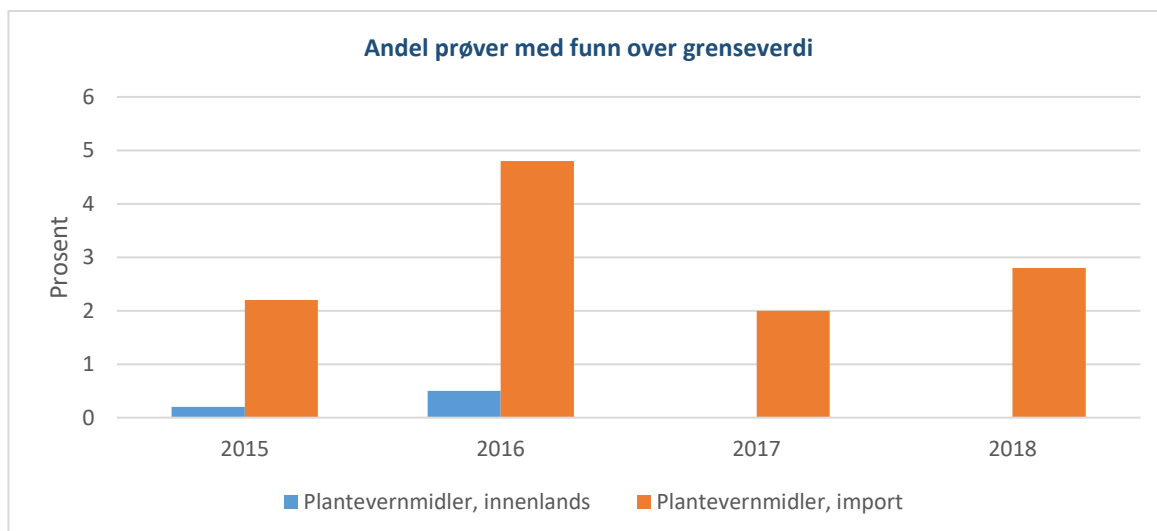
Resultater

Overvåking viser få funn

Mattrygghet er ikke en statisk størrelse, men påvirkes av forekomst av smitte- eller fremmedstoffer. Derfor har vi en rekke overvåkings- og kartleggingsprogrammer for å følge med på utviklingen.

Generelt avdekket vi få funn over grenseverdiene. Nivået av plantevernmidler i mat var generelt lavt, og det ble påvist få overskridelser. Alle overskridelser var i importerte matvarer, blant annet i bønner, epler, krydder, rosiner og salat.

Noen prøver inneholdt også flere plantevernmidler. Beregninger viste at risikoen for kroniske helsefarer øker når verdiene nærmer seg tålegrensene for daglig akseptabelt inntak (ADI). Utviklingen bekymrer oss, og vi følger den europeiske myndigheten for næringsmiddeltrygghet EFSA (European Food Safety Authority) sitt arbeid med metoder for å risikovurdere kombinasjonseffekter. Vi fortsetter med å vurdere helseisiko av funn av flere plantevernmidler i samme prøve.

Figur 5: Andel prøver med funn over grenseverdi for plantevernmidler i norske og importerte næringsmidler. Kilde: Mattilsynet.

Mye av maten vi spiser er importert, og nesten 70 prosent kommer fra EU. Siden EU-landene har samme regelverk som oss, skal maten ha samme trygghetsnivå. Varegruppen Norge importerte mest var frukt og grønnsaker.

Vi utvidet overvåkingen av stoffer i importerte matvarer med prøver av blant annet barnegrøtpulver, ris, frokostblandinger, suppepulver og krydder. Noen få prøver var over grenseverdier for mykotoksiner.

Norsk og importert salat og krydderurter ble undersøkt for ulike smittestoffer. Her fant vi noen høye verdier av *E. coli* i importerte krydderurter, samt i både norskprodusert og importert salat. Funnene ble fulgt opp.

Resultatene fra importert sjømat fra land utenfor EU/EØS viste lave nivåer av uønskede stoffer, og ingen rester av ulovlige legemidler, *Salmonella*, *Vibrio* eller *Listeria monocytogenes* i konsentrasjoner over gjeldende grenseverdi. Vi fant noe kveis (rundorm) i 5 av 53 analyserte prøver.

Vi brukte vel 45 millioner kroner på analyser av gjødsel, fôr, råvarer og mat. Vi har god oversikt over de fleste av disse stoffene, men kunnskap er ferskvarer som må oppdateres. Overvåkingen må derfor tilpasses nye matvarer og spisemønstre, og den må også dekke nye stoffer. For å kunne prioritere bedre hvilke stoffer vi skal

Mykotoksiner er giftstoffer som dannes av ulike, mikroskopiske muggsopparter som kan forurense planten under veksten eller lagring.

De aller fleste klarer vi ikke å oppdage ved smak eller lukt og de er gjerne vanskelig å fjerne fra mat- eller fôrvarer.

Naturlige plantegifter finnes gjerne i planter, bær, frukt og sopp for å beskytte planten. I miljøet hvor planter vokser kan det i noen tilfeller være høye nivåer av miljøgifter som kan tas opp i planten.

overvåke, ba vi Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) utarbeide en rangert oversikt for fremmedstoffer som kan innebære helseisiko.

Marin satsing må også være kunnskapssatsing

I fjor ble det fastsatt nytt regelverk om «ny mat», som la bedre til rette for innovasjon. Godkjenningsordningen ble forenklet og effektivisert, og individuelle godkjenninger ble erstattet av generelle. Det ble også mulig å søke om databeskyttelse ved utvikling av ny kunnskap. Det ble innført en forenklet godkjenningsordning for tradisjonelle næringsmidler fra land utenfor EØS-område.

Regelendringen var viktig for å gjennomføre [regjeringens havstrategi](#), som legger til rette for høsting og oppdrett av nye marine arter. Satsingen er stor og forventningene er høye. Det er likevel en utfordring at kunnskap om mattryggheten ved høsting og produksjon av nye marine artene er for lav. Selv om alle som tar i bruk nye råstoff skal dokumentere at produktene er trygge, så gjøres det i for liten grad for nye marine arter. Vi fortsatte arbeidet med å bevisstgjøre aktørene om dokumentasjonskravet, kunnskapsinnhenting, og utvikling av tilsynet for å sikre trygg omsetning.

Vi hadde utstrakt dialog om mattrygghet med næring og FoU-miljøer primært om tang og tare, men også om mikroalger og andre nye marine arter. Vi var observatør i flere forskningsprosjekter om ivaretagelse av mattrygghet.

Vi deltok også i EUs kartlegging og overvåking av metaller og jod i tang og tare. Undersøkelsen viste at konsentrasjoner av kadmium og uorganisk arsen kan være høye i noen produkter. Produkter kan også inneholde for høye doser med jod, som kan gi negative helseeffekter. Vi anbefaler derfor at tang og tare brukes med forsiktighet, og skal jobbe videre med å konkretisere råd og advarsler.

Mesopelagisk fisk blir ikke høstet i særlig grad i dag, men kan bli det i framtida. Det finnes trolig 10 000 millioner tonn mesopelagisk fisk i verdenshavene – 100 ganger mer enn mengden av villfisk som høstes hvert år. Vi ga Havforskningsinstituttet i oppdrag å undersøke innholdet av uønskede stoffer og fettsyrer i mesopelagisk fisk fra Norskehavet og Sognefjorden. [Resultatene](#) viste at artene generelt hadde lave konsentrasjoner av miljøgifter og tungmetaller, men det er foreløpig usikkert om det er trygt å spise dem. Trolig kan de benyttes til fiskeolje, mel, proteintilskudd og fôr. Vi trenger flere undersøkelser av variasjon og gjennomsnittskonsentrasjoner av forskjellige uønskede stoffer i mesopelagiske fiskearter.

Både i Norge og EU er det en økende interesse for å bruke insekter i mat og fôr. Også på dette området trengs mer kunnskap.

Nye vurderinger når kunnskap oppdateres

Vi håndterer risiko på bakgrunn av resultater fra de nyeste vitenskapelige vurderingene. Når ny kunnskap blir tilgjengelig, må vi derfor undersøke om det har betydning for tidligere vurderinger. I løpet av året kom European Food Safety Authority (EFSA) med nye risikovurderinger for dioksiner og dioksinlignende PCB (polyklorerte bifenyler) og PFAS (per- og polyfluorerte akrylstofer) som kan tyde på at man tåler mindre enn tidligere antatt. Eksponeringen via mat kan utgjøre en økt helseisiko.

For dioksiner og dioksinlignende PCB, kommer 90 prosent av eksponeringen fra det samlede inntaket av mat som fisk, ost, kjøtt og smør. For å få bedre kunnskap om hva vi kan gjøre for å redusere helseisiko i den norske befolkningen ba vi VKM om en risikovurdering. Vi har overvåket dioksiner og dioksinlignende PCB i norske matvarer gjennom flere år, og har derfor egne data vi kan bruke. Resultatet av risikovurderingen blir publisert neste år.

«Ny mat»

Nye næringsmidler som ikke har blitt brukt i Norge eller det øvrige EØS-området før 1997.

Skal forhåndsgodkjennes av EU-kommisjonen og oppføres i unionslisten over ny mat - før de kan omsettes..

«Ny mat» kan være

- nylige utviklede næringsmidler («design-mat», f.eks. at man isolerer fosfolipider fra krill, betaglukaner fra havre)
- næringsmidler produsert ved bruk av ny teknologi som for eksempel UV-stråling og nanoteknologi,
- jordbruksprodukter som tradisjonelt har blitt brukt i andre deler av verden enn Europa f.eks. haskap (bær brukt i Japan), noni juice mv.
- nye planter eller dyr vi ikke har spist før, som insekter, nye fiskearter

Mesopelagisk fisk er en samlebetegnelse på fiskearter som lever på mellom 200 til 1000 meters dyp i åpne vannmasser.

Er en del av mesopelagiske dyresamfunn som består av fisk, maneter, planktoniske krepsdyr, reker, krill og blekksprut.

Estimerer: mellom 1 til 10 milliarder tonn i havet.

Dioksin og dioksinlignende **PCB** er miljøgifter som hopper seg opp i kroppen til fisk, dyr og menneske.

Inntak over lang tid kan føre til nedsatt immunforsvar, redusert fruktbarhet, økt risiko for å utvikle kreft og endringer i hormonbalansen.

Foster og spedbarn er mest utsatt for skader.

Risikovurdering av fremmedstoffene perfluoroktylsulfonat (PFOS) og perfluoreroctansyre (PFOA) resulterte også i en betraktelig lavere tålegrense. Stoffene kan fortsette å sive ut i naturen også etter at stoffene ikke benyttes lenger. Et eksempel er forurensning fra brannskum som har vært brukt ved norske flyplasser. Selv om stoffene ikke lenger er i bruk, finner vi fluorforbindelser i grunnen som kan lekke ut til vann eller sjø i nærheten, og som deretter samles opp i fisk. Vi har flere ganger vurdert om det er behov for å advare mot å spise fisk fra disse vannene.

Når vi nå vet at tålegrensen er lavere, må vi se på vurderingene på nytt.

Produsenter og serveringssteder tar mer ansvar

Det er viktig å forhindre at folk blir syke av maten. Vi veileder og fører årlig rundt 24 000 tilsyn med produsenter og serveringssteder for å se om de oppfyller kravene til hygiene, tilberedning og oppbevaring.

Til tross for en omfattende kontrollvirksomhet, forekom det utbrudd av varierende omfang. Folk ble smittet med *Salmonella*, *Yersinia*, *Listeria* og *E. coli*. Noen av utbruddene skyldtes innenlands smitte, mens andre var forårsaket av importerte matvarer. Ofte skyldes slike utbrudd mat som spises uten videre varmebehandling.

Over 7 500 restauranter og kafeer over hele landet inngår i smilefjesordningen. Etter tre år har antall serveringssteder som har fått smilefjes økt fra 68 til 81 prosent på to år. Samtidig ble antallet som fikk strekmunn redusert fra 30 til 17 prosent. Kun to prosent av serveringsstedene fikk surmunn. Dette viser at langt flere følger reglene enn tidligere.

Selv om forholdene blir stadig bedre, finner inspektørene fortsatt brudd på regelverket. De fleste gjelder krav om allergenmerking og hygienisk standard på lokaler og utstyr.

Flere produserer og distribuerer lokalmat

Lokalmat er i vekst, og mat fra bygd og by etterspørres i stadig økende grad av forbrukere. Lokalmataktørene har ofte egne omsetningsformer, for eksempel REKO-ringer hvor bestilling og markedsføring skjer i lukkede Facebook-grupper. Produsent og kjøper møtes deretter etter avtale. Slike nye omsetningsformer er vanskelige å ha oversikt over.

Vi kontrollerte 141 lokale produsenter av ost og andre melkeprodukter. Resultatet viste at aktørene i stor grad har gode rutiner for hygiene og produksjon. To tredjedeler fikk ingen eller kun mindre merknader. Lokalmatprodusentene deler informasjon og kunnskap med hverandre og har etablert en bransjeretningslinje. Det er likevel fortsatt behov for forbedringer og at vi viderefører arbeidet med å føre tilsyn og veilede.

Listeria i laks

Matvarer med lang holdbarhetstid som spises uten videre varmebehandling, er risikoprodukter når det gjelder *Listeria monocytogenes*. Røykt, raket og gravet fisk er eksempler på slike produkter. Når tradisjonelle fiskeprodukter som røykelaks produseres med mindre saltinnhold enn tidligere, kan risikoen også øke.

Undersøkelser har vist at inntil ti prosent av de spiseklare fiskeproduktene inneholder listeriabakterier, i de fleste tilfeller i lave nivåer. Hvert ledd i produksjonskjeden har et selvstendig ansvar for å sikre at maten ikke inneholder bakterier i mengder som gjør dem helseskadelige, særlig når det er snakk om mat som spises uten videre varmebehandling. Erfaring fra tilsynet er at en del aktører ikke har god nok kontroll med *Listeria*. Vi meldte inn ni varepartier med påvist *Listeria* i norske lakseprodukter til meldesystemet Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF).

Norsk laks ble knyttet til et alvorlig listerioseutbrudd i flere EU-land, som har pågått siden 2015. Kaldrøykt og marinert laks var kilden til et utbrudd hos tolv personer, hvorav fire døde. Laksen var bearbeidet i Polen. Vi samarbeidet via RASFF om å avdekke kilden for å unngå flere sykdomstilfeller. Arbeidet med å finne kilden fortsetter, og det kan ikke utelukkes at norske råvarer har vært kontaminert.

Tilstanden i hvitfisknæringen er fortsatt ikke god nok

Vi har i flere år ført mye tilsyn med hvitfiskaktører, men fremdeles er det for mange som ikke følger kravene til hygiene og internkontroll. For å kartlegge hvorfor økt tilsyn ikke har effekt skal vi prøve ut en mer systematisk måte å måle effektene av tilsynet vårt på. Det innebærer blant annet at både virksomheter og fartøyleddet orienteres om hovedfunnene våre og prioriteringer for tilsynet. Vi vil fortsatt følge med på denne delen av næringen, særlig under vinterfisket.

PFAS har fett- og vannavvisende egenskaper og har blitt brukt og brukes i matemballasje, slippbelegg i stekepanner, impregneringsmidler for tekstiler, brannslukningsskum, kosmetikk, maling og noen typer skismurning. **PFOS og PFOA** er to typer PFAS som brytes sakte ned i miljøet og i mennesker. Stoffene er blant de mest undersøkt med hensyn til helseeffekter, deriblant forhøyet kolesterol.

Framtidsrettet kjøttkontroll

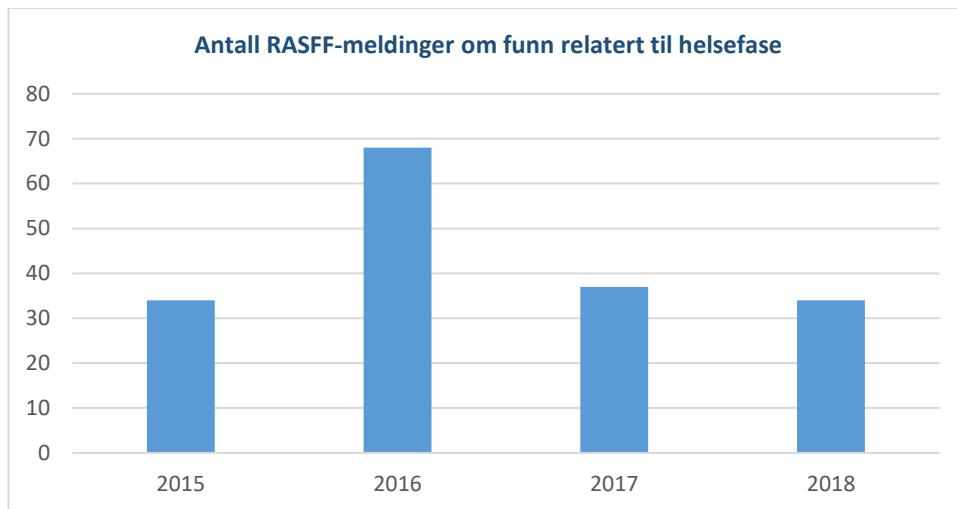
Produksjonsdyr som skal slaktes og som skal inn i matkjeden, må være friske. Det er viktig å framskaffe og sammenstille matkjedeinformasjon som kan gjøre kjøttkontrollens arbeid mer effektivt og målrettet og som også vil lette slakterienes arbeid.

Vi er derfor godt i gang med et utviklingsprosjekt med digital systemstøtte for å sikre bedre informasjonsflyt og utnyttelse av data fra husdyrnæring, slakteri og egne data fra kjøttkontrollen. Slik kan vi spisse kontrollen blant annet ved prøveuttak og risikoklassifisering av besetninger. Dette gir også bedre muligheter til å fange opp dårlig dyrevelferd.

Internasjonalt samarbeid ved utbrudd

Oppklaring av utbrudd på tvers av landegrensene krever god samhandling mellom landene og EU-kommisjonen. Sammen med Folkehelseinstituttet deltok vi i en beredskapsøvelse i EU med formål å bedre samhandlingen, sikre riktig bruk av meldesystemene RASFF og Early Warning Response System (EWRS) og sikre koordinert risikokommunikasjon i en krisesituasjon.

Det var gjennom RASFF vi avdekket at et norsk tilfelle av hepatitt A var en del av et dansk utbrudd med 31 sykdomstilfeller. Smittetilførselen i dette utbruddet var dadler fra Iran, som også var omsatt i Norge.

Figur 6: Antall RASFF-meldinger om funn relatert til helsefare sendt fra Norge. Kilde: RASFF/Mattilsynet.

RASFF er et europeisk meldesystem for utveksling av informasjon om helsefarlig mat, fôr og matkontaktmaterialer i samarbeid mellom medlemslandene i EU, EFTA/EØS, EFSA og EU-kommisjonen. Systemet forvaltes av EU-kommisjonen. Hvert medlemsland har et utpekt kontaktpunkt. Mattilsynet er kontaktpunkt i Norge.

Riktig og trygg bruk av tilsetninger

Noe mat blir tilsatt stoffer for å dekke teknologiske behov i næringsmiddelet eller gi en ernæringsmessig eller fysiologisk effekt hos forbrukeren.

Vårt nasjonale tilsynsprosjekt på tilsetningsstoffer i mat avdekket at kunnskapen om regelverket til dels er for dårlig, både hos oss og næringen. Prosjektet økte kompetansen og avdekket et behov for veiledning om dette regelverket. Derfor følger vi opp dette området ekstra neste år.

De siste årene har antall søknader om tillatelse til å tilsette vitaminer, mineraler og aminosyrer i mat og drikke økt, og søknadene har blitt mer kompliserte. Vi avdekket tilfeller hvor søknadsplikten ikke var oppfylt. I tillegg er et økende antall produkter tilsatt stoffer med fysiologisk effekt som ikke er omfattet av søknadsplikten.

Tilsetningsstoffer er en fellesbetegnelse på stoffer som blir tilsatt maten for å øke holdbarheten, erstatte sukker, gi en bestemt smak, konsistens eller en farge.

De mest vanlige er konserveringsmidler, antioksidanter, konsistensmidler, søtstoffer og fargestoffer.

Det er kun tillatt å bruke godkjente tilsetningsstoffer

Vi sendte derfor forslag til endring i regelverket på høring. I stedet for dagens godkjenningsordning, har vi foreslått å sette grenseverdier for hvor mye vitaminer og mineraler som kan tilsettes mat og drikke. Dette vil gjøre håndteringen lettere og mindre ressurskrevende for næringen, forenkle tilsynet og fortsatt sikre trygge produkter for forbrukeren.

Utfordrende å følge opp kosttilskuddsmarkedet

Norge er et av de største markedene for kosttilskudd i Europa per innbygger. Erfaringer fra tilsynet er at omsetningen på internett har økt vesentlig de siste årene. Netthandel er en utfordring for tilsynet.

Det er mange små aktører i markedet, og kompetansenivået og kjennskapet til regelverket varierer og er ofte mangelfullt. Mange omsetter produkter som grenser mot legemiddelområdet.

Vi har tidligere avdekket at kosttilskudd kan inneholde helseskadelige stoffer og stoffer som er helseskadelige gitt visse mengder. I løpet av året ga vi omsetningsforbud mot kosttilskudd som inneholdt sølv.

Kosttilskudd og enkelte andre kategorier næringsmidler som for eksempel energi- og sportsdrikker, tilsettes stoffer med ulik ernæringsmessig eller fysiologisk effekt. For å sikre at slik tilsetning er helsemessig trygg, utarbeidet vi nytt regelverk. Vi har foreslått en liste over stoffer som er tillatt å tilsette innenfor fastsatte grenseverdier. Dette er på høring. Et slikt regelverk vil også effektivisere tilsynet, og det blir mer forutsigbart for bransjen hvilke tilsetninger som er tillatt under matloven.

Vi mottok fire nye vurderinger fra VKM om risiko og inntak av vitaminer og mineraler i kosttilskudd (mangan, vitamin K, krom og molybden). På grunnlag av disse vil vi foreslå nye maksimumsgrenser for vitaminer og mineraler for å sikre at inntaket ikke blir så høyt at det oppstår negative helseeffekter.

Når plastemballasjen erstattes av andre materialer

Maten i butikken er som regel pakket inn i en eller annen form for emballasje. Denne består ofte av plastmaterialer. Riktig emballasje gir lenger holdbarhet og mindre matsvinn. Innhold i plastemballasje til mat er godt regulert. Samtidig er plast et miljøproblem. EU har derfor et forbud mot enkelte engangsartikler av plast på trappene.

Å erstatte plast med andre materialer kan gi nye utfordringer, både med tanke på matsvinn, klima og mulige kjemiske farer. For å få mer kunnskap om alternative materialer, kartla vi flere typer produkter.

Vi undersøkte om det forekom fluorholdige organiske stoffer i utvalgte papp- og papirmaterialer, og fant flere produkter som inneholdt disse stoffene. Dette er stoffer som gir fett- og vannavstøtende flater, men som også har negative helse- og miljøeffekter. Fluorholdige stoffer i matemballasje er per i dag ikke forbudt, men enkelte blir forbudt i 2020. Med bakgrunn i det kommende forbudet mot PFOA i forbrukerprodukter og EFSA's nye vurdering, anbefalte vi at fluorholdige organiske stoffer ikke blir brukt i matemballasje.

Vi avdekket også at noen produkter uriktig markedsføres som alternativer til plast, blant annet bambus som inneholdt melamin. Melamin er plast og disse produktene er derfor et plastmateriale som kan avgis melamin og formaldehyd til maten. Vi vil analysere melaminprodukter på det norske markedet i 2019.

Prioriteringer framover

For å ha en god forvaltning er det viktig med nok kunnskap. Vi trenger mer kunnskap om stoffer i maten som kan utgjøre en helsefare. Vi har identifisert et behov for mer strategisk og langsiktig arbeid med nye marine arter, noe vi vil følge opp neste år. Vi skal bruke vurderingen og rangeringen av stoffer som vi har bestilt fra VKM når vi planlegger overvåkingsprogrammene for 2020.

Vi skal bidra til at virksomhetene har en fungerende internkontroll som blant annet ivaretar kontroll med *Listeria* i produktene. På bakgrunn av erfaringer fra tilsynet og hendelser i EU, øker vi veiledning og tilsyn med lakseprodusenters rutiner for kontroll med *Listeria*.

I og med at flere matbårne utbrudd er forårsaket av spiseklare vegetabiler, kommer vi neste år til å ha tilsyn med hygiene og sporbarhet av disse.

Vi skal følge opp EFSA's risikovurdering av dioksiner og dioksinlignende PCB med tiltak tilpasset norske forhold. Vi har også bestilt en ny nytte- og risikovurdering av fisk i norsk kosthold fra VKM.

Vi skal følge opp virksomheter som omsetter og produserer nye produkter for å veilede om regelverkskrav og ansvaret for trygg mat.

Mange kosttilskudd inneholder planter og planteekstrakter som kan utgjøre en risiko. Dette er ikke spesifikt regulert. I samarbeid med nordiske land skal vi finne ut hvordan vi best kan håndtere risikoen.

Grensen mellom kosttilskudd og legemidler er uklar. I samarbeid med Legemiddelverket skal vi forbedre håndteringen av denne gråsonen, slik at det blir en tydelig ansvarsdeling mellom oss og Legemiddelverket.

Helse- og omsorgsdepartementet ga oss i oppdrag å utrede og anbefale konkrete tiltak for å beskytte barn og unge for negative helseeffekter som følge av et høyt inntak av energidrikker. Vi mottar en risikovurdering fra VKM på dette i 2019, og vil på bakgrunn av den gi konkrete tiltak.

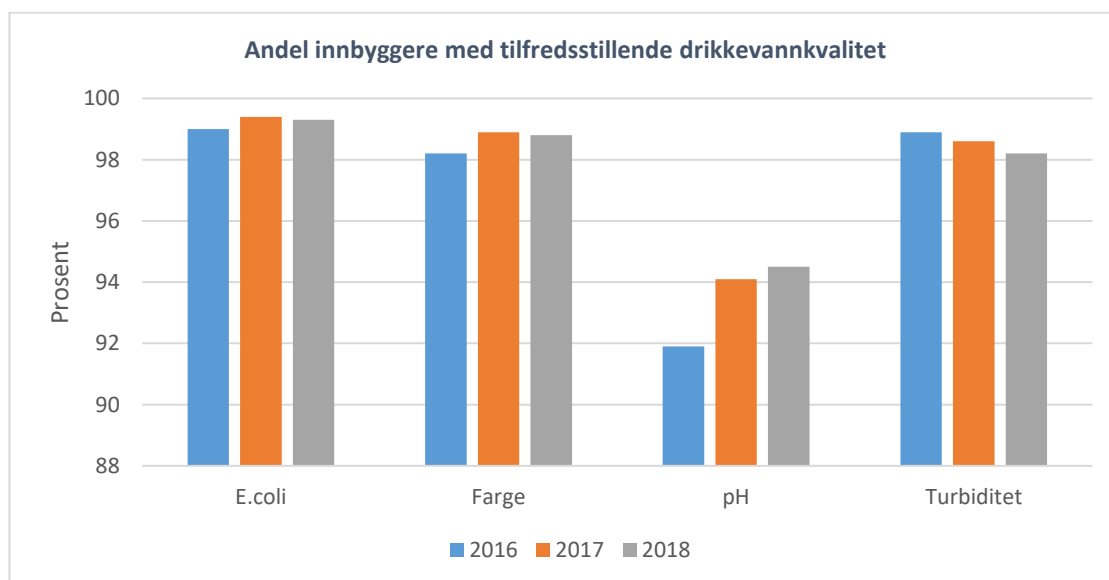
Drikkevann

Pålitelig og trygg vannforsyning er en samfunnskritisk funksjon med stor betydning for samfunnsikkerheten og folkehelsen. Drikkevannskvaliteten er god og få blir syke av vannet fra kranen, men gammelt ledningsnett med lekkasjer og manglende leveringssikkerhet er et problem.

Tilstand

Drikkevannet er grunnleggende for helsen og er vårt viktigste næringsmiddel. Drikkevann skal ikke inneholde skadelige stoffer eller mikroorganismer som bakterier, parasitter virus eller sopp. I tillegg skal vannet være klart og uten framtrødende lukt, smak og farge.

Vi tar for gitt at vannet i springen er rent og trygt. Det er det for de aller fleste. Over 90 prosent er tilknyttet vannverk som leverer trygt drikkevann, og få blir syke av vannet. De fleste har drikkevann med tilfredsstillende kvalitet på utvalgte parametere, som vist nedenfor.

Figur 7: Andel innbyggere med tilfredsstillende drikkevannskvalitet på utvalgte parametere, Kilde: Mattilsynet.

Mål

- Alle skal ha trygt drikkevann i tilstrekkelige mengder.
- Drikkevann skal ikke inneholde kjemiske stoffer eller smittestoffer i mengder som gjør det helsefarlig.

Resultater

Forsyningsikkerhet må sikres med beredskapsplaner og reserveløsninger

Det er avgjørende for samfunnet at vi har tilgang til vann til enhver tid, også når det skjer uønskede hendelser som for eksempel ekstremvær, sabotasje eller feil i vannverkens elektroniske styringssystemer. Ansvaret for å trygt drikkevann i tilstrekkelige mengder og leveringssikkerhet under ulike typer situasjoner ligger hos kommuner og vannverkseierne.

Vi har prioritert å følge opp vannleveringssikkerhet de siste årene, og kommer til å gjøre det i mange år framover. Vi har særlig vært aktive overfor vannverkseierne for å få fram hvor viktig det er med leveringssikkerhet, kontinuitetsplanlegging og fungerende beredskapsplaner.

Oppstår det svikt i vannforsyningen, må vannverkene ha reserveløsninger. Kartleggingen vår viser at mange vannverk kun har tilgang til reservevannforsyning for en kortere periode, og at de i denne perioden ikke kan forsyne alle. I 2017 laget vi en handlingsplan for leveringssikkerhet. I 2018 kartla vi status for leveringssikkerheten ved alle vannforsyningssystemer som leverer drikkevann til flere enn 1 000 personer. Vi skal følge opp vannverkene slik at samtlige har tilstrekkelig leveringssikkerhet.

Vannledningsnett er fortsatt gammelt og dårlig vedlikeholdt

Mange kommuner har gjort en betydelig innsats for å bedre situasjonen, men likevel ikke nok for å stanse forfallet. Å sette vannledningsnett i akseptabel tilstand er kostbart og tar lang tid. Vedlikeholdsetterslepet i ledningsnett er anslått til rundt 110 milliarder kroner, som utgjør omlag 20 prosent av den totale verdien.⁵ I perioden 2015-2017 lå fornyelsesgraden på mellom 0,6 og 0,7 prosent årlig. Med en så lav utskiftingstakt har vi en negativ utviklingstrend som gjør at problemet med gammelt vannledningsnett bare øker. Infrastrukturen blir stadig mer sårbar for påkjenninger som for eksempel ekstremvær.

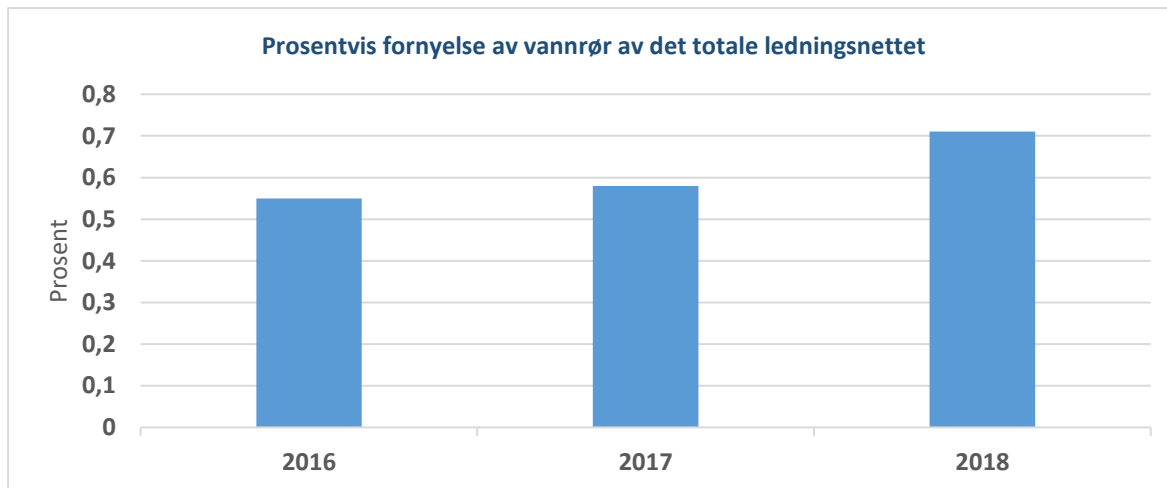
Varmer og nedbørsfattig sommer i Sør-Norge

Sommeren i Sør-Norge var den varmeste og mest nedbørsfattige siden 1947. Det reduserte grunnvannsstanden som begrenset forsyningskapasiteten. Endel mindre drikkevannsbrønner gikk nærmest tomme, og måtte ha hjelp av brannvesenet til å skaffe nok vann.

I lange tørkeperioder øker abonnentenes vannforbruk. En vannspreder bruker eksempelvis 1 000 liter vann pr. time, som er nesten fem ganger mer enn et dagsforbruk for en person. Mange vannverk fikk leveringsproblemer, og innførte restriksjoner i vannforbruket.

Flere vannforsyningssystemer er avhengige av gassen CO₂ til vannbehandlingen for å kunne levere nok, trygt drikkevann. I sommer oppstod det en situasjon med mangel på CO₂ i Europa. Årsaken var produksjonsproblemer ved ett av de få produksjonsanleggene, og stor etterspørsel etter drikkevann og kullsyreholdig drikke som følge av varmen.

Dette satte vannforsyningssystemenes leveringssikkerhet og beredskapsplaner på ytterligere prøve.

Figur 8: Andel av vannledningsnett som ble fornyet de tre siste årene. Kilde: Mattilsynet.

⁵ [Norges tilstand 2015](#), Rådgivende ingeniørers forening.

Den dårlige tilstanden på vannledningsnettet ble bekreftet allerede i det store tilsynsprosjekt i 2012. Siden har det vært noe progresjon i vedlikehold og fornying, men den årlige rapportering fra vannverkseierne viser likevel at arbeidet ikke går raskt nok.

Gjennomsnittlig lekkasje fra vannledningsnettet i Norge har de siste årene vært på ca. 30 prosent. Det representerer et miljømessig- og økonomisk tap. Normalt vil vanntrykket inne i ledningene sikre at det kun kan renne vann ut, og ikke trenge forurenset vann inn. Dette utfordres når trykket reduseres ved for eksempel brudd på vannledninger eller feil i datastyringssystemer. Forsviner trykket, kan forurensning trekke inn og gjøre vannet utrygt.

Norge har forpliktet seg til å følge WHO og UNECEs Protokoll for vann og helse. Under denne protokollen er det satt forpliktende mål for bedre drikkevannskvalitet. For Norges del har vi lagt vekt på kvaliteten på vannledningsnettet som et av forbedringspunktene. Norge har også satt et nasjonalt mål om mindre enn 25 prosent lekkasje innen 2020. Med dagens utbedringstakt blir ikke målet nådd. I tilsynet med vannverkernes ledningsnett ga vi mange vannverk pålegg om utbedringer.

Drikkevannshensynet må ivaretas i alle ledd

Kommuner, fylkeskommuner og statlige myndigheter skal vurdere hensyn til drikkevann i arealplanleggingen. Vi utga i år en temaveileder til plan- og bygningsloven om drikkevannshensyn i offentlig planarbeid. Den tydeliggjør ansvaret for at det tas tilstrekkelig drikkevannshensyn i kommunene generelt og ved planlegging av nye tiltak.

Vi ga mange høringsuttalelser i pågående plansaker der drikkevannshensynet ikke var godt nok ivaretatt, og i noen få saker benyttet vi innsigelsesretten vi har.

Oversikt over vannforsyningssystemene er nødvendig for å ta drikkevannshensyn. Større vannverk som produserer mer enn 10 m² drikkevann per døgn, er registrert i systemene våre. Fra 1. juli 2018 ble samtlige vannforsyningssystem pålagt å registrere seg med koordinater i Mattilsynets skjematjeneste. Ved årsskiftet var nesten 4 000 små vannforsyningssystem registrert. Dette er vannverk vi tidligere ikke hadde god oversikt over. Informasjon om disse skal vi gjøre tilgjengelig for kommunene og fylkeskommunene.

Mattilsynet deltar sammen med en rekke andre etater i arbeid med vannforskriften for å oppnå og beholde god miljøstatus i Norges vannforekomster. På drikkevannsområdet er målet i vannforskriften at behovet for rensing ved produksjon av drikkevann reduseres. Tiltakene som er omtalt i dette avsnittet er eksempler på hvordan Mattilsynet arbeider for god miljøstatus i vannforekomstene.

Drift av UV-anlegg må bli bedre

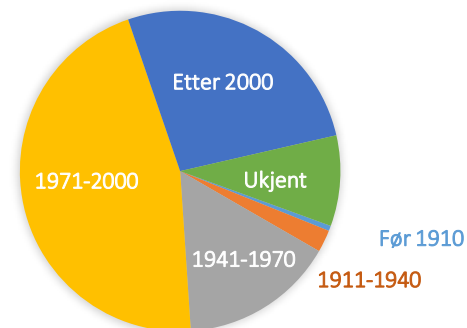
Mange vannforsyningssystem benytter UV-lamper for å desinfisere drikkevannet. Skal UV-anlegget fungere, er det viktig med gode driftsrutiner som følges. En skitten UV-lampe lyser kanskje ikke sterkt nok til å fjerne de mikroorganismene som det var ment at den skulle fjerne.

Vi inspiserte UV-anlegg ved om lag 1 000 vannforsyningssystemer. Vi fant avvik ved omtrent halvparten. De fleste regelverksbruddene gikk på manglende kompetanse hos de ansvarlige, eller at rutinene for drift og vedlikehold ikke var på plass eller ikke ble fulgt.

Prioriteringer framover

Vi fortsetter det langsiktige arbeidet med å bedre leveringssikkerheten. Vi skal også planlegge tilsyn med ledningsnett fra 2020. Da har vannverkseierne hatt flere år på å forbedre funnene etter ledningsnettprosjektet i 2012. Vi vil særlig fokusere på om vannverkseierne har plan for vedlikehold og fornying av vannledningsnettet.

Drikkevannsforskriften stiller høye krav til kompetanse hos vannverkseierne. De skal kjenne til hvilke farer som kan true produksjonen av trygt drikkevann i tilstrekkelige mengder, og tilpasse arbeidet sitt for å møte aktuelle utfordringer. I 2019 vil vi undersøke vannverkseiernes prøvetakingsplaner, og om disse følger forskriftskravene og dekker de aktuelle farene i området.

Figur 9: Tidsperiode for når ledningsnettet for vannforsyning er lagt. Kilde: Mattilsynet.

FREMME GOD HELSE HOS PLANTER, LANDDYR OG FISK

En viktig del av Mattilsynet samfunnsoppdrag er å fremme god helse hos planter, fisk og dyr. Her omtales også fôr til landdyr og fisk, biprodukter, såvarer og settepoteter.

Plantehelse

Plantehelsen i Norge er god sammenlignet med andre europeiske land, men økt import øker faren for å få inn nye alvorlige planteskadegjørere som skader norsk plantehelse. Også dette året ble nye skadegjørere introdusert gjennom import.

Tilstand

Plantehelse vurderes ut fra fravær av planteskadegjørere som for eksempel virus, bakterier, insekter, midd, sopp og nematoder. Vi overvåker⁶ og kartlegger årlig prioriterte planteskadegjørere.

Av de omtrent 160 alvorlige planteskadegjørerne på EPPOs A2-liste forekommer 18 i Norge. Av disse bekjemper vi 13 aktivt, mens 5 er så spredt at det ikke er lønnsomt å bekjempe dem med offentlige midler.

Vi vurderer den norske plantehelsen fortsatt som god, men er bekymret over et økende antall nye planteskadegjørere. Totalvolumet av planteimporten øker, og det er stort press på å få varene raskt ut i omsetning. Mange nye aktører som starter med import mangler tilstrekkelig kunnskap om risiko for planteskadegjørere. Nye alvorlige planteskadegjørere introduseres til sørlige deler av Europa, og sprer seg videre nordover til land Norge importerer fra.

European and European and Mediterranean Plant Protection organization (EPPO)

EPPO har 52 medlemsland i Europa og Middelhavsområdet.

EPPOs mål er å beskytte plantehelsen i regionen, utvikle internasjonale standarder for å hindre introduksjon og spredning av planteskadegjørere, samt fremme trygge og effektive kontrolltiltak.

EPPOs A2 liste er en liste over alvorlige planteskadegjørere i regionen som EPPO anbefaler sine medlemsland å regulere og bekjempe. Lista revideres årlig.

Mål

- Nye planteskadegjørere skal ikke etablere seg.
- Etablerte alvorlige planteskadegjørere, skal ikke spres.

Resultater

Flere utbrudd av nye skadegjørere

Blodlus kan angripe alle deler av et tre og føre til store avlingstap i fruktproduksjonen. De siste tre årene har blodlus blitt påvist i epletrær i viktige fruktområder i Hordaland, Sogn- og Fjordane, Telemark, Vestfold, Buskerud og Akershus. Det siste året ble funn på seks nye lokaliteter bekreftet. Påvisningene var i både nyplantinger etablert med importerte trær, og i eldre «norske» trær. Vi antar derfor at blodlusa kan være mer utbredt enn funnene tilsier.

Thrips setosus, et insekt som kan gi skade på mange veksthusplanter, ble påvist for første gang i Norge. Det skjedde i forbindelse med at vi kartla tre andre trips-arter i blomsterproduksjon i veksthus, der produksjonen var basert på importert plantemateriale. Vi undersøkte i hovedsak hortensia, men også andre vertplanter. Funnene ble gjort i åtte gartnerier. De ble pålagt å bekjempe smitten før plantene kunne selges.

De siste fem årene har vi årlig gjennomført landsomfattende kartlegging av bakterien *Xanthomonas fragariae* i jordbærproduksjon. De siste to årene er ytterligere fire alvorlige planteskadegjørere, som tidligere ikke har blitt påvist her til lands, inkludert i kartleggingen. Vi mistenker at planteskadegjørerne har kommet med import, og at smitten kan være mer utbredt enn det som er avdekket. Det er derfor viktig at jordbærneringen treffer tiltak for å hindre videre introduksjon og spredning av smitte.

Skadegjøreren *Tuta absoluta* (søramerikansk tomatmøll) ble funnet første gang på Jæren i 2017. Den ble besluttet ikke fulgt opp med offentlige tiltak. Vi vet derfor ikke om denne har spredd seg videre eller forårsaket skade.

---

⁶ Tabell 6 i vedlegg 1 viser en oversikt over disse

Skadegjørere kan komme via importen

Etter at det fra 2015 ble tillatt å importere produksjonstrær av eple og pære, har risikoen for å få inn ny smitte til landet økt. Vi har gjennomgått oppfølgingen vår av fruktdyrkerne, og funnet det mest hensiktsmessig å rette offentlige tiltak mot virksomheter som produserer planter for omsetning til videre dyrking.

Tilsynet viser at mange importører fortsatt mangler fagkunnskap om plantehelse og ikke gjør de nødvendige risikovurderinger og kontrollerer sendingene i forbindelse med importen. Vi har derfor samarbeidet med Norsk institutt for bioøkonomi om opplæring i tillegg til at vi forbedret veiledningen på nettsidene.

Vi har startet kartlegging av netthandelen med planter og frø. Privatpersoner uten kjennskap til plantehelseregulverket kan enkelt bestille planter fra hele verden, og ofte blir ikke denne importen meldt til oss. Tilsynet med slike importsendinger er derfor vanskelig, og vi ser at det er et stort behov for oppfølging blant annet med informasjon.

Planteskadegjørere kan spres mellom land via treemballasje som brukes i internasjonal handel. Tilsyn viste at over halvparten av de kontrollerte sendingene ikke kunne dokumentere den påkrevde behandlingen med varme eller gass, og dermed utgjorde de en risiko for at nye skadegjørere etablerer seg her.

Vi fortsetter å prioritere arbeid mot skadegjørere som kan true skog og grøntmiljø. Det blir jevnlig rapportert om utbrudd av nye skadegjørere i land som eksporterer til Norge. Vi fortsetter derfor overvåkingen av skadegjørere som kan komme med jord med importerte planter til grøntanlegg og undersøker for asiatiske trebukker (*Anoplophora spp.*).

Skadegjørere kan spres via jord

Vi påviste løkhvitråte for første gang i stikkløkproduksjon. Dette er en råtesopp som har hvileknoller som kan holde seg levende i jord i over 20 år, og kan føre til betydelige tap i matløkproduksjon. For å hindre at smitte spres med stikkløk eller jord fra det infiserte produksjonsstedet, måtte all stikkløk destrueres. Stikkløk kan heller ikke dyrkes på stedet de neste 25 årene.

Analyser av jord som følger med importerte planter til grøntanlegg viser at en lang rekke arter av *Phytophthora* følger med. Dette er sopplignende organismer og mange arter har vist seg å kunne gi alvorlige skader i skog. Ingen av artene som er påvist så langt, er regulert i plantehelseregulverket. Vi ønsker likevel å kartlegge videre for å få mer kunnskap om risikobildet.

Store byggeprosjekter pågår mange steder. Anleggsarbeidet kan spre jordboende skadegjørere og ugras. Derfor er det viktig at smittestatus er kjent før matjord flyttes. Som resultat av entreprenørenes prøvetaking er potetcystenematoder funnet på flere nye lokaliteter dette året.

Lite smitte av pærebrann

Den tørre og varme sommeren i Sør-Norge ga rekordlav spredning av pærebrann. Det har aldri vært observert så få syke planter, heller ikke i områder hvor pærebrann er godt etablert. Sjukdommen ble heller ikke påvist i nye kommuner.

Noe ryddearbeid ble utført på Sunnmøre, i Hordaland og Rogaland og noe i Vest-Agder, men i betydelig mindre grad enn tidligere år. Vi revurderer bekjempelsesstrategien og regelverket for denne skadegjøreren, og vil konkludere i 2019.

Prioriteringer framover

EU moderniserer plantehelseregulverket sitt. Siden plantehelse ikke er omfattet av EØS-avtalen, deltar ikke Norge i arbeidet. Det norske regelverket framstår stadig mindre harmonisert med landene Norge handler mest med. Dette er utfordrende for både produsenter og myndigheter. Også risikobildet endres. Det er behov for å modernisere og forenkle plantehelseregulverket, både av hensyn til næringsaktørene og for å kunne optimalisere egen ressursbruk. Vi vil derfor gjennomgå, vurdere og eventuelt foreslå endringer.

Vi har ikke kartlagt plantehelsestatus i matpotetproduksjonen de siste årene, og starter derfor et nytt kartleggingsprogram. Programmet vil i første omgang omfatte lys ringråte, mørk ringråte og rotgallnematodene *Meloidogyne chitwoodii* og *M. fallax*. Lys ringråte, som tidligere er kartlagt i gjentatte ganger mellom 1998 og 2015, er funnet i Norge, mens de tre andre aldri har vært påvist.

En rekke eksportland, blant annet Nederland som det importeres mange planter fra, innfører nå elektroniske plantehelsesertifikater. Kan vi ta i bruk disse her til lands, vil det forenkle arbeidet for importørene. Samtidig vil det gi bedre oversikt over importen og gjøre det enklere å gjennomføre risikobasert tilsyn.

Såvarer og settepoteter

Selv om ekstrem tørke påvirket såkornavlingen på en negativ måte, ga noen av frøavlingene god avkastning. Omsetting av settepoteter var høy og ble ikke påvirket av tørken. Økt netthandel, som også omfatter frø, stiller oss overfor nye utfordringer og vil kreve mer oppmerksomhet i tida framover.

Tilstand

Vi fører tilsyn med at såvarer og settepoteter produseres og omsettes i samsvar med regelverket. Såvaren er en primær og grunnleggende vekstfaktor, og bør ha en kvalitet som gir forutsetning for en jevn og velutviklet plantebestand.

Til tross for ekstrem tørke denne sommeren har nivået for grasfrø vært normalt, og frøavlingene av rødkløver var relativt gode. Såkornavlingene sett under ett ble imidlertid langt mindre enn gjennomsnittet de siste ti årene.

I produksjonen av settepoteter var avlingsnivået høyt, takket være vanning. Det ble satt omsetningsrekord for sertifiserte settepoteter for tredje år på rad.

Mål

- Såvarer og settepoteter skal ha god helse og kvalitet, og bidra til bevaring og bærekraftig bruk av plantegenetiske ressurser.
- Såvarer og settepoteter skal være tilpasset norske dyrkingsforhold.

Resultater

Vi sertifiserer såvarer og settepoteter

Vi sertifiserte i sesongen 2017-2018 omtrent 81 prosent av totalomsetningen av såvare av bygg, havre og hvete. Resterende såkornbehov ble dekket ved hjelp av beredskapslageret for såkorn, gjennom import og ved å dispensere for omsetning av såkorn med lavere spireevne enn kravet.

For å ha tilstrekkelig såkorn av sorter tilpasset norske dyrkingsforhold, åpnet vi for å høste og sertifisere såkorn av et større areal enn det som var planlagt. Derfor er det mer sertifisert såkorn av egnede sorter tilgjengelig i 2019 enn det ellers ville vært.

Vi godkjenner plantesorter

Vi mottok 21 søknader om godkjenning av nye plantesorter for opptak på norsk offisiell sortsliste. Det tar minimum tre år fra søknad er levert og til den eventuelt blir godkjent. For sorter av engvekster kan det ta opptil ti år. Sorten må vise seg å være skillbar fra andre sorter, og være ensartet og stabil. Når det gjelder korn og engvekster, blir sortene også testet på ulike lokaliteter for å se om disse er egnede og har bedre egenskaper enn de sortene som allerede står på norsk offisiell sortsliste. I året som gikk godkjente vi ni nye plantesorter: én havresort, én vårhvetesort, én høsthvetesort, to potetsorter, én hvitkløversort og to engsvingelsorter.

Mattilsynet er også sekretariat for Plantesortsnemnda som er myndigheten for rettsbeskyttelse av plantesorter. En hageertsort, som opprinnelig ble til gjennom en kryssing på 1920-tallet, ble godkjent som bevaringsverdig. Totalt elleve sorter ble rettsbeskyttet i 2018.

Uønskede plantearter i importert såvare og fôr

Vi videreførte kartleggingen av frø av uønskede plantearter som hønsehirse, floghavre, ambrosia og hamp i importert såvare og fôr. Ingen ble funnet i importert såvare. I fuglefôr til villfugler ble det i 23 prosent av partiene funnet spiredyktig floghavre og hønsehirse, og 18 prosent av prøvene inneholdt spiredyktig hamp. I noen av prøvene ble det også funnet ambrosiafrø.

Sertifisering

For settepoteter og såvare av korn, gras, kløver og fôrerter er offentlig sertifisering obligatorisk.

Sertifisering gir trygghet for at settepotetene er fri for farlige skadegjørere som potetcystenematode og ringrâte. Innholdet av vanlig forekommende sykdommer (virus, bakterier og sopp) skal være så lavt som mulig, og må være innenfor definerte verdier.

Med krav til spireevne, maksimum innhold av ugras, og nulltoleranse for floghavre, er bruk av sertifisert såvare en måte å sikre kvaliteten og redusere risikoen for spredning av uønskede plantearter. Mattilsynet er sertifiseringsmyndighet.

Såvare og settepoteter sertifisert i sesongen 2017-2018 (høstet i 2017):

Bygg, havre, hvete	45 643 tonn
Engvekster (gras og kløver)	2 094 tonn
Fôrerter	67 tonn
Settepoteter	10 199 tonn

Prioriteringer framover

Økt netthandel med frø og et stort mangfold av aktører med varierende kompetanse gjør det vanskeligere å føre tilsyn. Det kommer også stadig nye produkter på markedet der frø bare inngår som en liten del av varen. Det meste av den nye aktiviteten retter seg mot hobbymarkedet.

Siden forskrift om såvare ikke er tilstrekkelig tilpasset mangfoldet av aktører og produkter, vurderer vi endringer som regulerer norsk såvareproduksjon og næringsmessig dyrking. Endringene vil følges opp med tilpasset veiledning. Vi vil samtidig foreslå nulltoleranse for hønsehirse i norskprodusert såvare etter å ha oppdaget spredning av dette ugraset over stadig nye områder de siste årene.

Vi viderefører overvåking og kartlegging for frø av uønskede plantearter i importert vare.

Førkrisen

Avlingsvikten etter tørken i sommer førte til at mange bønder og andre som holder husdyr måtte supplere med importert høy og halm. Import av grovfôr innebærer alltid en fare for å innføre uønskede smittestoffer, planter og skadedyr.

Fôr til landdyr og oppdrettsfisk

Trygt fôr er en forutsetning for trygg mat og friske dyr. Fôret utgjør det første leddet i matkjeden, og feil innhold i fôret vil gi følgefeil gjennom hele verdikjeden. Fôrvirksomhetene har generelt god styring og kontroll.

Tilstand

Både i og utenfor Europa forekommer alvorlige dyresjukdommer og planteskadegjørere som ikke finnes i Norge. Innførsel av fôr fra disse landene er derfor en risikofaktor for den gode norske plante- og dyrehelsen.

Når vi sier at fôret er trygt, betyr det at det ikke inneholder smittestoffer og skadegjørere eller fremmedstoffer og tilsetningsstoffer over tillatte grenseverdier. Vi overvåker tilstanden og bidrar til at den blir opprettholdt.

Mål

- Fôret skal være trygt og bidra til trygg mat og friske dyr.
- Fôret skal dekke dyrets og fiskens ernæringsbehov og bidra til god velferd.

Resultater

Trygt fôr til landdyr og fisk

Vi overvåker og kartlegger fôr til landdyr og fisk for å ha kunnskap om tilstanden og for å dokumentere status. Kunnskapen det gir oss er også grunnlaget for regelverksutvikling og planlegging av tilsyn.

Analysene av fôr til landdyr viser at virksomhetene har god kontroll på innholdet av tilsetningsstoffer, fremmedstoffer og den hygieniske kvaliteten i fôret. Det er ikke påvist innhold av forbudte animalske proteiner i drøvtyggerfôr eller innhold av tungmetaller utover grenseverdiene.

Fiskens velferd avhenger av at behovet for næringsstoffer er dekket, og vi prioriterte derfor analyser av næringsstoffer i fiskefôr. Resultatene viste at nivåene for næringsstoffer var innenfor de konsentrasjonsområdene som vi har satt for fullfôr.

Siden ethoxyquin skal fases ut som tilsetningsstoff, prioriterte vi analyser av ethoxyquin og ethoxyquin dimer i både fullfôr, fiskemel og vegetabiliske formidler. Resultatene viste at stoffet fortsatt er i bruk.

Økt innblanding av vegetabiliske fôrmidler som erstatning for fiskemel, har ført til redusert innhold av miljøgifter, men analysene påviste stoffer som følger vegetabiliske fôrmidler. Nivåene av uønskede stoffer som dioksiner, PCB og tungmetaller er på samme nivå med det vi har funnet de senere årene. I tillegg ble det funnet spor av plantevernmidler og mykotoksiner.

Tilsynsnivået var på samme nivå som tidligere år, og vi finner ikke vesentlige avvik. Resultatene viser at enkelte må bedre renholdet og skadedyrkontrollen. Det samlede inntrykket er likevel av fôrvirksomhetene generelt har god styring og kontroll.

Tørkesommer, førkrise og økt import av grovfôr

Vi innhentet risikovurderinger fra Veterinærinstituttet og Norsk institutt for bioøkonomi da det ble klart at innenlands produksjon ville bli sterkt redusert i deler av landet, og prioriterte å veilede og føre tilsyn med trygg innførsel og omsetning av grovfôr. De siste ni månedene ble det registrert omtrent 450 nye virksomheter innen

import av fôrvarer. Vi kontaktet de nyregistrerte virksomhetene, og sendte dem informasjon om deres ansvar og viktige krav til importør.

Sammen med Bondelaget, husdyrnæringen, fôrbransjen og Veterinærinstituttet, laget vi veileder og sjekkliste for de som innfører, omsetter og bruker importert grovfôr. Vi samarbeidet også med Tolletaten om en aksjon der vi kontrollerte innførsel av høy og halm ved svenskegrensen. Det ble også fastsatt en forskrift med nye tilleggskrav ved import av høy og halm som skal brukes til dyrefôr fra land utenfor EU.

Nye fôrmidler

Knapphet på proteinfôrmidler fører til at nye fôrmidler blir introdusert, spesielt til matproduserende dyr. Dette er fôrmidler som kommer fra næringsmiddel- og biodrivstoffindustrien, nye plantearter, alger og nye arter fra havet. Det ble åpnet for produksjon av insekter til fôr, og det ble tillatt å bruke bearbeidet insektprotein i fôr til oppdrettsfisk. Vi godkjente også bruk av bearbeidet insektprotein for flere fiskefôrprodusenter.

Planer framover

Vi fortsetter kartlegging og overvåking, og vil rette tilsynet mot fôrvirksomheter som skal være godkjent etter fôrhygieneregelverket eller etter TSE-regelverket.⁷ Vi vil prioritere informasjon og veiledning for å sikre at de kjenner, forstår og følger regelverket, og at vilkårene for godkjenning er oppfylt.

Siden tollfritak ved import av grovfôr gjelder en tid utover i 2019, vil importen antakelig fortsette å være høyere enn tidligere år. Vi fortsetter å kartlegge mulige sjukdomsagens i slikt fôr. Vi skal også fortsette å veilede og føre tilsyn med primærprodusenter som har importert grovfôr til egen besetning.

Vi vil se på mulighetene for å legge til rette for utnyttelse av nye fôrmidler. Dagens regelverk dekker ikke enkelte nye situasjoner og vi vil vurdere mulige endringer. Arbeidet vil foregå både i EU og nasjonalt.

Helse hos landdyr

Norge har friske dyr og få tilfeller av smittsomme sjukdommer. Det er av stor verdi, og det er ingen selvfølge at det vil fortsette å være slik.

Tilstand

Norge har god dyrehelse sammenlignet med andre europeiske land og resten av verden. Det er ingen selvfølge at denne gode tilstanden opprettholdes i framtida. Det påvises nye og eksotiske agens, og ikke alle dyreholdere har like stor forståelse for smittesikring.

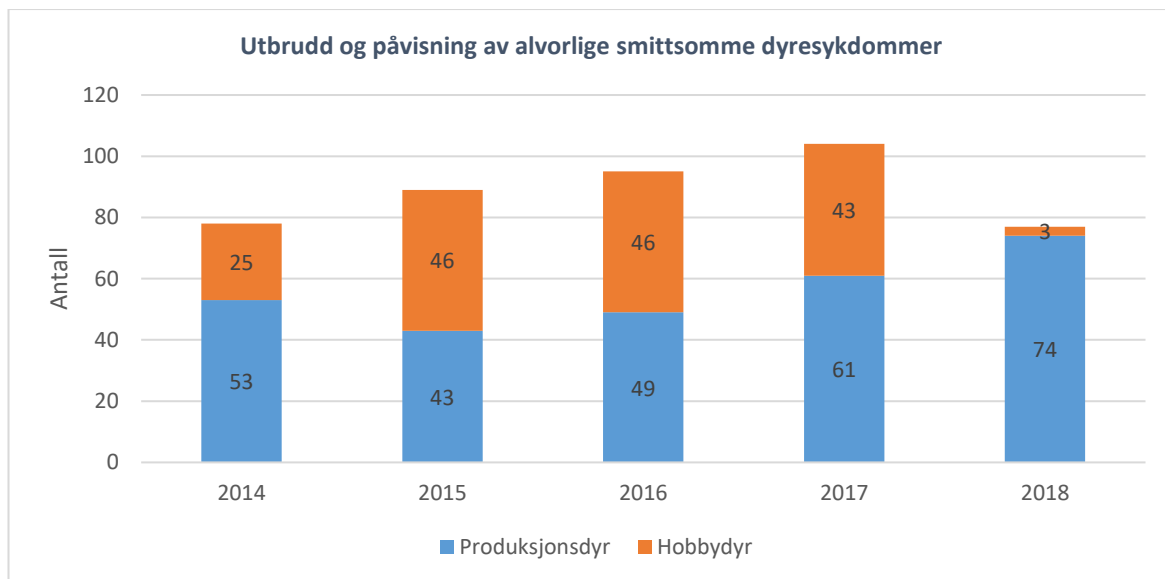
For å hindre smitte i dyrehold, kreves oppdatert kompetanse. Dyreeiere må vite hvilken type smitte som kan utgjøre fare, og hvordan de skal beskytte dyra mot den. Eiere av næringsrettede dyrehold skal ha oppdatert kompetanse om smitte hos dyr og de skal kjenne til sammenhengen mellom dyrehelse, dyrevelferd og folkehelse.

Norge har vært spart for store alvorlige sjukdomsutbrudd, bortsett fra skrantesjuken og *Salmonella*-utbrudd hos hest og sau. Det ble også påvist tilfeller av ringorm hos storfe.

Figuren nedenfor viser videre at det har vært en nedgang av meldepliktige sjukdomstilfeller blant fjørfe og høns som holdes av privatpersoner som hobby. Det ble påvist kun tre tilfeller, imot 42 tilfeller året før.

---

⁷ Utryddelse av overførbare spongiforme encefalopatii

Figur 10: Utbrudd og påvisning av alvorlige, smittsomme dyresykdommer hos domestiserte og villlevende landdyr. Kilde: Veterinærinstituttet.

Mål

- Nye dyresykdommer skal ikke etablere seg i Norge.
- Planverket for beredskap dyrehelse skal være oppdatert.
- Vi skal ha oversikt over forekomst av skrantesyke og spredningen skal stoppes. Den smittede villreinstammen i Nordfjella 1 skal være fjernet og området brakklagt med tanke på reetablering.

Resultater

Vi bekjemper skrantesyke

Bekjempelsen av skrantesyke (CWD) er et langsiktig arbeid i flere faser. Arbeidet har vært blant våre hovedprioriteringer i år. Det ble påvist til sammen 19 tilfeller av den klassiske formen av CWD hos villrein, og for å bekjempe sykdommen, ble hele villreinstammen i Nordfjella sone 1 tatt ut. Samtlige av de påviste tilfellene var i dette området som nå ligger brakk.

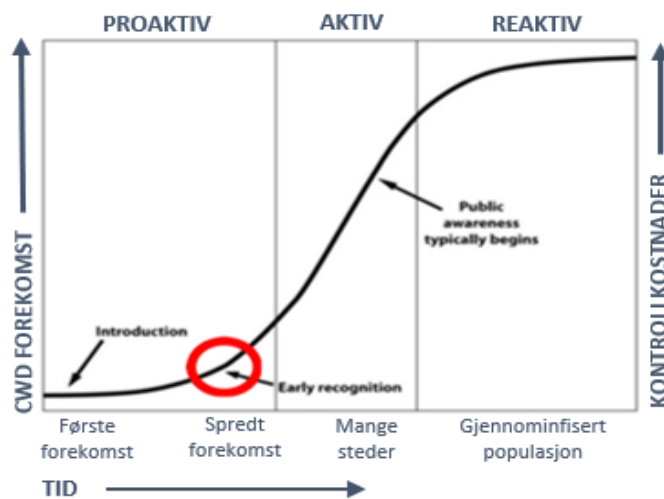
Vi forsetter å kartlegge for å få oversikt over mulig utbredelse og eventuell friskmelding. I år tok vi ut 33 000 prøver på landsbasis. Vi innhentet to nye risikovurderinger fra Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM), for å ha et grunnlag for å sikre nødvendige og tilstrekkelige smittebegrensende tiltak. Nordfjella sone 2 må være friskmeldt før det er snakk om reetablering i sone 1.

Utbrudd av salmonella hos hest

I sommer håndterte vi utbrudd med *Salmonella* hos hest, som også ble overført til produksjonsdyr. Dette var et utbredt og langvarig utbrudd, som blusset opp igjen i høst.

Det viser at smittesikring i hestenæringa kan være krevende. Årsakene er blant annet at hest flyttes hyppig og har ofte og mye kontakt med andre hester. I tillegg er oppmerksomheten om viktigheten av smittesikring i hestehold varierende. Dette vil vi følge opp framover.

Skrantesyke hos villrein (CWD)

Figuren viser et generelt forløp for en ny epidemi. Skrantesyke ble trolig oppdaget på et tidlig stadium. Det kan gi mulighet for effektiv bekjemping. Som figuren viser har dette også stor betydning for de samfunnsøkonomiske kostnadene.

Afrikansk svinepest

Afrikansk svinepest rykker stadig nærmere Norge. I samarbeid med bransjeorganisasjonene Animalia og Norsvin og Veterinærinstituttet utarbeidet vi smittevernråd til ulike målgrupper. Vi utarbeidet også oppdatert og målrettet informasjon på nettsidene våre, blant annet rettet mot jegere som jakter villsvin i utlandet. Arbeidet er ikke sluttført, og videreføres neste år.

Ny dyrehelselov

Vi har deltatt aktivt i arbeidet med EUs nye dyrehelselov, Animal Health Law. Vi har ivaretatt norske interesser ved å få listeført flest mulig landdyrsjukdommer i forordningen. Det vil sikre at EU følger opp sykdommene, og gir rom for at vi vil kunne iverksette tiltak ved utbrudd.

Et viktig element i det nye dyreheseregelverket er at dyreeierne får et større ansvar for forebygging av sykdom og smittesikring i eget dyrehold. Dette videreførte vi i den nye dyrehelseloven og i den nye nasjonale dyrehelseforskriften.

Sporbarhet

Datakvaliteten i Husdyrregistret er fortsatt ikke god nok. Det er for stort etterslep i registrering av hendelser. Selv om vi har lagt til rette for gode rutiner i det utøvende tilsynet, har vi ikke tilfredsstillende rapporteringshastighet. Hovedårsaken til dette er at næringsaktørene ikke rapporterer i tide. Dette skal vi følge opp framover.

Innførsel av kjæledyr

Informasjon, veiledning og kontroll ved innførsel av kjæledyr har hatt høy prioritet i mange år. Importerte hunder kan være bærere av smittestoff og parasitter som ikke finnes i Norge.

Vi endret forvaltningspraksis ved innførsel av gatehunder, og informerte bredt om omleggingen. Antall gatehunder som ankommer Norge er blitt redusert.

Prioriteringer framover

Implementering av ny dyrehelselov vil blant annet omfatte arbeid med en nasjonal dyrehelsestrategi. Vi skal lage nasjonale forskrifter som utnytter det nasjonale handlingsrommet slik at vi tar vare på den gode norske dyrehelsen.

Vi vil også fortsette samarbeidet med næringen og øke deres kompetanse om hensiktsmessig smittevern i husdyrhold, slik at dette følges opp på flest mulige gårdsbruk.

Vi skal utarbeide faglige beredskapsplaner for nye dyresjukdommer som afrikansk svinepest og munn- og klauvsjuka, for å være godt forberedt ved mistanke om sykdomsutbrudd. Vår nasjonale beredskapsøvelse i 2019 har munn- og klauvsjuka som tema.

Både svinenæringen og vi er bekymret for at den norske villsvinbestanden kan overføre sykdommer, spesielt afrikansk svinepest, til tamsvin. Sammen med Miljødirektoratet har vi fått utarbeidet en risikovurdering fra VKM. Miljødirektoratet skal i samarbeid med Mattilsynet lage en handlingsplan mot villsvin i året som kommer. Vi skal også ta overvåkingsprøver av villsvin for en rekke sykdommer.

Sporing i matkjeden baserer seg på at alle husdyr er identifiserbare med individnummer. Vi skal utrede nytt system for identifikatorer i husdyrholdet som gjøres uavhengig av fylkes- og kommunenummer. Rapporten «Kartlegging av registre i jordbruket» er grunnlaget for utredningen. Vi planlegger å iverksette dette fra 1. januar 2020 når regionreformen trer i kraft.

Ny dyrehelselov

Den nye dyrehelseloven er vedtatt som en forordning, og opphever nærmere 40 tidligere rettsakter i EU. Forordning omfatter både ville og tamme dyr, produkter av dyr og formeringsmateriale (avlsmateriale). Den omfatter både dyr som lever på land og i vann.

På grunn av den gode landdyrhelsen i Norge, har norske myndigheter jobbet for å listeføre flest mulig landdyrsjukdommer i forordningen. Vi har oppnådd at både bovin virusdiare (BVD), porcint reproduktivt og respiratorisk syndrom (PRRS) og paratuberkulose (PT) nå vil inngå i EUs forvaltning.

Fiskehelse

Norge er i verdensstoppen på lakseoppdrett. En bærekraftig vekst avhenger av god fiskehelse. Samlet sett ser vi en svak bedring i år, men det er fortsatt utfordringer som må løses. Bruken av legemidler til lusebehandling er fortsatt redusert og erstattet av ikke-medikamentelle metoder. Det ble ikke påvist nye tilfeller av *Gyrodactylus salaris*.

Tilstand

Oppdrettsnæringen er viktig for Norge. Det er vel 900 matfiskanlegg i sjø som tilsammen produserte 1,3 millioner tonn oppdrettslaks. Førstehåndsverdien utgjorde omtrent 64,7 milliarder kroner.⁸ For at næringen skal være bærekraftig, er det viktig med god fiskehelse og -velferd.⁹

Næringen har utfordringer med fiskehelsen. Det er særlig parasitten lakselus og virusjukdommene Pankreassjukdom (PD) og Infeksiøs lakseanemi (ILA) som preger sjukdomsbildet.

Fiskehelseutfordringene er sammensatte. Sjukdom fører i seg selv til belastninger for fisken, og svekker i tillegg fisken slik at den tåler mindre. For å bedre fiskehelsen trengs det bedre sjukdomsforebygging og mindre håndteringen – særlig av sjuk og svekket fisk.

Mål

- Fiskehelsen skal være god.
- Medisinbruk skal være forsvarlig.
- Vassdrag skal være fri for *Gyrodactylus salaris*.

Resultater

Vi har i hovedsak rettet innsatsen vår inn på å forebygge smittespredning og bekjempe sjukdommer i oppdrettsnæringen

Fortsatt utfordringer med lakselus og andre sjukdommer

Nivået på lakselus i oppdrettsanlegg var samlet sett noe lavere enn i perioden 2012-2017. Det er store variasjoner, og produksjonsområde 3, 4 og 6 har den største forekomsten.¹⁰

Det har vært færre påviste tilfeller av PD selv om sjukdommen fortsatt forekommer hos laksefisk i endemisk område (innenfor PD-sonen). Antallet tilfeller av ILA er stabilt. Det var enkeltutbrudd fordelt over store deler av landet, og flest i Hordaland. Forekomst og utvikling av PD og ILA i perioden 2011-2018 er vist nedenfor.

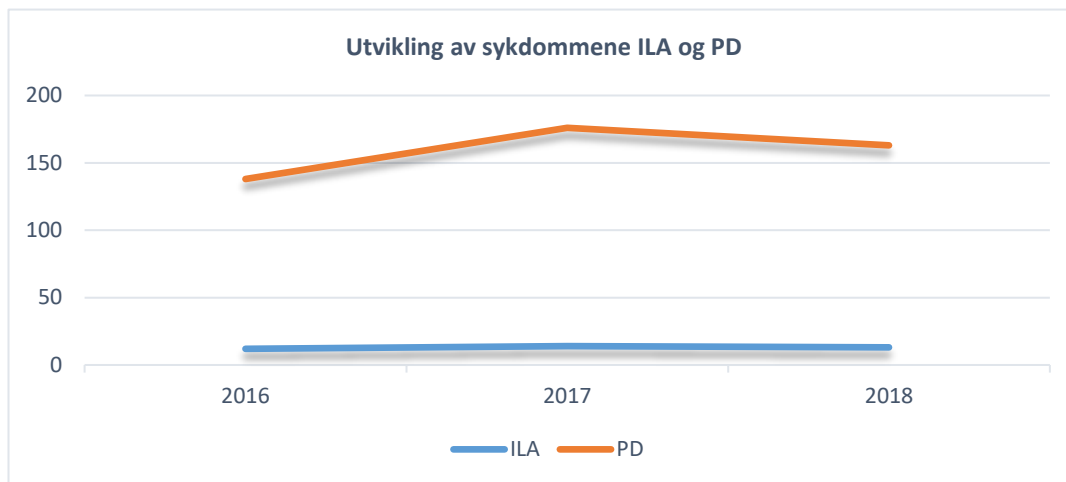

⁸ Dette er Norge 2018, Statistisk sentralbyrå.

⁹ Fiskevelferd er omtalt i eget kapittel på side 31.

¹⁰ Se Fiskehelse rapporten 2018 s. 81-86 for detaljer om forekomst av lakselus i de ulike produksjonsområdene.

Figur 11: Oversikt over antall utbrudd av fiskesykdommene ILA og PD i perioden 2011 - 2018. Kilde: Veterinærinstituttet.

Virussykdommene hjertesprekk (CMS) og hjerte- og skjellettmuskelbetennelser (HSMB) er ikke-meldepliktige sykdommer med stabilt høye utbrudd. De kan svekke fiskens helsetilstand og føre til økt dødelighet ved eksempelvis lusebehandling. Ifølge Veterinærinstituttet har hjertesprekk passert PD som helseutfordring etter lakselus ([Fiskehelserapporten 2018](#)).

Bakteriesykdommer gir også helseutfordringer. Yersiniose var tidligere økende i Midt-Norge, men antall tilfeller gikk ned fra 54 i 2017 til 31.¹¹ Den ser dermed ut til å være bedre kontrollert ved hjelp av vaksiner. Det ble påvist tilfeller av flavobakteriose ved fire anlegg. Flavobakteriose er en bakteriesykdom som forekommer hos regnbueørret i fersk- og brakkvann. Gjellesykdom forårsaket av amøber (AGD) er også en utfordring, særlig i Sør- og Midt-Norge. Den fører til at fisken slutter å spise, veksten blir lav og det er høy dødelighet.

Sykdomsutbruddene fører til mye dødfisk som må håndteres riktig for å unngå smitte. Innleide båter som tar opp dødfisk, utgjør en fare for smittespredning siden de ofte går fra lokalitet til lokalitet uten at dødfisken har blitt kvernet og ensilert. Praksisen bekymrer oss, og kan være i strid med matlovens krav om aktsom opptreden.

For å holde smittepresset lavt når det er mye fisk samlet på et sted, trengs gode soner. Det mangler mange steder i dag og særlig i Hordaland og Rogaland, hvor det er mange lokaliteter, få branngater og stor diversitet i næringen. Disse forholdene gjør både forebygging og sykdomsbekjempelse vanskelig.

Det satses og investeres mye i utvikling av ny teknologi og nye produksjonsformer. Med nye produksjonsformer kan det oppstå nye utfordringer. For eksempel kan sykdomsframkallende organismer gi større utfordringer i resirkuleringsanlegg (RAS) med sjøvann enn i konvensjonelle anlegg. Dette understreker hvor viktig det er å ha oversikt over risikofaktorer og ha smitteforebyggende og -begrensende tiltak på plass.

Varslingsplikt, generelle sikkerhetstiltak og bekjempelsesplan for nye sykdommer

Vi arbeider for å få næringsaktørene til å ta et større ansvar for å bedre sykdomssituasjonen gjennom internkontrollsystemer hvor de selv sikrer gode rutiner og kontinuerlig forbedring.

Ved noen sykdommer skilles det ut virus allerede før sykdommen påvises eller fisken dør. Derfor er det viktig med generelle biosikkerhetstiltak som forebygger smittespredning. Erfaring viser at flytting av sjøsatt fisk øker sannsynligheten for å spre sykdom. Derfor jobber vi med å begrense flytting av sjøsatt fisk.

Det er varslingsplikt ved mistanke om meldepliktig sykdom og forøket dødelighet blant fisk. Vi har laget en veileder som forklarer varslingsplikten på en enkel måte. Overholdelse av meldingsplikten er avgjørende for å begrense utbrudd av sykdom, og det er viktig å nå fram med informasjon om dette til næringen.

Infeksiøs lakseanemi (ILA) er en alvorlig smittsom virus sykdom.

Den bekjempes med utslakting og to måneders brakklegging av områder.

Sykdommen smitter ikke til menneske.

Pankreassykdom (PD) er en virussykdom som fører til at fisken slutter å spise, veksten blir lav og det er høy dødelighet.

Fisken blir også mer mottagelig for andre sykdommer og er vanskeligere å behandle mot lakselus.

PD kan ikke behandles med medikamenter. Godkjent vaksine har begrenset virkning.

PD i Norge forårsakes av virusvariantene SAV 3 og SAV 2. Sykdommen smitter

¹¹ Kilde: [Fiskehelserapporten 2018](#)

Sjukdomsbekjempelse

Oppfølging og håndtering av sjukdomssituasjonen i akvakultur var en av Mattilsynets hovedprioriteringer.

Oppdrettsfisk med smittsomme sykdommer skal fjernes raskt fra oppdrettsanlegg, selv om det fører til tap for oppdretteren. Vi ser en positiv utvikling der flere oppdrettere slakter fisk på eget initiativ. For å være forberedt, har vi også fastsatt en bekjempelsesplan for nye sykdommer.

Vi har utarbeidet forslag til ny lakselusforskrift. Den nye forskriften er enklere og teknologinøytral. Vi har forslått at lakselusforskriften skal hjemles i dyrevelferdsloven i tillegg til matloven. Forskriften er sendt til departementet til klarering før høring.

Mesteparten av legemiddelbruken i oppdrettsnæringen er rettet mot lakselus. I 2015-2017 ble det gjennomført en legemiddelkampanje. Resultatene viste at lakselusmidler ble brukt på andre måter enn de var godkjent for av statens legemiddelverk, og at de ble brukt på fisk som var svekket. Kampanjen førte til bedre bevissthet og praksis rundt riktig legemiddelbruk. Fra 2016 til 2017 gikk antallet foreskrevne legemidler ned med 61 prosent. I 2018 ble legemiddelbruken redusert med ytterligere 38 prosent.

Ved ILA- og enkelte PD-utbrudd iverksatte vi smittereduserende tiltak som kontrollområde med bekjempelsessone og overvåkingszone. Vi fastsatte 22 kontrollområder for ILA som er tre mer enn i fjor. Det inkluderte etablering, endring og oppheving av soner med sjukdomsutbrudd.

Vi fastsatte tre kontrollområdeforskrifter for PD, som er én mindre enn i fjor. Videre har vi foreslått endringer i PD-forskriften, transportforskriften samt utarbeidet bekjempelsesplan for PD. Når forskriftene og bekjempelsesplanen er fastsatt, vil vi følge opp gjennom dialog, veiledning og tilsyn.

Det ble ikke påvist nye tilfeller av *Gyrodactylus salaris*. Elleve elver er under friskmelding, mens parasitten fortsatt er påvist i sju elver i Driva- og Drammensregionen. Siden det er viktig å oppdage ny smitte og tilbakefall tidlig, prioriterte vi å overvåke og ta prøver i settefiskanlegg, kultiveringsanlegg og elver. Vi samarbeider med relevante aktører om å informere og veilede elveiere og laksefiskere for å forhindre at elver og vassdrag blir smittet.

Gyrodactylus salaris er en parasitt som setter seg fast på huden til lakseyngel.

Den lever og formerer seg i ferskvann og brakkvann, men dør raskt i vanlig saltvann.

Parasitten kan føre til at hele bestander av villaks i smittede elver går tapt.

Arbeidet med å bekjempe og begrense *G. salaris* er utfordrende siden alle våre tre naboland har en annen smittestatus. I tillegg er vår atlantiske laks mindre motstandsdyktig mot parasitten. Derfor jobber vi internasjonalt for å hindre smitte fra Russland. Vi har inngått avtale med regionale russiske veterinærmyndigheter i Murmansk oblast om overvåking, kartlegging og bekjempelse.

Krepsepest er regulert gjennom syv lokale forskrifter. Vi overvåker og tar prøver for å avdekke eventuell spredning i områder med påvist krepsepest. Med unntak av Mossevassdraget ble det ikke påvist ny smitte. Da det ble påvist smitte på svensk side, ble det gjennomført utfisking på norsk side for å begrense utbruddet.

Prioriteringer framover

Vi vil fortsette arbeidet med å få næringsaktørene til å ta et større ansvar for å bedre sjukdomssituasjonen. Det skal vi gjøre ved å følge opp at de har tilfredsstillende internkontroll, blant annet gjennom konserntilsyn. Vi vil avslå søknader om etableringer og utvidelser på lokalitetsnivå hvis internkontrollsystemet er mangelfullt.

Vi har startet arbeidet med å bidra til en lokalitetsstruktur som begrenser smitte fra omkringliggende anlegg. Dette hjelper også til å hindre nye sykdommer å få fotfeste. For å få på plass en god struktur må oppdrettsaktørene, kunnskapsstøtteinstitusjoner og forvaltningen samarbeide tett. Oppdretternes vilje og evne til å samarbeide er en suksessfaktor. Dette tiltaket er et supplement til andre smitteforebyggende tiltak. En god dialog med næringen om utfordringene og mulighetene er viktig for å lykkes.

Områdevis brakklegging er et anerkjent smitteforebyggende tiltak og effektivt for å begrense spredning ved utbrudd alvorlig sykdom.

Det er særlig aktuelt i områder med høy tetthet av anlegg og mye sykdom.

Når større områdes tømmes for fisk, nullstilles områdene med hensyn på smitte før det settes inn ny fisk.

Vi vil prioritere arbeidet med innføring av den nye dyrehelsesloven. En konsekvens av loven er at vi må utarbeide en bekjempelsesplan mot ILA med like restriktive tiltak som i dag. Vi skal samarbeide med næringen og kunnskapsstøtten i arbeidet.

Vi vil prioritere å få på plass et bedre datagrunnlag for analyse. Det fordrer at vi bedrer våre egne systemer, men også at vi får tilgang til mer av næringens produksjonsdata. Først da vil forvaltning og kunnskapsstøtte ha bedre mulighet til å analysere situasjonen og evaluere egne tiltak sammen med næringen. Et bedre datagrunnlag vil også bidra til mer målrettet og risikobasert oppfølging av oppdrettsnæringen.

Vi skal videreføre arbeidet med å bekjempe og begrense *G. salaris*. Det er et politisk ønske å importere svensk Vänerlaks til Trysilelva. Det kan medføre økt risiko for smitte i Norge. Vi vil undersøke om det finnes tiltak som kan begrense eventuell smitte fra Sverige.

Animalske biprodukter

Trygg og riktig bruk av animalske biprodukter bidrar til økte ressurser til fôr, gjødsel, energi og andre tekniske formål.

Tilstand

Tilsynet viser at anlegg som bearbeider animalske biprodukter stort sett følger regelverket.

Mål

- Animalske biprodukter skal være kjente, trygge og bidra til utvikling av norsk bioøkonomi.
- Fôr og gjødsel med animalsk materiale skal ikke spre smitte til matkjeden.

Resultater

Vi førte tilsyn med bearbeidingsanlegg for animalske biprodukter. Seks bearbeidingsanlegg ble kontrollert. Resultatet var generelt bra og viser at anleggene følger reglene.

Vi kontrollerte også forholdene som ESA påpekte under revisjonen i 2017, særlig manglende validering av bearbeidingsmetoder. Vi erfarte samtidig at tilsynet med bearbeiding av animalske biprodukter av fisk på skip er mangelfullt og må forbedres.

Vi har også forbedret de offisielle listene over animaliebiproduktvirksomheter. Listene er en forutsetning for næringens arbeid med sporbarhet.

Prioriteringer framover

Av de 13 typene operatører vil vi prioritere transportører, kjæledyrfôranlegg og forhandlere (tradere). Vi skal veilede og føre tilsyn.

Vi skal også veilede og føre tilsyn med bearbeiding av animalske biprodukter av fisk på skip, i akvakultur, fangstbasert akvakultur og levendelagring.

Animalske biprodukter

Hele skrotter eller deler av dyr, produkter av animalsk opprinnelse eller andre produkter fra dyr som ikke er beregnet på konsum

Brukes til fôr, gjødsel, energi og andre tekniske formål

13 ulike typer operatører og anlegg registreres eller godkjennes..

Regelverket beskytter næringsmiddel- og fôrkjeden fra smitte og fremmedstoffer i animalske biprodukter.

FREMME GOD DYREVELFERD OG RESPEKT FOR LANDDYR OG FISK

Dyras velferd er et samfunnsansvar. Blant de europeiske landene var Norge og de andre nordiske landene tidlig ute med dyrevernlovgiving. Allerede i den norske straffeloven av 1842 var det fastsatt forbud mot dyreplageri. Dagens dyrevelferdslov gjelder både til lands og til vanns. Kunnskap og vurderinger knyttet til dyrevelferd har stor overføringsverdi mellom dyrearter til tross for forskjellige leveforhold.

Velferd hos dyr på land

Dyrevelferden for landdyr er i hovedsak god, selv om det finnes utfordringer. Også i år har vi avdekket brudd på regelverket. Når det skjer opplever vi et godt samarbeid med de fleste aktørene i bransjen. Antallet bekymringsmeldinger øker, noe som viser at befolkningen er opptatt av dyrevelferd. De fleste bekymringsmeldingene gjelder kjæledyr.

Tilstand

Det finnes ikke én felles eller praktisk brukbar metode for å måle om dyrevelferden i samfunnet er god. Det er likevel enighet om at biologisk funksjon, muligheten til å leve et naturlig liv og et egnet levested, har betydning for dyras velferd.

Det er gode forutsetninger for å ivareta dyrevelferden i Norge. Holdningene til dyr er jevnt over gode og dyrehelsen er god. Regelverk er strengt og tilsynet er landsdekkende og har vide fullmakter. Vi har god oversikt over dyrehold, og et godt samarbeid med næringsorganisasjoner.

Siden vi fører et risikobasert tilsyn gir ikke våre tilsynsdata et representativt bilde av dyrevelferden i norske dyrehold. Når vi sammenstiller resultatene av oppfølging av bekymringsmeldinger, behovet for å ta i bruk inngripende reaksjonsformer mot dyreholdere og omfanget av alvorlig vanskjøtsel av dyr, ser vi at antallet alvorlige regelbrudd totalt sett er lavt. Vi mener derfor at dyrevelferden for landdyr i hovedsak er god, til tross for at det finnes utfordringer.

Vi offentliggjør resultater av det løpende tilsyn med hold av landdyr tre ganger i året, og publiserer dem også samlet i en egen årsrapport (Mattilsynets arbeid med dyrevelferd, 2018).

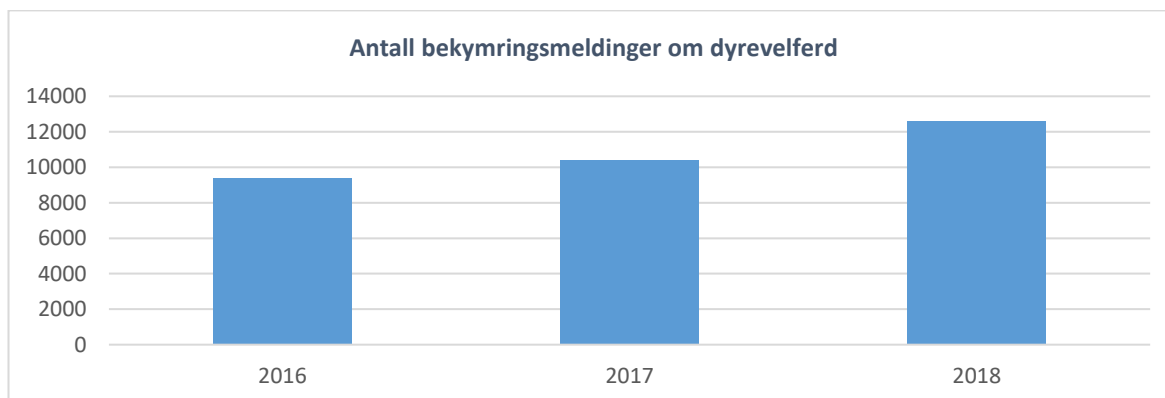
Mål

- Alle dyr i Norge skal ha god velferd.
- Alvorlig vanskjøtsel skal unngås. Dyrehold med dårlig tilsyn og stell skal oppnå varig bedring eller avvikles.
- Dødeligheten hos rein og sau på utmarksbeite skal reduseres til et akseptabelt nivå.

Resultater

Bekymringsmeldinger viser engasjement for dyrs velferd

Bekymringsmeldinger er en viktig kilde til informasjon om mulige tilfeller av manglende dyrevelferd. Antallet slike meldinger øker, og i løpet av året mottok vi 12 600. Det viser at publikum er opptatt av dyrevelferd. De fleste bekymringsmeldingene gjaldt kjæledyr.

Figur 12: Antall bekymringsmeldinger om dårlig dyrevelferd. Kilde: Mattilsynet.

Vi måtte prioritere hvilke saker vi fulgte opp, slik at vi brukte ressursene der behovet var størst. Når vi prioriterer på en systematisk måte, reduserer vi sannsynligheten for å for å overse dyrehold i krise.

Uforsvarlig avl av hund er for eksempel et tema som bekymrer mange. Selv om dyrevelferdsloven krever at avl skal fremme egenskaper som gir robuste dyr med god funksjon og helse, er det ikke regelverk som regulerer avl av hunderaser med korte neser som lett gir pusteproblemer. Dyrebeskyttelsen har sendt bekymringsmeldinger om konkrete dyrehold. Vi har fulgt opp dette gjennom tilsyn og har dialog med hundeorganisasjoner.

Økt innsats for bedre velferd hos slaktegris

På bakgrunn av høy forekomst av sykdom og skader hos slaktegris som ble levert til slakteri, gjennomførte vi et toårig tilsynsprosjekt rettet mot slaktegrisprodusenter i Rogaland. [Tilsynsprosjektet](#) avdekket at mange slaktegrisprodusenter hadde dårlig dyrevelferd. Husdyrnæringen og slakteriene som er varemottakere, har fulgt opp resultatene med en rekke tiltak. Likevel avdekker vi fortsatt alvorlige avvik.

Næringsorganisasjonen Animalia har i etterkant utarbeidet et velferdsprogram for slaktegris som vi har anerkjent som bransjestandard. Næringen ønsker at slaktegrisproduksjon som er i strid med dyrevelferdsloven ikke skal lønne seg. Programmet trer i kraft ved årsskiftet 2018/2019 og innebærer blant annet regelmessig veterinærbesøk. Tilsvarende programmer finnes allerede for slaktekylling og kalkun og er under utvikling for andre typer produksjon.

Halesår som grisene påfører hverandre, kan være en indikasjon på at de opplever stress og frustrasjon. Omfanget av halesår kan derfor brukes som en indikator på dyrevelferden i besetningene. Vi tok i bruk halesår eller kort hale registrert på slakteriet som velferdsindikator på nasjonalt nivå. Vi følger opp besetninger med unormalt høy forekomst med tilsyn.

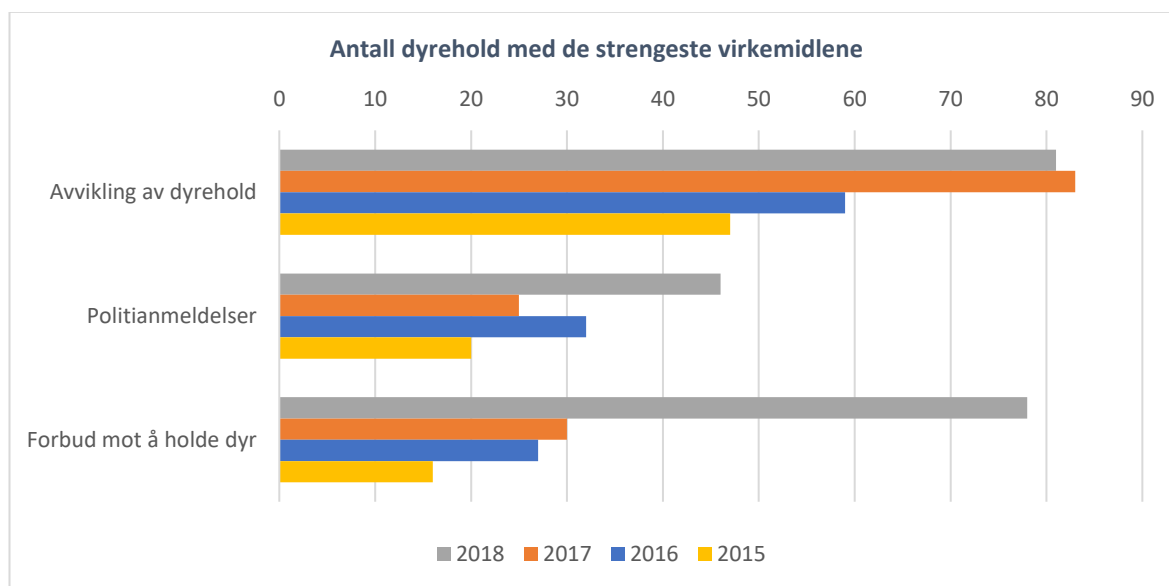
Griser med åpne halesår skal ikke sendes med dyrebilen. Andelen halesår blant dyr som ankom slakteri var lavere i år enn for to år siden. Det kan tyde på at vår oppfølging av transport av ikke-transportdyktige dyr, har begynt å virke.

Velferd hos fjørfe

Det er etablert forskriftsfestede velferdsprogrammer for slaktekylling og slaktekalkun. Det er positivt at næringen er med og dette tar ansvar for forsvarlig dyrevelferd hos produksjonsdyra.

Raskere avvikling av kroniske dårlige dyrehold

Kronisk dårlige dyrehold påfører mange dyr lidelse over lang tid. Tilsyn med slike dyrehold er ressurskrevende, og gir sjelden ønsket effekt. Vi har derfor begynt å følge opp disse dyreholdene mer systematisk enn tidligere. Dyreholdene må enten vise varig bedring, eller fases ut raskere. Figuren nedenfor viser at vi benyttet strengere reaksjonsformer enn tidligere.

Figur 13: Antall dyrehold hvor vi har brukt de strengeste virkemidlene siste fire år. Kilde: Mattilsynet.

Formalisert samarbeid med politiet har effekt

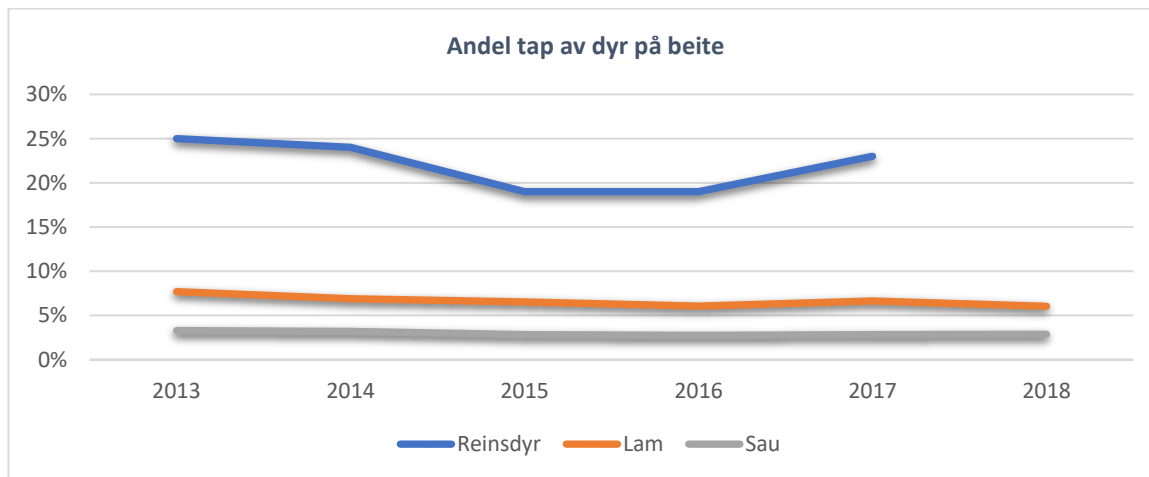
Vi har inngått en sentral samarbeidsavtale med politiet, og så langt har det blitt etablert dyrekrimprosjekter i fire av våre regioner. Prosjektene har bedret samhandlingen mellom etatene.

Rapporten fra pilotprosjektet i Trøndelag konkluderte med at det formaliserte samarbeidet førte til bedre anmeldelser og etterforskning, høyere prioritering av saker og strengere straffepåstander. Saksbehandlingstida gikk også ned. Antallet politianmeldelser mot dyreholdere ble nesten doblet i forhold til fjoråret. Bedre samarbeid med politiet vil også gi effekt på andre tilsynsområder enn dyrevelferd.

Store tap av dyr på beite og lite handlingsrom

På landsbasis har tapet av sau på utmarksbeite gått markant ned siste år. Tapet av sau til rovvilt er lavere enn på mange år. Mengden sau på utmarksbeite går ikke ned, og i store trekk tyder dette på at rovvilt og sau i stor grad nå er skilt i utmarka. Der dette ikke er tilfelle, er det fortsatt store tap. I mange områder er tapene årvisse, særlig gjelder dette til ulv og bjørn.

I kontrast til nedgangen i tapet av sau er tapet av tamrein sterkt økende, og gir grunn til bekymring. Tapet av reinkalv siste sesong (2017/18) var på 44 prosent.

Figur 14: Oversikt over utvikling av andel tap av dyr på beite, 2018-tallene for reinsdyr foreligger først etter 1. april. T.o.m. 2017 gjelder tallene for sau og lam på beite organisert beitebruk. For 2018 gjelder tallet totaltap. Kilde: Landbruksdirektoratet.

Forvaltningen av rovvilt ligger til miljømyndighetene. Vi har tett dialog med de lokale myndighetene og berørte bønder når det har skjedd rovdyrangrep, men har lite handlingsrom for å ta i bruk tiltak og virkemidler for å ivareta dyrevelferden på dette området.

Oppdrett av hjort i hegn

Det er omtrent 100 virksomheter som driver oppdrett av hjort. Regelverket som omfatter husdyr passer bare delvis for denne typen virksomhet, da dyra avlives og slaktes på stedet. Vi har foreløpig begrenset kompetanse om slikt dyrehold. Norsk hjorteavlforening begynte arbeidet med å utarbeide bransjestandard for dyrevelferd og hygiene, og vi er i dialog med dem om dette.

Prioriteringer framover

Vi vil arbeide for en felles forståelse av regelverkskrav til dyrevelferd, og at denne blir delt av aktørene i næringen, inkludert veterinærer, rådgivere og KSL-revisorer. En felles regelverksforståelse av hva som er akseptabel dyrevelferd kan senke terskelen for å melde fra om dårlige forhold, slik at vi alle kan bidra til god dyrevelferd fra våre ulike roller og ståsted.

Næringen vil i framtida ha en større rolle i arbeidet med å bedre dyrevelferden hos produksjonsdyr. Næringsorganisasjoner kan nå den enkelte dyreholder på en annen måte enn det vi er i stand til. Vi kan bistå næringen med å forskriftsfeste velferdsprogrammer, og samarbeide om veiledning, kompetanseheving og tilrettelegge for at bransjen oppfyller nye systemkrav i regelverket.

Bekjempelse av dyrevelferds kriminalitet

Mattilsynet og politiet har undertegnet en samarbeidsavtale om tverretattlig samarbeid om bekjempelse av dyrevelferds kriminalitet. Samarbeidet omfatter blant annet informasjonsutveksling og drøfting av felles problemstillinger og samarbeid om oppfølging av anmeldelser og straffesaker.

- Region midt: Trøndelag politidistrikt
- Region Stor-Oslo: Øst politidistrikt
- Region sør og vest: Sør-Vest politidistrikt og Vest politidistrikt
- Region øst: Innlandet politidistrikt

Vi ser fram til innføringen av bedre systemstøtte for utvidet sjukdomsregistrering i kjøttkontrollen¹² (USR). Det vil gi oss et bedre grunnlag for risikobasert tilsyn med dyrevelferd hos produksjonsdyr, slik at vår samlede innsats gir bedre effekt.

Velferd hos fisk

Dødeligheten i oppdrettsnæringen er noe redusert, men velferdsutfordringene er fortsatt store. Sjukdommer og håndtering i forbindelse med lakselusbehandling fører sammen til dårlig fiskevelferd. Lakselusbehandling er den viktigste enkeltårsaken til dårlig velferd og høy dødelighet, både for laksen og for rensefisken som er den del av behandlingsmetoden.

Tilstand

Velferden hos fisk er svekket og dødeligheten er for høy- Dette skyldes blant annet behandlingen av lakselus, noe som skaper nye velferdsproblemer både for laksen og for rensefisk.

Dødelighet er en viktig indikator for å vurdere fiskehelse og fiskevelferd i oppdrettsanleggene.¹³ For at fisken skal ha god velferd kreves det likevel mer enn at dødeligheten er lav. Dyrevelferd handler også om at fisken skal ha det bra ved at den for eksempel får dekket behovene sine og ikke føler smerte og frykt.

Fiskevelferdsutfordringene er komplekse. De handler blant annet om holdninger, kunnskap og vilje til å prioritere fiskens behov. Ønske om vekst og utvikling fører til utvikling av nye produksjonsformer, og utprøving av teknologi og metoder foregår samtidig med storskalaproduksjon.

Næringen og forskningsmiljøer arbeider med å utarbeide egnede velferdsindikatorer blant annet gjennom prosjektet *Fishwell*.

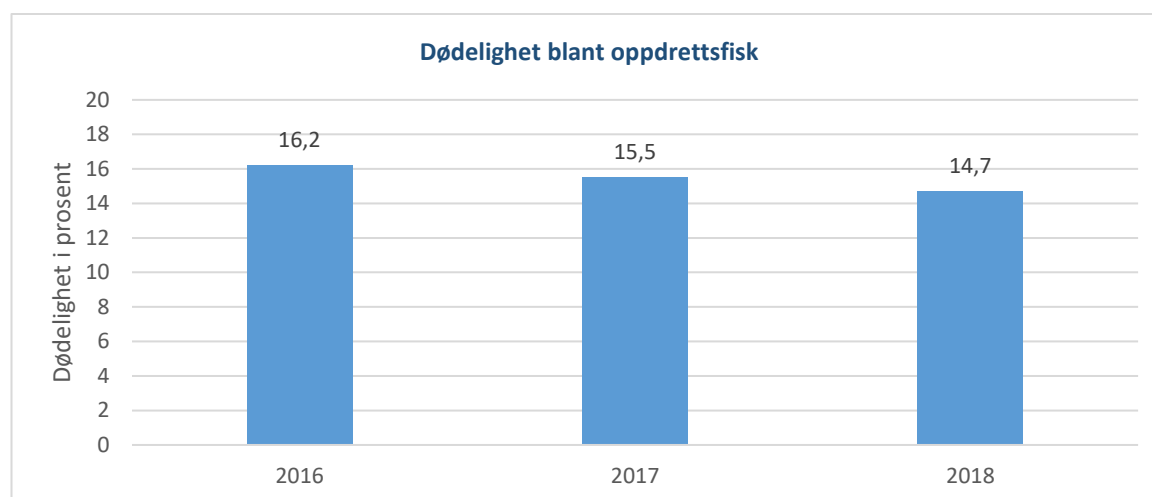
Mål

- Fiskevelferden skal være god.
- Dødeligheten i akvakulturnæringen skal reduseres til akseptabelt nivå.

Resultater

Bedring, men fortsatt høy dødelighet

Dødeligheten gikk ned sammenliknet med de to foregående årene. Det er likevel betydelige mengder fisk som dør i merdene før fisken er klar for å slaktes. Hele 53,1 millioner oppdrettslaks og 3,1 millioner regnbueørret gikk tapt i fjor.¹⁴

Figur 15: Beregnet dødelighet i prosent for laks slaktet ut de tre siste årene. Kilde: Veterinærinstituttet.

¹² Kjøttkontroll for fremtida se side 12

¹³ Fiskehelse er omtalt i eget kapittel på side 24

¹⁴ 87,2 prosent var dødfisk, 6,6 prosent utkast, 6,0 prosent «annet» og 0,02 prosent rømming. Kilde: Fiskeridirektoratet.

Selv om dødeligheten samlet sett gikk noe ned, er det store variasjoner mellom fylkene.¹⁵ Lavest dødelighet hadde Agderfylkene, der produksjonen også var liten. Det høyeste dødeligheten er fortsatt i Hordaland, selv om den ble redusert fra 25,4 til 20,2 prosent fra i fjor. I Nordland, Troms, Møre- og Romsdal og Sogn og Fjordane gikk dødeligheten opp, mens den gikk ned i de øvrige fylkene.

Det er bekymringsfullt at dødeligheten økte i Nordland og Troms. Det er i disse fylkene det ble tildelt flest nye matfisktillatelser og det forventes økt vekst.¹⁶ Særlig for anleggene i Austevoll og Hardangerfjorden så vi en tydelig sammenheng mellom dødelighet og høyt smittepress fra både sjukdom og lakselus, noe som innebærer at fisken må håndteres mye for å holde lusenivåene under lusegrensen.

Vi bruker dødelighet som en av flere indikatorer når vi vurderer virksomhetenes internkontroll og behandler søknader om utvidelse av anlegg. Er det mangler i virksomhetenes internkontroll, avslår vi søknader.

Avlusingsmetoder gir fortsatt velferdsproblemer

Næringen er under stort press for å holde lusenivåene lave. Dette har ført til at vi har tilfeller hvor nye metoder for behandling mot lakselus har blitt tatt i bruk før de er tilstrekkelig testet ut.

Vi oppdaterte informasjon, meldeskjema og veiledning, for å bidra til at dokumentasjonskravene for nye metoder blir fulgt. Videre styrket vi oppfølgingen ved å etablere en kompetansegruppe med inspektører fra kystregionene som koordinerte, veiledet og fulgte opp tilsynet. Kompetansegruppen var også bindeledd mot forsøksdyrforvaltningen som også har en viktig rolle når nye metoder skal utvikles.

Selv om oppdretterne har fått mer erfaringer og metodene har blitt bedre, er det likevel mange tilfeller av skader og død som følge av lakselusbehandling. Vi fikk 1 036 meldinger om fiskevelferdshendelser mot 936 året før. 680 av melingene var knyttet til lakselusbehandling, og 629 av disse gjaldt mekanisk behandling.

Selv om antallet lakselusbehandlinger gikk ned, viser tabellen nedenfor at behandlingsnivået fortsatt var høyt.

Tabell 2: Antall uker lokaliteter har rapportert avlusning per 4. februar 2019. Kilde: BarentsWatch.

Type avlusing	2017	2018
Medikamentfri, både hele og deler av lokalitet behandlet	1 665	1 949
Medikamentfri, hele lokaliteter	385	532
Medikamentfri, deler av lokaliteter	1 280	1 417
Medikamentell	1 133	739
Totalt antall avlusinger (medikamentfrie og medikamentelle)	2 798	2 688

Siden lakselusen ofte har nedsatt følsomhet eller er resistent mot de fleste legemidlene, er legemiddelbehandlinger erstattet av ulike medikamentfrie avlusingsmetoder. Bruken av slike metoder økte, og er nå den vanligste behandlingsmåten.

Medikamentfrie avlusningsmetoder omfatter mekaniske metoder som trenging, pumping, spyling, varmt vann og børsting. Disse metodene fører til dårligere velferd for laksen, og er særlig utfordrende når fisken er sjuk eller svekket av andre infeksjoner.

To tredeler av alle medikamentfrie behandlinger var termisk avlusning, som utføres med varmt vann. Forskning viser at temperaturene som brukes er smertefull for fisken, og kan føre til hjerne- og ganeblødning. Vi ga Veterinærinstituttet og Havforskningsinstituttet i oppdrag å utrede dette, og resultatene skal være klare neste år. Når resultatene er klare, starter den forvaltningsmessige oppfølgingen som også vil involvere departementet, næringen og andre aktuelle samfunnsaktører.

Velferdsproblemer for rensefisk

Rensefisk blir stadig viktigere for å bekjempe lakselus. I fjor ble det satt ut 54,5 millioner rensefisk. I år er det oppdrettet omtrent 41,6 millioner rensefisk. I tillegg brukes et stort antall villfanget rensefisk (leppefisk).¹⁷

¹⁵ [Fiskehelse rapporten 2018](#) utarbeidet av Veterinærinstituttet gir en mer detaljert oversikt.

¹⁶ Det ble tildelt 20 nye matfisktillatelser i Nordland og Troms.

¹⁷ Kilder: [Fiskeridirektoratet](#) og Kontali Analyse

Det er ikke krav om rapportering av dødelighet og svinn på rensefisk, og det er derfor usikkert hvor mange av disse som overlever en produksjonssyklus i merdene. Velferds- og dødelighetsutfordringer for rensefiske er blant annet knyttet til håndtering i forbindelse med utsett og mekanisk avlusing.

Vi har gjennomført en tilsynskampanje på rensefisk, som skal bidra til bedre velferd for rensefisk gjennom økt kunnskap og bevisstheten om regelverket samt foreslå tiltak på bakgrunn av funn. Resultatene er klare til våren, og vil bli formidlet og fulgt opp i tett samarbeid med næringen med kunnskapsstøtteinstitusjonene.

Vannkvalitet i RAS-anlegg

Vannkvaliteten er kritisk for å sikre og god fiskevelferd. I resirkuleringsanlegg (RAS-anlegg) med sjøvann er kontroll med vannkvaliteten krevende.

De siste årene har det vært flere episoder med stor dødelighet på grunn av problemer med vannkvaliteten, og det er særlig hydrogensulfid som har vist seg å være et problem i RAS-anlegg med sjøvann. Vi følger opp dette.

Levendelagring av torsk

Levendelagring av fisk er et begrep som brukes når villfisk fanges og oppbevares i merder inntil tolv uker. Metoden brukes for å øke verdien av fanget villfisk når tilgjengelighet er god og prisene er relativt lave. Det ble levendelagret omtrent 6 000 tonn torsk i år.¹⁸

Det er et politisk ønske om å utvide levendelagring av torsk fra 12 til 20 uker. Når lagringstida skal utvides, er det viktig å få på plass krav som ivaretar fiskehelsen og -velferden for torsken. Vi har samarbeidet med Fiskeridirektoratet om å utarbeide kriterier for en slik utvidelse.

Prioriteringer framover

Fiskevelferdsutfordringene er komplekse. Ønsket om vekst og utfordringer med lus fører til utvikling av nye produksjonsformer og ny teknologi. Disse prøves ofte ut uten tilstrekkelig dokumentasjon om påvirkning på fiskens velferd. Det er behov for nye forvaltningsmessige tiltak som stimulerer næringen til å løse velferdsproblemene. Selv om det gjøres mye i regi av både næring, utstyrsprodusenter og forskningsmiljøer, mangler vi kunnskap og tilgjengelige data til å analysere og forstå årsakssammenhengene.

Når resultatet fra Veterinærinstituttet og Havforskningsinstituttets gjennomgang av termisk avlusing er klart, starter vi den forvaltningsmessige oppfølgingen. Vi skal også dele og følge opp resultatene fra rensefiskkampanjen. Tett samarbeid med næring og kunnskapsstøtte blir viktig.

Arbeidet med koordinert brakklegging vil være særlig viktig i områder med høy tetthet av anlegg og mye sykdom med påfølgende håndtering og dødelighet.

I dag mangler vi gode rutiner og systemer for å rapportere og håndtere fiskevelferdsdata på en systematisk måte. Sammen med Fiskeridirektoratet, Veterinærinstituttet og Havforskningsinstituttet har vi utarbeidet et forslag til hvordan rapportering og behandling av data kan forbedres, samtidig som rapporteringsbelastningen kan bli mindre for næringen. Forslaget er levert til Nærings- og fiskeridepartementet.

Med et forbedret datagrunnlag ønsker vi å utrede videre om og eventuelt hvordan vi kan benytte dødelighetsdata som indikator for å regulere produksjonskapasiteten i anleggene. En slik indikator vil kunne benyttes når vi skal gi tillatelser eller ved tilsyn på lokaliteter.

Vi vil følge opp at kravene til levendelagring av torsk blir innfridd ved å gjennomføre en tilsynskampanje under vinterfisket til neste år.

Rensefisk er en fellesbetegnelse på fiskearter som spiser lus som sitter på oppdrettsfisken, som rognkjeks og leppefisk.

Rensefisk er blitt så viktig i kampen mot lakselusen at den nå er Norges nest største oppdrettsart.

Helse- og velferdsutfordringene for rensefisk er store.

RAS-anlegg

Landbaserte oppdrettsanlegg består av vanntanker på land.

Vannet i kummene må skiftes ut. Utskiftningen kan skje med gjennomstrømningssystemer, der vannet bare passerer kummen én gang eller ved at vannet resirkuleres og brukes flere ganger, såkalt Resirculating Aquaculture Systems (RAS).

¹⁸ Kilde: Kontali Analyse

FREMME HELSE, KVALITET OG FORBRUKERHENSYN LANGS HELE MATPRODUKSJONSKJEDEN

Virksomhetene er fortsatt ikke flinke nok til å følge kravene til merking. Ulovlige medisinske påstander blir benyttet på en del kosttilskudd, og mange forbrukere opplever bivirkninger ved bruk av kosmetikk- og kroppspleieprodukter. Det er utfordringer med matsvindel på stadig flere områder.

Merking, sporing og produktkvalitet

Riktig merking, sporbarhet og riktige produktopplysninger er viktig for at forbrukerne, og da særlig allergikere, kan ta velbegrunnede valg. Tilsyn viser at regelverket på dette området ikke alltid blir fulgt.

Tilstand

Alle aktører er pliktige til å gi de samme obligatoriske opplysningene om sine produkter. Dette gjør det enklere for forbrukerne å orientere seg om innhold og bidrar til like konkurranseforhold mellom produsentene.

Merkesjekken, som vi utfører årlig på utvalgte varegrupper, viser at det fremdeles er mange virksomheter som ikke merker sine produkter slik de skal. Vi ser at det særlig gis mangelfulle opplysninger om ingredienser og allergener.

Mål

- Informasjonen om matvarene skal gi forbrukeren mulighet til å ta velbegrunnede valg når det gjelder kvalitet, sammensetning og kosthold.
- Virksomhetene skal ha dokumenterte rutiner for å spore og eventuelt trekke tilbake varer.
- Fiske som omsettes skal holde den kvaliteten som forbrukerne forventer.

Resultater

Det ble ført tilsyn med matvaregruppen brød og brødvarer i [Merkesjekken](#) 2018. I kampanjen ble merkingen av 209 produkter vurdert, inkludert bruken av «Nøkkelhullet» og ernærings- og helsepåstander. Bruken av Nøkkelhullmerket og ernærings- og helsepåstander var stort sett slik den skal være på brød og brødvarer. Men åtte av ti produkter hadde mindre eller større feil i merkingen. Bransjene må sørge for å ha kompetanse og etterleve merkekravene, slik at forbrukerne får riktige opplysninger.

Øvrig tilsyn med bruk av ernærings- og helsepåstander viser at forskriften ikke følges som forventet. Særlig når det gjelder kosttilskudd, er det flere virksomheter som bruker påstander som er ulovlige. For å bidra til flere følger reglene, reviderte vi veilederen for bruk av ernærings- og helsepåstander. Den ble publisert i mai og vi fikk gode tilbakemeldinger, både fra bransjen og andre aktører. Samtidig som veilederen ble publisert, oppdaterte vi alle temaside for ernærings- og helsepåstander på [mattilsynet.no](#).

Tilsyn med merking av allergener gjennomføres primært gjennom «smilefjes»-ordningen. Vi fant avvik i 30 prosent av tilsynene. Det er derfor nødvendig med veiledning og tett oppfølging av virksomhetene.

Vi publiserte også en veileder om god opplysningspraksis som skal bidra til at forbrukeren ikke blir villedet av merkingen.

Vi førte tilsyn med dagligvareforretninger som ikke er tilknyttet noen kjede og kontrollerte om forretningene hadde gode nok rutiner for sporing av kjøtt og kjøttprodukter. Vi fant lav kompetanse på sporbarhet ved disse virksomhetene. Gode sporingsrutiner er nødvendig for å kunne trekke de riktige varene fra markedet når feil oppdages. Sporbarhet er en utfordring for mange virksomheter. Det er nødvendig å fortsette å veilede og føre tilsyn med virksomhetene på dette området.

Når det gjelder fisk og fiskevarer er det en egen forskrift for fiskekvalitet i tillegg til regelverket for annen mat. Fiskekvalitetsforskriften skal bidra til god kvalitet på produktene og dermed også fremme økt markedsadgang i utlandet. På oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet har vi revidert fiskekvalitetsforskriften. Vi la

tilgjengelig kunnskap, funn fra tilsynsarbeid og kjente utfordringer til grunn for revisjonsarbeidet. I tillegg så vi på kobling til nytt mateksportregelverk.

Matforskningsinstituttet Nofima har evaluert en prøveordning der Norges Råfisklag har ført tilsyn med enkelte kvalitetsbestemmelser etter våre retningslinjer. Resultatene har vist at det er behov for å forbedre kvaliteten på torsk. Ordningen er derfor forlenget i ytterligere to år.

Prioriteringer framover

Erfaring etter tilsyn viser at mange ikke følger kravene til merking av kosttilskudd. Det gjelder både de generelle merkekravene, bruk av ernærings- og helsepåstander og bruk av medisinske påstander.

Det er en utfordring at kosttilskudd markedsføres i mange, ulike kanaler. Vi vil derfor fortsette arbeidet med å veilede næringen og opplyse forbrukerne.

Vi finner også mangler ved sporbarhetsrutiner og vil i 2019 føre tilsyn med sporbarhet på spiseklare, friske grønnsaker. Vi vil også publisere en veileder om sporbarhet knyttet til næringsmidler.

Genmodifisert mat, fôr og såvarer

Forekomsten av genmodifisert mat og fôr på det norske markedet er stabilt lav, og det er ikke påvist GMO i såvare. Mange importører må likevel bedre internkontrollen for å forebygge import av genmodifiserte produkter.

Tilstand

Genmodifisert mat, fôr og såvarer er ikke godkjent i Norge. Det dyrkes mye genmodifiserte organismer (GMO) globalt, og det kan være vanskelig å unngå innblanding i importkjeden.

For å hindre innførsel av ulovlig produkter må importører av risikoprodukter ha gode internkontrollsystemer. Tilsyn viser at mange virksomheter har tilstrekkelige rutiner, men en del importører mangler kunnskap. Nye aktører kommer på markedet.

Mål

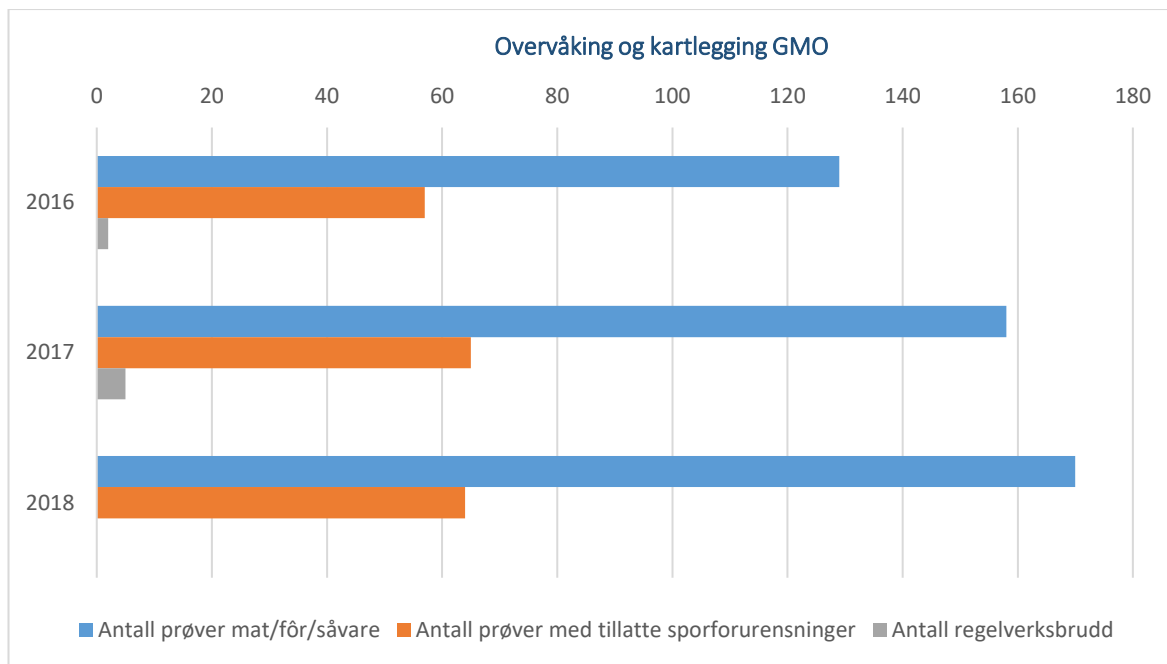
- Det skal ikke forekomme genmodifisert mat, fôr eller såvarer som ikke er godkjent.
- Importører av produkter med risiko for forekomst av genmodifisert materiale skal ha kunnskap og internkontroll som sikrer at regelverket overholdes.

Resultater

I det årlige overvåknings- og kartleggingsprogrammet har vi økt antall uttak av ordinære matvarer til GMO-analyse for å sjekke om det forekommer ulovlig innhold av genmodifisering. Det er på matområdet det gjennom årene har vært flest regelbrudd. Vi avdekket likevel ikke flere brudd enn tidligere år.

Vi overvåker også utviklingen av sporforurensninger av genmodifisert materiale. Dette er små forurensninger av EU-godkjent genmodifisert materiale som ikke anses som ulovlig dersom importøren kan dokumentere tilstrekkelig tiltak for å unngå slike forurensninger.

Vi tok ut til sammen 170 prøver av mat-, fôr- og såvarer av eller med mais, soya, raps, ris og papaya for GMO-analyse: 93 prøver av mat, 70 prøver av fôrråvarer til produksjonsdyr og 7 prøver av mais- og rapssåvare. Det ble ikke funnet ulovlig innhold av GMO i noen av prøvene, men det ble funnet spor av genmodifisert materiale i omtrent 21 prosent av matprøvene. Som forventet, inneholdt fôrprøvene en større andel sporforurensninger enn matprøvene, noe vi mener gjenspeiler den globale situasjonen. I likhet med tidligere år, ble det ikke funnet GMO i såvare.

Figur 16: Oversikt over antall prøver analysert for GMO. Kilde: Mattilsynet.

Dokumentkontroll viste at 57 prosent av de kontrollerte matvirksomhetene, 50 prosent av såvareimportørene og 7 prosent av fôrimportørene ikke hadde gode nok rutiner for å forhindre import av genmodifiserte produkter. Det ble gitt 13 pålegg om bedring av importrutiner.

Tilsyn i detaljhandelen avdekket åtte funn av importert mat og fôr som var merket med innhold av genmodifiserte råvarer i maismel fra USA og Lesotho, drinkmix med genmodifisert sukker fra USA og hestefôr med genmodifisert soya og mais fra EU. Importørene måtte trekke produktene fra markedet og bedre importrutinene.

Én fiskefôrvirksomhet måtte, i likhet med mange fôrvirksomheter i EU, trekke tilbake fôrvarer med innblandet vitamin B2 fra Kina hvor det var rester av genmodifiserte bakterier fra produksjonsprosessen. Innholdet i fôret var lavt, og vi vurderte at bruken av fiskefôret ikke ville medført risiko for fiske- eller humanhelsen, og heller ikke miljøet. Vi ga likevel pålegg om tilbaketrekking av gjenværende fôr fra markedet samt bedring av importrutinene, da det er ulovlig å selge ikke-godkjente, genmodifiserte produkter.

Prioriteringer framover

Importmarkedet for mat er uforutsigbart, spesielt for små og mellomstore importører til detaljhandel inkludert nettsalg. Nye aktører kommer inn i markedet, de har varierende kompetanse. Vi vil opprettholde innsatsen med prøvetaking og dokumentkontroll på matområdet. Vi vil inkludere mat som ikke er analyserbar, for eksempel sukkervarer og oljer.

Erfaring fra den målrettede innsatsen på selskapsdyrfôr i 2017 og sporadiske tilsyn med hestefôr fra EU, gjør at vi også vil føre tilsyn med disse sektorene framover.

Nye genteknologiske teknikker for genomredigering (CRISPR) er en utfordring både i Norge og internasjonalt med tanke på regelverksutvikling og kontroll. Vi tar del i diskusjonene for å ivareta et høyt beskyttelsesnivå i tråd med de politiske føringene. Dokumentkontroll er en del av vår strategi for å påse at importørene kan sikre at deres produkter ikke inneholder ulovlig, ikke-analyserbart GM materiale.

Vitenskapskomiteen for mat og miljø har begynt på en vurdering av **CRISPR-teknikken** og andre genomredigeringsteknikker for å finne ut hvilke konsekvenser bruk av genomredigerte planter og dyr i matproduksjon kan ha for helsa til menneske og dyr, dyrevelferd og biologisk mangfold. Rapporten skal være klar høsten 2019.

Matsvindel

Vi erfarer at matsvindel forekommer på stadig flere områder. Eksempler er forfalskning av attester, falsk opprinnelsesmerking, bruk av ulovlige medisiner i produksjonsdyr, fiktive firma, bruk av billigere råvarer enn deklarerert, bruk av ulovlige plantevernmidler, at produkter feilaktig oppgis som økologiske.

Tilstand

En økende internasjonalisert matproduksjon og økt omsetning via internett, medfører stadig mer komplekse omsetningsledd, der transport av ingredienser og matvarer over landegrensene, gjør det vanskeligere for virksomhetene, forbrukerne og myndighetene å avdekke matsvindel. Det er et økende antall aktører på markedet og de er vanskelig å oppdage, fordi de stadig endrer sin aktivitet og måtene de utfører svindel på.

Matsvindel er bevisst regelverksbrudd for å oppnå en økonomisk gevinst.

Mål

- Næringen skal ha et bevisst forhold til kriminalitet som kan angå deres produksjon, og iverksette tiltak for å hindre at de utsettes for svindel.
- Mattilsynet skal ha effektive tilsynsmetoder for å avdekke matsvindel.

Resultater

Tilsynsprosjekter i 2017/2018 avdekket svindel med ny mat og kosttilskudd, ekstra virgin olivenoljer, tunfisk og krydder¹⁹. Vi utførte flere aksjoner med A-krim og Tolletaten. De resulterte i beslag av matvarer og vedtak om omsetningsforbud i mange virksomheter. I Region stor- Oslo førte vi denne typen tilsyn med 150 virksomheter og en stor andel fikk anmerkninger.

Ulovlig bruk av matsminke på tunfisk (OPSON VII)

Årets aksjon var rettet mot ulovlige [tilsetningsstoffer i tunfisk](#). Disse stoffene kan dekke over dårlig kvalitet og kan føre til en allergisk reaksjon på grunn av histamin. Bakgrunnen for aksjonen var omfattende svindel med tunfisk i EU de siste årene.

A-krim er regjeringens satsning mot arbeidslivskriminaliteten. Det er et samarbeid på tvers av Politiet, Skatteetaten, Arbeidstilsynet og NAV for å oppnå økt koordinering og styrket informasjonsflyt mellom offentlige etater. Mattilsynet samarbeider med disse, der sakene også angår matforvaltningen.

I Norge avdekket vi, sammen med Tolletaten, ulovlig bruk av karbonmonoksid i 6 av 31 prøver. Det resulterte i omsetningsforbud, tilbaketrekking av varer og gjennomgang av sporingsrutinene. På bakgrunn av funnene som ble avdekket i aksjonen, vil vi fortsette å overvåke dette området gjennom stikkprøver av importert tunfisk i 2019.

OPSON er Europol og Interpols internasjonale fellesaksjon mot matsvindel der ti land deltar

Nordisk prosjekt om trusselvurdering 2019/2020

Vi har samarbeidet med andre etater, som Toll- og Politietaten, og i relevante internasjonale fora med sikte på å avdekke matsvindel. Vi leder et nordisk prosjekt som skal resultere i en felles nordisk trusselvurdering av matkriminalitet rettet mot de nordiske markedene. I 2019 vil de enkelte landene gjennomføre nasjonale trusselvurderinger innen rammen av definerte kriterier.

AAC systemet (Administrative Assistance and Cooperation system) er et IT-verktøy, driftet av EU-kommisjonen for medlemsstatene. Systemet skal støtte utveksling av informasjon og anmodning om bistand på områdene fôrvarer og næringsmidler.

Vi benytter AAC-systemet for meldinger om matsvindelsaker. Vi meldte to saker, begge om mistanke om tilsatt karbonmonoksid i tunfisk. Ni matsvindelsaker ble sendt oss fra andre europeiske land for oppfølging eller til informasjon.

Prioriteringer framover

Vi skal jobbe mer med tilsynsmetodene. Vi skal også jobbe med hvordan vi jobber med saker i forkant av en anmeldelse. Vi vil avgrense hvilke typer saker vi betrakter som matsvindel og prioritere innsatsen ut fra dette. Vi skal fortsette samarbeidet med Tolletaten og politiet, slik at alvorlige saker fører til politietterforskning og eventuell dom. Resultatet fra det nordiske prosjektet vil bli en nyttig kunnskapskilde for det videre arbeidet.

Matsvindel kan ha store konsekvenser for forbrukerne. Derfor er opplysningsarbeid overfor denne målgruppen svært viktig. Forbrukerne må gjøre oppmerksomme på faren med å handle over internett fra uautoriserte produsenter.

¹⁹ Resultater fra OK-program krydder i 2018 er ennå ikke publisert.

Kosmetikk og kroppspleieprodukter

Nordmenn ligger helt i Europa-toppen når det gjelder kjøp av kosmetikk og kroppspleieprodukter.²⁰ *Bivirkningene og villedende informasjon er hovedutfordringene, sammen med kunnskapsmangel om stoffer i kosmetikk som kan gi alvorlige helseskadelige effekter.*

Kosmetikk og kroppspleieprodukter er stoffer/blandinger som er i kontakt med kroppsoverflater, tenner, og slimhinner. Flere av disse produktene (tannkrem, deodorant, sjampo, såpe mm) brukes daglig av både kvinner og menn, livet igjennom. I Norge omfattes også tatoveringsprodukter, permanent makeup og injeksjonsprodukter i kosmetisk hensikt, av kosmetikkloven.

Tilstand

Markedet for kosmetikk og kroppspleieprodukter er stort, uoversiktlig og i stadig utvikling med nye trender. Det er høy innovasjon i kosmetikkbransjen. I følge Cosmetics Europe, den europeiske bransjeorganisasjonen for kosmetikk, skiftes anslagsvis 25 prosent av produktene ut årlig. Netthandel er økende, og mer av handelen skjer direkte mellom produsent og kunder på bekostning av fysiske butikker. Selv om vi beslaglegger produkter i butikkene, kan de allikevel være tilgjengelig via nettet.

I deler av bransjen ser vi også manglende vilje til å følge regelverket. Det florerer med piratprodukter og ulovlige produkter på kosmetikkområdet²¹. Forbrukerne må være oppmerksomme på at slike varer kan gi varige helseskader, men også påvirke miljøet negativt, som for eksempel kvikksølv fra hudblekemidler.

Mål

- Kosmetikk skal ikke inneholde kjemiske stoffer i mengder som gjør den helsefarlig.
- Kosmetikk skal ikke ha produktpåstander som villeder forbrukeren.

Resultater

Tilsynskampanjen for kosmetikk hadde som formål å bevisstgjøre norske produsenter og importører om deres ansvar for å dokumentere sikkerheten til produktene de omsetter på det norske markedet, samt å sjekke at forbudet mot dyretestet kosmetikk etterlevs. Tilsyn med denne bransjen er tid- og ressurskrevende, men er nødvendig for å sikre trygge kosmetikk- og kroppspleieprodukter.

Vår overvåknings- og markedskontroll av solkrem viste at hele 9 av 17 produkter hadde dårligere beskyttelse enn den angitte solfaktoren. Selv om uttaket er stikkprøvebasert, indikerer resultatene at det er viktig å følge opp bransjene når det gjelder riktig merking, tydelig bruksveiledning og relevant advarselstekst.

I det løpende tilsynet fant vi flest avvik (omtrent syv prosent) knyttet til meldeplikt til EUs kosmetikkregister (CPNP). Vi har gjort flere beslag av ulovlig/helsefarlig kosmetikk med pålegg om destruksjon og/eller omsetningsforbud.

Vi mottok 142 meldinger om potensielt helsefarlige produkter fra EUs varslings tjeneste RAPEX – en markant økning sammenlignet med året før (89 meldinger), og vi meldte selv inn 7 produkter.

Vi har analysert informasjon om kosmetikk blant annet fra tidligere tilsynsrapporter og rapporter fra Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM). Dette gir oss et grunnlag for å føre et mer risikobasert tilsyn.

Prioriteringer framover

Vi skal delta i lanseringen av nettstedet «farlige produkter.no», som én av seks myndigheter med ansvar for produktsikkerhet, hvor kosmetikk- og kroppspleieprodukter inngår.

Når vi vet at mange opplever bivirkninger, er det et tankekors at så få melder ifra.²² For å øke andelen meldte bivirkninger fra helsepersonell og forbrukere, deltar vi i prosjektet «én vei inn» som er et felles meldesystem for bivirkninger.

Vi vil fortsette med å føre tilsyn og analysere kosmetikk og kroppspleieprodukter. I 2019 planlegger vi å analysere hud- og tannblekemidler for å sjekke om de oppfyller kravene til trygge kosmetiske produkt.

²⁰ [KLF, 2018](#)

²¹ The economic cost of IPR infringement in the cosmetics and personal care sector: report of a pilot study: Forfalskede produkter sto for et inntektstap for den etablerte industrien på ca. 5 milliarder Euro tilsvarende om lag 7.8 prosent av salget i 2015.

²² [Synovate, 2011](#)

IVARETA MILJØVENNLIG PRODUKSJON

Mattilsynets samfunnsoppdrag understøtter 4 av FNs 17 bærekraftsmål, og berører minst 6 andre. For dette effektmålet er det påvirkning av miljøet som står i sentrum, og ønsket om at biologiske ressurser i størst mulig grad resirkuleres (bioøkonomi). Her omtales økologisk produksjon, overføring av sykdom fra oppdretts- til villfisk, bruk av medisiner som kan føre til resistens til lands og til vanns, bruk av plantevernmidler og midler mot gnagere.

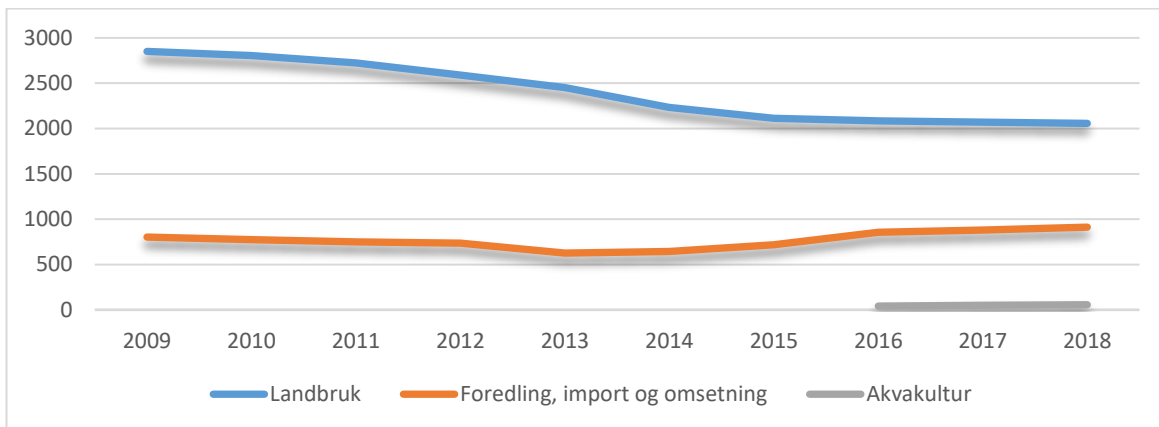
Økologisk produksjon

Det er en svak økning i landbruksvirksomheter som driver økologisk. Norges forvaltning av økologiregelverket er i tråd med de internasjonale kravene.

Tilstand

Etter mange år med nedgang i totalt antall landbruksvirksomheter har antallet de siste to årene stabilisert seg. Det er fortsatt en liten vekst i antall virksomheter med økologigodkjenning på områdene import, foredling og omsetning. Dermed er andelen økologisk landbruk økt noe. Den økte etterspørselen etter økologiske produkter fra forbrukerne dekkes i stor grad av import.

I økologisk produksjon stilles det ekstra krav til miljø og dyrevelferd i produksjonen og kjemisk-syntetiske plantevernmidler og mineralgjødsel kan ikke brukes. Debio sertifiserer økoprodusentene på vegne av Mattilsynet. Produsentene kan da merke produktene sine med Ø-merket.

Figur 17: Utvikling av godkjente økologiske virksomheter i periode 2009-2018. Kilde: Debio.

Mål

- Produkter som omsettes som økologiske på det norske markedet skal tilfredsstille kravene til økologisk produksjon.

Resultater

EU vedtok i mai et nytt overordnet regelverk for økologisk produksjon, som trer i kraft i 2021. Vi deltok i regelverksprosessen i EU, og ba [Regelverksutvalget for økologisk produksjon](#) om bistand i å kartlegge mulige konsekvenser for Norge. Vi forbedret veilederne til økologiregelverket. De er i klarspråk og regelverket er dermed lettere tilgjengelig for brukerne enn tidligere.

Vi har delegert myndigheten til å føre tilsyn med overholdelse av økologiregelverket til Debio. De fører årlig tilsyn med alle virksomhetene som er med i kontrollordningen. Resultatene viser at de fleste har gode kvalitetssystemer og rutiner for dokumentering, men det er også noen som har utfordringer med å få på plass tilstrekkelig dokumentasjon.

Vår revisjon av Debio viste at kontrollorganet har gode rutiner og et solid system for kvalitetssikring. Vi fant noen avvik knyttet til deres oppfølging av avvik hos virksomhetene. Debio har satt i verk tiltak for å bedre dette.

Som følge av fôrkrisen hadde mange økologiske bønder behov for å kjøpe inn konvensjonelt grovfôr. Vi ga 315 tillatelser til det, noe som er et mye høyere antall enn tidligere år.

ESA gjennomførte en revisjon av Norges (Mattilsynets og Debios) oppfølging av økologiregelverket. Konklusjonen var at på de fleste områdene oppfyller vi ESAs forventninger, men Debios oppfølging av virksomheter som har økologigodkjenning og informasjonsutvekslingen mellom Debio og Mattilsynet må forbedres.

Prioriteringer framover

Vi skal bidra i arbeidet med utfyllende regler til det nye EØS-økologiregelverket som gjelder fra 2021 og bidra med kompetanse i oppfølging av ny nasjonal strategi for økologisk landbruk på relevante områder.

I samarbeid med Debio vil vi iverksette tiltak for å utvikle de områdene som ifølge ESA-revisjonen må forbedres. Debio skal prioritere tilsyn med rutiner for mottakskontroll av økologiske produkter, noe som vil kunne føre til et mer risikobasert og effektivt tilsyn.

Miljøvennlig legemiddelbruk i dyrehold og akvakultur

Legemiddelbruken både til landdyr og fisk er redusert betydelig.

Norge har en god tilstand når det gjelder antibiotikaresistens. Med åpne grenser er det utfordrende å opprettholde den gode tilstanden. Det krevet at allmennheten og næringsliv har kunnskap og unngår å ta med seg antibiotikaresistente bakterier inn i landet.

Vi arbeider med å forbedre systemene som bidrar til kontroll over legemiddelbruken generelt.

Tilstand

Forbruket av legemiddel mot lus i oppdrettsnæringen har gått ytterligere ned og er lavt sammenlignet med hvor mye fisk som produseres. Resistensproblemer gjør at de fleste av midlene har liten effekt og er erstattet av mekaniske metoder. Bruken av antibiotika til fisk er også lav, men har økt noe.

Forbruket av antibakterielle midler til landdyr gikk ned med 40 prosent i perioden 1993-2017, forbruket i 2017 var 5 587 kg. Forbruket av bredspektrede preparater er lavt, for eksempel er kun 8,45 prosent av all antibiotika som brukes til svin, bredspektret.

Norge har fortsatt en svært gunstig resistenssituasjon, sammenlignet med mange andre land. Norges unike situasjon med en svinebestand uten etablert LA-MRSA-smitte vedvarer. Til sammenligning finner [Fødevarestyrelsen](#) i Danmark resistente bakterier i ni av ti slaktesvinbesetninger. En rapport fra organisasjonene European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC) og European Food Safety Authority (EFSA) om antibiotikaresistens hos zoonotiske og indikatorbakterier hos mennesker, dyr og kjøtt, viser høye nivåer av multiresistens. På verdensbasis har mange land dårlig oversikt over forbruk av antibiotika, og omsetningen av medisiner er i liten grad regulert.

Mål

- Bruken av legemidler i oppdrettsnæringen skal være forsvarlig både i forhold til resistensutvikling, mattrygghet og miljø.
- Norsk husdyrhold skal være fri for MRSA.

Resultater

Legemiddelbruk i akvakulturnæringen

Forbruket av legemidler mot lus har gått ytterligere ned og har i stor grad blitt erstattet av mekaniske metoder.

Bruken av antibiotika i norsk oppdrettsnæring er fortsatt lavt. Få oppdrettsanlegg ble behandlet. Vi har likevel sett en økning i bruken av antibiotika de to siste årene. Økningen skyldtes behandling i tre matfiskanlegg av fisk med høy snittvekt som krever større mengde antibiotika for én kur.

Vi avsluttet tilsynskampanjen overfor oppdrettsnæringens bruk av legemidler. Målet var å sikre forsvarlig bruk av legemidler og gjøre aktørene bevisst på ansvaret de har. Vi førte tilsyn med fiskehelsepersonell, oppdrettere og slakterier. Vi fant at det var forbedringsbehov når det gjaldt å ivareta miljøhensyn ved forskriving av lakselusmidler, samt at midlene ofte ble brukt i doser som ikke kan dokumenteres at er forsvarlig. I tillegg fant vi at fiskehelsepersonellens rutiner for å formidle tilbakeholdelsestid for medisinerert fisk til oppdretter kan bli bedre. Lakselusmidlene brukes ofte på svekket fisk og da går det ut over fiskevelferden. Manglende

miljøvurderinger er særlig problematisk når legemidler brukes utenfor godkjent preparatomtale. Da kan man ikke støtte seg på vurderinger fra Statens legemiddelverk.

Legemiddelbruk i landdyrhold

Det årlige overvåkingsprogrammet for antibiotikaresistens (NormVet) viser at forekomsten av antibiotikaresistens fortsatt er lav i bakterier fra mennesker og dyr. Dette skyldes lavt forbruk av antibiotika, et fordelaktig forbruksmønster, og effektive tiltak mot spredning av resistente bakterier.

En ny forskrift om smitteforebyggende tiltak mot visse antibiotikaresistente bakterier hos svin pålegger personer som har vært i en risikosituasjon å bruke beskyttelsesutstyr før de har kontakt med svin. En forskrift om meldeplikt for påvisning av visse resistente bakterier ligger ferdig til fastsettelse. Den pålegger veterinærer og laboratorier å melde fra ved slik påvisning. Arbeidet for å hindre spredning av antibiotikaresistente bakterier er tett knyttet opp til smittesikring av husdyrhold, og forskriftene vil bidra til dette.

Husdyrnæringen har en egen handlingsplan med en rekke praktiske tiltak for reduksjon av antibiotikabruk, som følges godt opp. At husdyreassosierte resistente stafylokokkbakterier (LA-MRSA) ikke ble påvist i svinebesetninger og dermed fortsatt ikke har etablert seg i norske grisehus, kan med stor sannsynlighet tilskrives gode forebyggende tiltak og årvåkenhet i svinenæringen. Tiltakene har hatt en målbar effekt og viser at forebyggende tiltak virker.

Vi utviklet e-læringskurset «Bare når det trengs» om bruk av antibiotika og antibiotikaresistens på dyr i samarbeid med Den Norske Veterinærforening, Norges miljø- og biovitenskaplige universitet, Legemiddelverket, Tine, Animalia og Veterinærinstituttet. Kurset hadde i løpet av to måneder mer enn 600 påmeldte veterinærer og veterinærstudenter, noe som vitner om stor interesse i fagmiljøet.

Veterinært legemiddel register (VetReg) kan nå angi legemiddel-forskriving knyttet til den enkelte veterinær. Vi kan bruke data herfra i tilsynet. Tekniske utbedringer i systemet har gjort at datakvaliteten er bedre enn tidligere.

Prioriteringer framover

Vi skal ferdigstille analyseverktøy i VetReg som kan vise om det er systematiske forskjeller i forskrivningspraksis mellom geografiske områder. Veterinærene kan dermed sammenligne seg med forskrivningspraksis i andre områder og vi kan gjøre tilsynet mer risikobasert.

Vi skal følge sjukdomsbildet i akvakulturnæringen nøye siden den gunstige situasjonen med lite bruk av legemidler, fort kan endre seg.

Veterinærstudenter som skal ha midlertidig lisens for å praktisere i Norge etter 1. juni 2019, må bestå e-læringskurset «Bare når det trengs» før de får tillatelse til dette.

Påvirkning av lakselus fra oppdrettsfisk på vill laksefisk

Smittepresset av lakselus på vill laksefisk er for høyt i enkelte områder. Det viser både rapport fra ekspertgruppen som vurderer status i de ulike produksjonsområdene og Havforskningsinstituttets overvåking av lakselus.

Tilstand

Resultatet fra overvåkingen av lakselus viser en alvorlig situasjon for villaksen langs kysten fra Rogaland til Trøndelag. Det var også en negativ utvikling i perioden 2012-2017 i en del fjordområder, som f.eks. Sognefjorden. Områder fra Ryfylke til Møre og Romsdal samt Nord-Trøndelag viser at vill laksesmolt har moderat til høy risiko for lakselusindusert dødelighet. Trolig er situasjonen for vill sjøørret dårligere, siden den er mer stasjonær og ikke vandrer til havs.

Mål

- Krav i regelverket knyttet til lakselus skal være oppfylt.

Resultater

I følge EU sitt vannrammedirektiv er Norge forpliktet til å iverksette tiltak når vannforekomster er påvirket negativt.

Mattilsynet deltar sammen med en rekke andre etater i arbeidet med vannforskriften for å oppnå og beholde god miljøstatus i Norges vannforekomster.

Vi følger opp mulig påvirkning av lakselus fra oppdrett på vill laksefisk. Mattilsynets handlingsrom til å iverksette riktige tiltak ligger i regelverket vi forvalter. For å få kunnskap om vill laksefisk i lakseførende vassdrag, ba vi Havforskningsinstituttet og Veterinærinstituttet karakteriserer 400 vassdrag. [Rapportene](#) er publisert på internett.

Vi bidrar til å redusere lusepresset gjennom å kontrollere at oppdretterne overholder lusegrensene, og redusere biomasse i anlegg som har hatt langvarige problemer med å overholde grensen. Vi bruker data fra oppdretternes lusetellinger og tilsyn som grunnlag for dette. Fire oppdrettsanlegg fikk redusert produksjon pga. langvarige lakselusproblemer mot seks året før. Mattilsynet har avslått etableringssøknader på lokaliteter i områder der det er uakseptabel belastning på vill laksefisk.

Ordningen med produksjonsområder for akvakultur av matfisk startet i 2017 for å bidra til bærekraftig verdiskaping langs kysten. Kort fortalt er kysten delt inn i produksjonsområder der framtidig vekst styres av hvor stor negativ påvirkning lakselus fra oppdrett har for villaksen.

Oppdretterne kan søke Mattilsynet om økt biomasse hvert annet år dersom de viser god kontroll med lakselus. Dette gjelder lokaliteter som fyller kriteriene i produksjonsområdeforskriften. Vi behandlet 56 slike søknader knyttet til 43 lokaliteter. Tolv lokaliteter oppfylte kriteriene, mens de resterende 31 lokalitetene fikk avslag. Det ble klaget på 17 av avslagene, men ingen fikk medhold.

Prioriteringer framover

Vi vil fortsette å ivareta vår rolle i vanddirektivet. Vi vil fortsette å følge opp lusetellingene basert på innrapporterte lusetall og tilsyn. Vi vil reagere overfor lokaliteter som overskrider grensene over en periode og ta hensyn til smittepresset på villaks når vi godkjenner etableringssøknader.

Vi vil be våre kunnskapsinstitusjoner om hjelp til å utvikle verktøy for å identifisere lokaliteter som er særlig utsatt for å få og spre lus, slik at vi kan iverksette tiltak som er effektive og målrettet.

I 2019 skal vi behandle søknader om kapasitetsøkning knyttet til produksjonsområdeforskriften. Lokaliteter som oppfyller bestemmelsene om lakselus og legemiddelbruk, vil kunne få øke sin kapasitet. Etter det skal vi kun behandle slike søknader hvert annet år (oddetallsår).

Plantevernmidler

Erfaringer fra tilsyn viser at de som bruker og forhandler plantevernmidler må bli bedre til å følge reglene. Antallet bekymringsmeldinger fra privatpersoner er fortsatt høyt.

Tilstand

For å kunne bruke plantevernmidler i yrkessammenheng, må man ha gjennomgått kurs med eksamen. Over 28 000 personer har slik autorisasjon. Allikevel viser overvåking av plantevernmiddelrester i næringsmidler og i prydplanter flere tilfeller hvor plantevernmidler blir brukt på andre vekster enn der de er tillatt²³. Plantevernmidler som fremmedstoffer i næringsmidler er omtalt under kapittelet om mat.

Omsetningsstatistikken viser at det ble omsatt 622 tonn plantevernmidler, angitt i aktivt stoff. Det er en nedgang fra i fjor hvor det ble omsatt 677 tonn. Nedgangen kan i stor grad forklares med at det ble brukt langt mindre soppmidler på grunn av den varme og tørre sommeren.

Det er en utfordring å kombinere bøndenes behov for plantevernmidler med forbrukernes ønske om begrenset bruk av plantevernmidler. Oppmerksomhet rundt de negative sidene ved plantevernmiddelbruk øker. Dette gjelder særlig fra privatpersoner. Vi mottar fortsatt et stort antall bekymringsmeldinger med mistanke om ulovlig bruk av plantevernmidler.

Mål

- Plantevernmidler skal bidra til gode avlinger samtidig som bruken er bærekraftig.
- Brukerne skal ha et bevisst forhold til plantevernmidler og etterleve prinsippene for integrert plantevern.

Resultater

Som et eksempel på effektivt digitalt og datadrevet tilsyn, gjennomførte en inspektør alene 80 tilsyn med elektroniske plantevernjournaler hos fruktbonder i Hardanger. Vi fant avvik blant annet når det gjaldt bruk av ulovlige plantevernmidler og manglende autorisasjon for den som gjennomfører sprøytearbeidet.

Tilsyn med forhandlere av plantevernmidler viste at mange har plantevernmidler på lager som det ikke lenger er tillatt å selge. Ved tilsyn hos store konsern, fant vi ved flere tilfeller ansvarspulverisering mellom sentralenhet og underenheter. Tilsynet viste også at flere virksomheter ikke hadde ansatte med påkrevd kompetanse tilstede i åpningstida.

Godkjenning av plantevernmidler

Plantevernmiddelområdet skiller seg fra de andre forvaltningsområdene ved at vi selv utarbeider risikovurderingene som er grunnlag for vedtak. Vi godkjenner preparater for bruk i Norge. I tillegg kan vi få i oppdrag av EU å godkjenne aktive stoffer på vegne av hele EØS.

Vi oversendte vurderingen av det aktive stoffet benfluralin innen fristen som var satt. Siden vurderingen ble gjort på vegne av hele EU, var det et omfattende og ressurskrevende arbeid.

Den som vil omsette et nytt plantevernmiddel i Norge må søke om godkjenning. Det er satt maksimumsfrister for hvor lang tid vi kan bruke på det. Vi avgjorde 20 godkjenningssaker om plantevernmidler. I tillegg er elleve søknader under behandling ved årsskiftet. For 15 av søknadene overholdt vi ikke fristene, i hovedsak på grunn av ufullstendige søknader og forsinkelser i andres vurderinger som vi må bruke som grunnlag for våre vurderinger.

---

²³ Se tabell 1 i vedlegg 1

Regelverket som gjaldt før det nye regelverk trådte i kraft i 2015, hadde ikke de samme maksimumsfristene og gebyret som skulle betales var betydelig lavere. Derfor ble det sendt inn et stort antall søknader før det nye regelverket kom. Ni av disse var blant de som behandlet nå, de øvrige blir behandlet etter årsskiftet.

Prioriteringer framover

Det er økende kriminalitet i EU når det gjelder omsetning av falske og ikke godkjente plantevernmidler. Sammen med Tolldirektoratet skal vi undersøke tilstanden også i Norge.

Tilsynsresultatene viste at det fortsatt er behov for tilsyn med riktig bruk av plantevernmidler og oppmerksomhet på integrert plantevern. Vi planlegger kampanjetilsyn hos primærprodusenter av vegetabiler, og hos importører av plantevernmidler.

Videre vil vi veilede og bidra til økt kunnskapsnivå hos brukere av plantevernmidler og hos publikum.

Integrert plantevern

Integrert plantevern er en overordnet strategi som kombinerer kjente metoder og teknikker for kontroll av planteskadegjørere

Tiltakene kan for eksempel være en kombinasjon av vekstskifte, friskt plantemateriale, jevnlig observasjoner og valg av mekaniske eller biologisk bekjempelse fremfor kjemisk.

Kjemisk bekjempelse har en viktig plass i integrert plantevern, men skal ikke være førstevalget.

Gnagermidler

I år ble det innført en ny ordning som gir eiere og leiere av landbrukseiendommer tilgang til å kjøpe og bruke enkelte gnagermidler.

Tilstand

Høsten 2018 ble det åpnet opp for at eiere og leiere av landbrukseiendom kan bruke noen av de profesjonelle gangermidlene til bekjempelse på egen eller leid landbrukseiendom. En forutsetning er at de har autorisasjonsbevis for bruk av plantevernmidler og et tilleggskurs i gnagerbekjempelse.

Mål

- Innehavere av tilleggsbevis for gnagerbekjempelse skal ha kompetanse til å utføre en fagmessig korrekt og effektiv gangerbekjempelse på en slik måte at det ikke oppstår helse- eller miljøskade.
- Informasjon om den nye ordningen skal være lett tilgjengelig.

Resultater

Mattilsynet og Folkehelseinstituttet samarbeidet om to kurs for de som underviser på tilleggskurset i gnagerbekjempelse. De to første tilleggskursene ble holdt på slutten av året. Fylkesmenn og kommuner bidro med administrasjon av den nye ordningen på tilsvarende måte som på plantevernmiddelområdet.

Prioriteringer framover

Siden dette er en ny ordning har det vært mange henvendelser. Vi skal oppdatere nettsidene våre for å møte informasjonsbehovet. Vi vil også ha dialog med relevante aktører for å høste erfaringer med ordningen.

Store etterspørsel etter kurs medfører et behov for flere kursholdere. Det planlegges kurs allerede i 2019.

Gjødsel

Både Norge og EU jobber med endringer i gjødselregelverket for å legge til rette for den sirkulære økonomien, samtidig som helse og miljøhensyn blir ivaretatt. Når avfall brukes som råvare i gjødselvarer er det nødvendig å ha god kontroll med tungmetaller, miljøgifter og smittestoffer.

Tilstand

Interessen for å bruke ulike typer avfall og biprodukter inn i gjødselvarer er økende. Regelverket er gammelt og lite tilpasset dagens utfordringer. Matjorden vår må tas vare på, men vi vet foreløpig ikke nok til å sette optimale grenser for hvilke tilførselsnivåer av tungmetaller og miljøgifter som kan aksepteres. Dette gjelder både akseptabel tilførsel av tungmetaller og miljøgifter og hvordan man best sikrer at gjødselvarer ikke sprer smittestoffer til mennesker, dyr og planter.

Omsetningsstatistikkene for kalk og mineralgjødsel viser små endringer fra tidligere år.

Mål

- Gjødselevare skal ikke medføre risiko for skade på menneskers, dyr eller planters helse eller på miljøet.
- Utnyttelse av avfall og biprodukter som råvare i gjødselevare skal være forsvarlig.
- Gjødselevare skal ha en forutsigbar virkning og bidra til gode avlinger.

Resultater

Vi har sendt forslag til nye forskrifter for omsetning og bruk av organiske gjødselevare til departementene. Forslaget ble utarbeidet i samarbeid med Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet.

En ny godkjenningsordning gjør det lettere å omsette gjødselevare basert på avløpsslam. Ordningen gjelder produkter som er egnet for jevn spredning og i mengder som tilsvarer plantenes agronomiske behov for næringsstoffer på lignende måte som mineralgjødning.

Tilsynserfaring viser at mange produsenter av kompost og biorest jobber systematisk for å sikre kvalitet på produktene. Likevel ser vi at flere aktører gjør mangelfulle vurderinger av risiko før de tar inn nye typer avfall i produksjonen. Det er behov for å øke bevisstheten om at aktørene er forpliktet til å vurdere risiko både med hensyn til miljøgifter og smittestoffer. Dette gjelder for eksempel bruk av restprodukter fra fiskeoljeoljeproduksjon og slam fra settefiskanlegg som råvarer i gjødselevareproduksjon.

Prioriteringer framover

Virksomhetene som produserer og omsetter gjødselevare har et hovedansvar for å sikre at produktene er trygge. I mange tilfeller kan det være en god løsning at virksomheter med lik produksjon går sammen og gjør disse vurderingene på bransjenivå. Vi vil også bidra til kunnskapsgrunnlaget på området gjennom til kunnskapsstøtteinstitusjonene og Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM).

Våre forslag til nye gjødselevareforskrifter med nye veiledere vil redusere mange av utfordringene på området, blant annet ved å tydeliggjøre virksomhetenes ansvar når det gjelder å vurdere råvarene de benytter både med hensyn på nytteverdi og risiko.

Vi skal føre risikobasert tilsyn med produksjon og omsetning av gjødselevare basert på avfall og biprodukter. Vi vil også kontrollere kadmiuminnhold i mineralgjødning og at næringsinnhold er i samsvar med deklarasjonen på produktene.

EU besluttet i desember et nytt produktregelverk for gjødselevare. Regelverket er ikke ment å erstatte nasjonalt produktregelverk, men skal være et valgfritt alternativ til dette. Vi vurderer nå konsekvenser av det nye regelverket. Tidligere har bare mineralgjødning og kalk vært dekket av harmonisert regelverk. Det at EU-regelverket for første gang også dekker organiske gjødselevare gir noen nye problemstillinger, som vi må løse.

IVARETA MARKEDSADGANG TIL UTLANDET FOR NORSKE VARER

Norge eksporterte 2,7 millioner tonn sjømat for 99 milliarder kroner i 2018. Mattilsynet spiller en viktig rolle for tilgang til markeder utenfor EØS-området, og har særlig prioritert Kina og Brasil de siste årene.

Tilstand

Norge eksporterer ulike type matvarer og dyr, samt avlsprodukter fra storfe, svin og fisk. Sjømaten er helt klart størst. I 2018 ble det eksportert fisk fra havbruk til en verdi av 71 milliarder kroner, og fisk og skalldyr til en verdi av 28 milliarder kroner ([Norges sjømatråd](#)). Dette gjør Norge til verdens nest største eksportør av sjømat. Sjømaten eksporteres til over 140 land, der EU er det største markedet. 70 prosent av sjømateksporten er rettet mot EU. I løpet av de siste ti årene har verdien av norsk sjømateksport økt med 122 prosent.

Gjennom **EØS-avtalen** er Norge harmonisert med EU på matområdet. Det er dermed dokumentfri handel mellom Norge og EU.

For Mattilsynet betyr derfor arbeidet med markedstilgang eksport til land utenfor EU/EØS.

Norsk eksport av andre varer enn sjømat er liten, men takket være Norges gode dyrehelsestatus er avlsprodukter fra storfe og svin også etterspurt i utlandet.

Norge er en liten aktør i internasjonal politikk. Politiske konflikter bidrar til usikkerhet i enkelte markeder og vi må derfor se for oss ulike scenarier der Norge må tilpasse seg skiftende og mer omfattende krav fra andre land.

Mål

- Norske varer skal ha tilgang til markeder over hele verden.
- Markedene skal ha tillit til norsk matforvaltning.
- Eksport av norske varer skal være sikret gjennom inngåtte avtaler med andre land.
- Systemet for utstedelse av helsesertifikater skal sikre trygg og enkel vareflyt.

Resultater

Vi utstedte i overkant av 54 000 sertifikater for sjømat, 643 sertifikater for melk og meieriprodukter, 226 for kjøtt- og kjøttprodukter, 609 for planter, jord og jordforbedringsprodukter, 579 for avlsprodukter og 1 599 for levende dyr ble utstedt i fjor.²⁴ Selv for varegrupper med små volum, er forhandlingene med mottakerlandet om krav til produktene like ressurskrevende

Vi vektlegger markedsadgangsarbeidet, og spesielt sjømateksporten. Vi jobber med mange markeder samtidig, men de siste årene har Brasil og Kina vært særlig viktig. Et godt samarbeid på tvers av landegrensene forutsetter en felles forståelse for og etterlevelse av nasjonale og internasjonale regelverk. Derfor legger vi til rette for inspeksjoner fra andre lands myndigheter i samarbeid med virksomheten og næringsorganisasjonene. Brasilianske myndigheter inspiserte f.eks. klippfiskprodusenter i september. Inspeksjonene var vellykket.

Brasil: et krevende, men viktig marked

Brasil er et viktig marked for norsk klippfisknæring. Det brasilianske importsystemet er komplekst og norske eksportører opplever det som vanskelig og utfordrende. Store endringer i brasiliansk regelverk de siste årene har gitt usikkerhet. I 2017 kom det nytt regelverk for frossen fisk og nytt regelverk for parasitter i fisk i 2018. Tidlig i 2019 kommer det nytt saltfiskregelverk.

Regelverksendringene har ført til en nedgang i klippfiskeksporten på 22 prosent. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at det var nedgang på alle arter (torsk, sei og brosme), der brosme utgjorde den største nedgangen. Vi utstedte 21 prosent færre sertifikater. Norge mener at regelverksendringer bør knyttes så nært internasjonale regler og standarder som mulig, og har gitt Brasil en tilbakemelding på dette.

Vi har utviklet et system for oversendelse av lister over norske produsenter som ønsker å produsere varer for det brasilianske markedet. Vi jobbet tett med bransjen, og spesielt Norges sjømatråd har gitt oss god bistand. Vi hadde flere møter med relevante ledere i Brasil for å styrke samarbeidet og kontaktflatene mellom myndighetene i våre to land.

Helsesertifikater

I de fleste tilfeller skal varen følges av et helsesertifikat som er varens pass.

Det bekrefter at varen er produsert i henhold til importlandenes krav.

Noen ganger er kravene strengere enn våre nasjonale regler og lover.

Produsent og eksportør må derfor være bevisst på og sikre at de eksterne kravene er oppfylt når sertifikatet skal utstedes.

---

²⁴ se vedlegg 3, tabell 5

Eksporten til Kina er på bedringens vei

Vi har jobbet med adgangen for norsk fisk, og spesielt laks, til Kina etter normalisering av handelen i desember 2016. Protokollen som sier hvilke krav norsk laks må oppfylle ved eksport, ble signert i mai 2017. Lakseeksporten har hatt en verdivekst på 275 prosent og en volumvekst på 205 prosent fra 2017. Det ble eksportert hel laks til en verdi av 821 millioner kroner.

I fjor deltok vi som faglig myndighet i omfattende forhandlinger med kinesiske myndigheter. Vi var i fiskeriministerens offisielle delegasjon i mai, og vi deltok i SPS-forhandlinger under frihandelsforhandlingene med Kina.

Kinesiske myndigheter har satt klare begrensninger for markedsadgang for norsk laks. Det ikke skal importeres laks fra oppdrettslokaliteter med mistanke eller påvisning av Pankreassjukdom (PD) eller Infeksiøs lakseanemi (ILA). Alle norske sjømatprodusenter må dessuten være registrert og godkjent i Kina. Vi sender jevnlig informasjon om norske virksomheter.

Kinesiske myndigheter var på inspeksjoner i mars etter invitasjon fra oss. Inspeksjonene var vellykket, og restriksjonene på laks fra Sør-Trøndelag, Nordland og Troms på grunn av fiskesjukdommene ILA og PD ble opphevet. Fremdeles er imidlertid tre norske lakseslakterier utelukket fra eksport til Kina.

Hver art som skal eksporteres til Kina må ha en særskilt godkjenning fra kinesiske myndigheter. Foreløpig er ikke alle arter fra Norge formelt godkjent. I desember godkjente kinesiske myndigheter inntil videre historisk handel for taskekrabbe og lange.

Nye markeder gir nye muligheter

Mange norske produsenter vil eksportere varer til nye markeder, og nye varer til markeder de allerede eksporterte til. Prosessen med å åpne for slik eksport er imidlertid langvarig. Dersom varen skal følges av et helsesertifikat, må Mattilsynet komme til enighet med importlandet om kravene i sertifikatet. Noen ganger er kravene strengere enn vårt eget regelverk.

Stadig flere importland ønsker å se hvordan tilsynssystemene våre fungerer i praksis. I løpet av året gjennomførte vi bl.a. inspeksjon på reinsdyrkjøtt sammen med myndigheter fra Hong Kong. Vi har i flere år jobbet for å kunne eksportere reinsdyrkjøtt til Hong Kong. Vi har fått tilbakemelding om at det i løpet av første halvdel av 2019 trolig åpnes for eksport av denne varen.

Effektiv håndtering av eksportsertifikater

Hvert år utsteder vi rundt 60 000 eksportsertifikater for varer som skal fra Norge til land utenfor EU/EØS-området. For sjømateksporten spesielt skaper arbeidet vårt med utstedelse av sertifikater og begrensende åpningstider unødige forsinkelser, siden mye av produksjonen og logistikken foregår døgnet rundt og året rundt.

Vi arbeider med å effektivisere utstedelse av eksportsertifikater på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet (Eksportprosjektet). Utfra dagens situasjon og forventet utvikling har vi valgt å prioritere nye løsninger for sjømatbransjen. Dette er den største eksportbransjen, omfatter flest aktører, har størst verdi og ni av ti sertifikater gjelder sjømat. I tillegg er det flest muligheter for effektiviseringer på kort og lang sikt her. Målet er at andre bransjer blir en del av systemet etter hvert.

For å legge bedre til rette for markedsadgang ser vi også på arbeidet i Codex Alimentarius sin import- og eksportkomité (CCFICS) som viktig. Det gjelder f.eks. elektronisk sertifisering og bruk av eksterne sertifiseringsorganer.

Prioriteringer framover

Vi følger utviklingen i Storbritannia med sikte på utfallet av brexit. Vi vil følge opp både eksport- og importbetingelser og nye reguleringer på egnet måte når resultatet er klart.

Overfor Kina vil vi prioritere arbeidet med å få godkjent eksport av fiskemel og fiskeolje til ikke humant konsum og få opphevet restriksjonene for de tre utestengte lakseslakteriene. Vi vil også jobbe med markedsadgang for utvalgte landbruksprodukter i tett dialog med bransjen og departementene.

Det kommende brasilianske saltfiskregelverket vil ha betydning for utstedelse av eksportsertifikater. Vi vil derfor opprettholde den gode dialogen for å oppnå resultater.

Vi jobber for en tydeligere prioritering av hvilke markeder vi skal bruke mest ressurser på. Prioriteringene avklares med de aktuelle bransjene og departementene.

En rekke importland krever egendefinert lister over norske produsenter som ønsker å eksportere dit. Informasjonen på listene er omfattende. Det er ikke mulig for oss å vedlikeholde og oversende dem ofte nok til at importland til enhver tid har oppdaterte opplysninger. Vi vil samarbeide med sjømatbransjen for å finne bedre løsninger på utfordringene med listene.

I 2019 skal vi innføre de første tiltakene for å effektivisere utstedelsen av eksportattester. Vi fjerner bruken av rekvisisjoner for de fleste sjømatattester og innfører forhåndsmelding for sertifikater som har særkrav utover norsk og EØS-regelverk. Konsekvensene er at det kun blir noen få sertifikater som må forhåndsmeldes og vurderes av oss før vi kan utstede sertifikatet.

Vi skal også jobbe videre med en sertifikatløsning med automatisert verifisering av de kravene som ligger til grunn ved utstedelse av helsesertifikater. Da er det at vi utvikler et system som også kan benyttes når både vi og resten av verden er modne for elektroniske sertifikater.

ARBEIDSMETODER

For å løse samfunnsoppdraget, jobber vi på flere ulike måter. Vi innhenter kunnskap og analyserer tilstander, utvikler regelverk, fører tilsyn og kommuniserer og veileder. Vi kombinerer disse verktøyene for å oppnå regelverksetterlevelse.

Før vi beskriver arbeidsmetodene og hvordan vi har jobbet i år, vil vi si noe om hva vi ser av muligheter for å utvikle arbeidsmetodene.

Utvikling av arbeidsmetodene våre framover

Samfunnsendringer og krav om effektivisering av offentlig sektor gjør at vi må videreutvikle arbeidsmetodene våre for å oppnå mer med mindre ressurser.

Vi vil legge forholdene bedre til rette for næringsaktørene og bidra til at disse produserer trygg mat og behandler dyr og fisk godt. Utviklingsarbeidet skal bidra til effektivisering slik at vi kan bruke en større del av ressursene på forebygging og veiledning, og prioritere tilsyn med de virksomhetene som trenger det mest.

Vi skal dra nytte av mulighetene vi finner i ny kunnskap og teknologi, og få mer effekt ut av innsatsen vi legger ned.²⁵ Vi skal utvikle flere selvbetjente løsninger og automatisere noen av tjenestene som vi i dag utfører manuelt, og utnytte mulighetene nye teknologiske løsninger gir for mer effektiv oppgaveløsning. Vi skal bruke teknologien til oppgaver som teknologien løser best, og bruke menneskelige ressurser og skjønn til komplekse problemer og veiledninger.

Vi skal utnytte egne og andres data bedre. Mulighetene for og potensialet i å koble data fra mange kilder er stort. Ved å analysere nye kombinasjoner av egne data med data fra bransjer, kunnskapsinstitusjoner, andre offentlige etater samt åpne kilder, kan vi få ny kunnskap og bedre innsikt. Det vil gjøre oss bedre i stand til å målrette og risikobaserte tiltak slik at vi retter innsatsen dit behovet er størst.

Vi skal i regelverksarbeidet og i dialogen med næringsaktørene være tydelige på rollefordelingen og ansvaret som de har for mattrygghet, helse og velferd. Vi skal utvikle regelverk som er teknologinøytralt, og gjør det mulig å legge til rette for digital utvikling.

Vi skal utvikle regelverk som gjør det mulig å legge til rette for digital utvikling.

En mer målrettet og risikobasert bruk av veiledning og tilsyn må til for å få bedre effekt ut av virksomheten. Bruk av teknologi og data vil føre til at vi etter hvert vil utføre færre tradisjonelle en-til-en-tilsyn. Vi vil i større grad målrette virkemiddelbruken slik at vi veileder dem som vil, men ikke kan, og benytte strengere reaksjonsformer overfor de som ikke vil. Virksomhetene skal oppleve at det er høy risiko for å bli oppdaget dersom de bryter regelverket. I tilsynet med virksomheter som organiserer seg i konsern eller kjeder, vil vi i større grad rette innsatsen mot sentralt hold med verifikasjonstilsyn ut i de tilhørende virksomhetene.

Vi må ruste oss slik at vi løser samfunnsoppdraget også i framtida, og ikke blir utdatert på kunnskap og teknologi. I årene som kommer vil vi derfor øke utviklingstakten og bruke mer ressurser på utviklings- og forbedringsarbeid. Med uendret budsjett vil det bety færre ansatte.

Vi har innhentet synspunkter fra virksomheter, bransjeforeninger og samarbeidspartnere om hvordan de oppfatter oss, og hva vi kan bli bedre på. Vi fikk en rekke nyttige tilbakemeldinger som i stor grad sammenfaller med det vi selv oppfatter som våre utviklingsområder. Disse har vi brukt som grunnlag for veivalgene i vår nye strategi som gjelder fra 2020, og som vektlegger organisasjonsutvikling gjennom digitalisering av våre sentrale arbeidsprosesser.

---

²⁵ Fremtidig utvikling av offentlig sektor bygger i hovedsak på arbeidet til Produktivitetskommissjonen. Denne fremhevet særlig mer målrettet bruk av offentlige styringsvirkemidler og digitalisering som hovedgrepene for økt produktivitet. Produktivitetskommissjonens arbeid er oppsummert i NOU 2015:1 *Produktivitet – grunnlag for vekst og velferd* og NOU 2016:3 *Ved et vendepunkt: Fra ressursøkonomi til kunnskapsøkonomi*.

Innhente kunnskap og analysere tilstand

Vi må være kunnskapsbasert for å oppfylle samfunnsoppdraget og ha tillit i samfunnet. Vi har oversikt over tilstander og utviklingstrekk innen vårt ansvarsområde, og bruker kunnskap som grunnlag for prioriteringer og beslutninger.

Mål

- Vi skal ha god kunnskap om tilstand, utvikling og trender, og legge den til grunn for alt vi gjør.
- Kunnskapen skal være tilgjengelig for allmennheten.

Resultater

Vi samarbeider med kunnskapsinstitusjonene, og bruker forskningsbaserte risikovurderinger og fagkunnskap i vårt arbeid. I tillegg overvåker og kartlegger vi tilstanden på våre ansvarsområder og har utstrakt kontakt med virksomheter og forbrukere. Kunnskapen bruker vi til å utforme regelverk, veilede og føre tilsyn på en måte som bidrar til å nå målene i samfunnsoppdraget vårt. Vi gir også råd til eierdepartementene på matområdet. Samarbeidet med kunnskapsinstitusjoner og laboratorier er formalisert gjennom avtaler og kontrakter.

Vi innhenter risikovurderinger og håndterer risiko

Mattilsynet er risikohåndterer, og legger risikovurderingene til grunn for hvilke fagområder vi prioriterer, og for hvordan vi innretter virksomheten vår.

Vi innhenter uavhengig og forskningsbasert kunnskapsstøtte og risikovurderinger fra Havforskningsinstituttet, Veterinærinstituttet, Folkehelseinstituttet, Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) og Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) med flere. Ved tverrfaglige og komplekse problemstillinger bruker vi Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) som er en uavhengig komité som har kompetanse fra et bredt utvalg forskningsmiljøer.

I løpet av året ble det publisert elleve risikovurderinger fra VKM på våre fagområder. En av disse ble bestilt i samarbeid med Miljødirektoratet. I tillegg bestilte vi seks risikovurderinger som blir publisert i 2019. VKM har også laget en oppsummering som gir en oversikt over de viktigste kunnskapshullene som de selv har avdekket. Resultatene fra risikovurderingene er omtalt under de respektive fagområdene. Nedenfor følger en oversikt over temaene for risikovurderingene som ble publisert i år.

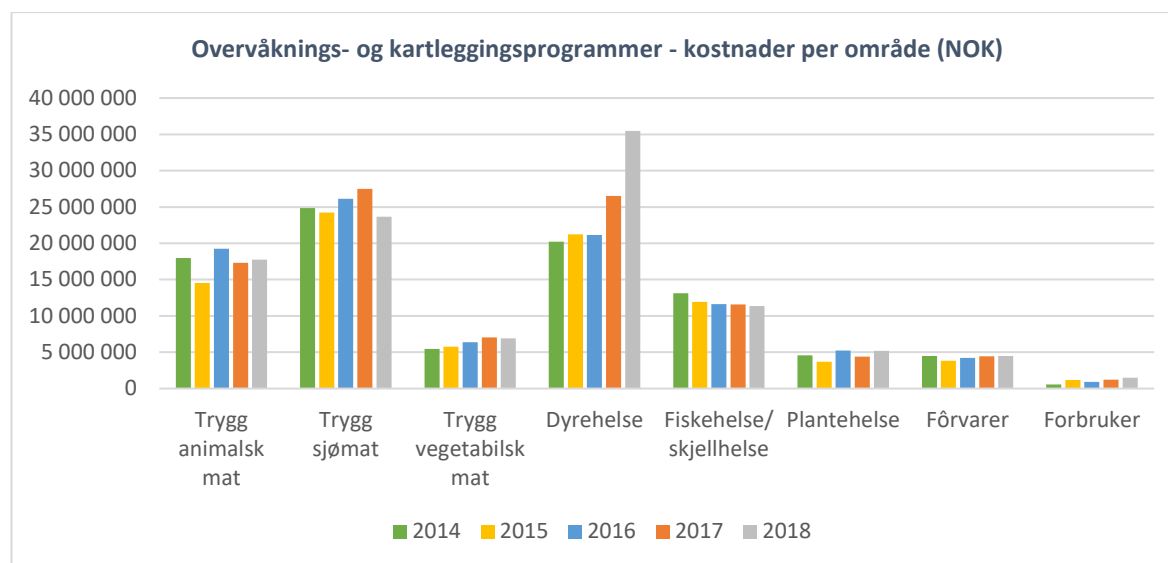
- *Konklusjoner om skrantesjuka står ved lag, [rapport 2018:01](#)*
- *Smittespredning av skrantesjuka, [rapport 2018:16](#)*
- *Glykyrrhinsyre i lakris – mulig helseeffekter for fostre og barn, [rapport 2018:09](#)*
- *Listeriabakterier – vurdering av råd til gravide og andre utsatte grupper, [rapport 2018:13](#)*
- *Villsvinpopulasjon i Norge – konsekvenser for helse og miljø, [rapport 2018:14](#)*
- *Planteskadegjørerne *Dendrolimus sibiricus* og *Dendrolimus superans*, [rapport 2018:08](#)*
- *Spredning av farlige planteskadegjørere for mottaksvirksomheter, [rapport 2018:15](#)*
- *Mangan – vurdering av fastsatte maksimumsverdier i kosttilskudd, [rapport 2018:2](#)*
- *Vitamin K – vurdering av fastsatte maksimumsverdier i kosttilskudd, [rapport 2018:03](#)*
- *Krom – vurdering av fastsatte maksimumsverdier i kosttilskudd, [rapport 2018:06](#)*
- *Molybden – vurdering av fastsatte maksimumsverdier i kosttilskudd, [rapport 2018:05](#)*

Vi overvåker og kartlegger og øker vår kunnskap

Vi overvåker og kartlegger status og utvikling for sykdom, smittestoffer, skadegjørere, fremmedstoffer og tilsetningsstoffer som kan finnes langs matkjeden. Mattilsynet har ikke egne laboratorier, vi kjøper derfor analysetjenester i form av overvåkings- og kartleggingsprogrammer. Vi prioriterer og tilpasser programmene så de skal fange opp det aktuelle risikobildet. I år ble det gjennomført 74 slike programmer, se vedlegg 3 tabell 6 for oversikt over programmene.

Resultatene bruker vi til å si noe om tilstander på de ulike fagområdene, og vi legger dem til grunn for blant annet regelverksutvikling, tilsyn, veiledning og beskyttelsestiltak. Mange av programmene ivaretar EUs krav til dokumentasjon. Noen programmer gir oss ny kunnskap, som for eksempel undersøkelsen av felte villsvin som ble innført i 2018.

Figuren nedenfor viser kostnadene knyttet til analyse av prøver innenfor programmer for overvåking og kartlegging for perioden 2015-2018. Kostnadene i 2018 var på om lag 100 millioner, omtrent samme nivå som i 2017, selv om det ble gjennomført mindre justeringer for å tilpasse dem til gjeldende risikobilde.

Figur 18: Kostnader til kjøp av analysetjenester 2014 – 2018 ved utgangen av året. Kilde: Mattilsynet.

Kostnadene er kun en indikator, og gir ikke en fullstendig oversikt over de ressursene vi har brukt på overvåking og kartlegging. Tidsbruk i forbindelse med prøvetaking er for eksempel ikke tatt med.²⁶ Oversikten gir likevel et bilde av hvilke fagområder vi har prioritert å overvåke og kartlegge i år. Søylen for dyrehelse (helse hos landdyr) viser den økte innsatsen knyttet til skrantesjuka (CWD), selv om den ikke viser den samlede ressursbruken til bekjempelse av CWD.

Vi har flere kilder til kunnskap som vi kan utnytte bedre

Vi utfører årlig et stort antall tilsyn og genererer gjennom det mye informasjon. De siste årene har vi utviklet nye og mer moderne tilsynsløsninger, men sett under ett dekker ikke løsningene dagens behov for uttrekk av data for analyse, og deling med andre på hensiktsmessige brukerflater. Det er vanskelig og tidkrevende å hente ut data fra vårt saksbehandlingsverktøy og tilrettelegge dem for analyser. Digitalisering og automatisert innhenting av data krever at prosesser, metoder og begreper standardiseres. Vi har også identifisert et behov for en ny felles digital plattform, som gjør det mulig å samle, bruke og dele data med andre på en bedre måte enn i dag.

Etter at Landbruks- og matdepartementet i 2012 påpekte behovet for mer kunnskap om forvaltningens bidrag til mattrygghet gjennom blant annet regelverksutvikling og tilsyn, ble det innført en femårig prøveordning med forvaltningsforskning. Vi har med bistand fra Forskningsrådet vurdert prosjektene som fikk tildelinger, og fant at disse økte vår forståelse av virkningene av ulike former for regelverk, ulike måter å drive tilsyn på og ulike virkemiddelbruk. Denne typen kunnskap er også viktig for å kunne fornye forvaltningen.

Prioriteringer framover

Vår troverdighet og tillit står og faller på at vi baserer regelverk, tilsyn og veiledning på kunnskap. Selv om vi har mye kunnskap, er det rom for forbedringer knyttet til å systematisere data bedre så vi får mer innsikt på tvers av fagområder.

Utfordringen vår ligger i å dra nytte av mulighetene som digitalisering og mer tilgjengelig data gir oss, samt å omsette vår egen kunnskap til data som kan deles med andre. Dette krever at vi fortsetter arbeidet med informasjons- og datakvalitet, og i større grad standardiserer og digitaliserer arbeidsprosesser og datainnsamlingen, slik at vi kan analysere og bruke data.

²⁶På det tidspunktet kostnadsoversikten ble tatt ut var ikke alle kostnadene medregnet.

I 2019 skal vi utrede våre kjøp av analysetjenester for å se om vi kan bli enda mer formåls- og kostnadseffektive. Videre skal vi starte opp et arbeid som skal bidra til at vi får bedre oversikt over og struktur på kunnskapsgrunnlaget vårt.

Krav om rapportering til European Food Safety Authority (SSD2) og laboratorienes nye arbeidsverktøy vil kreve endringer i datasystemene våre. Utvikling av en digital løsning som muliggjør digital utveksling av data med kunnskapsinstitusjoner og laboratorier er foreløpig satt på vent.

Det er utfordrende å finne rom for de store investeringene som digitalisering krever. Selv om det tar tid, vil vi jobbe målrettet, og i vår nye strategi for de neste årene er de viktigste veivalgene at vi skal bli mer brukerorientert, datadrevet og standardisert.

Utvikle regelverk og internasjonalt arbeid

Mattilsynets forvaltningsområde er sterkt styrt av regelverk som framforhandles gjennom EØS-avtalen. Norge er i tillegg forpliktet gjennom andre internasjonale avtaler. Vi gjennomfører våre forpliktelser i EØS-avtalen og vi er godt koordinert i ulike internasjonale fora. Vi jobber med å effektivisere og forbedre måten vi jobber på.

Mål

- Vi skal bidra i utvikling av regelverk slik at det har positiv effekt på de målene regelverket tar sikte på å oppnå.
- Regelverket skal være enkelt å forstå og enkelt å håndheve.
- Vi skal ha gode rutiner for å sikre at Norge oppfyller sine forpliktelser etter EØS-avtalen når det gjelder utvikling og implementering av regelverk.
- Vi skal bidra i internasjonalt arbeid på en forberedt og koordinert måte.
- Vi skal delta i utvikling av internasjonale standarder og ivareta norske interesser.

Resultater

Utvikle regelverk

Det viktigste virkemiddelet vi har i arbeidet med å oppfylle samfunnsoppdraget, er utvikling, vedlikehold og oppfølging av regelverk som styrer alle aktørene langs hele næringskjeden fra jord og fjord til bord.

Det foregår en løpende utvikling og modernisering av regelverket på matområdet i EU. Gjennom EØS-avtalen blir dette regelverket også gjeldende for Norge. Vi bidrar inn i EUs regelverksarbeid og ivaretar norske hensyn. Arbeid med ny kontrollforordning og ny dyrehelselov var omfattende.

Vi deltok på ca. 250 møter i Brussel, økning på over 30 prosent fra året før. Økt aktivitet har blant annet sammenheng med utarbeidelse av underliggende regelverk til ny kontrollforordning og ny dyrehelselov i EU, samt EU-kommisjonens ambisjoner om å ferdigstille regelverksendringer før valget til nytt EU-parlament våren 2019. Vi har vært godt forberedt til disse møtene.

Vi gjennomførte forpliktelsene i EØS-avtalen på en god måte. Vi skrev 373 EØS-notater som en del av arbeidet med å inkludere EUs regelverk i EØS-avtalen. Vi har i all hovedsak levert disse innen de fastsatte fristene. I 2018 ble 57 prosent av nytt og revidert EØS-regelverket gjennomført som norske forskrifter. Dette er omtrent på samme nivå som i fjor. Vi gjennomførte totalt 216 fastsettelse og selv om det er forsinkelser, er det få av betydning (se figur 19).

Vi utvikler også nasjonalt regelverk på en rekke områder som ikke er omfattet av EØS-avtalen eller utfyllende regelverk til EØS-regelverket. Dette omtales under de respektive fagområdene.

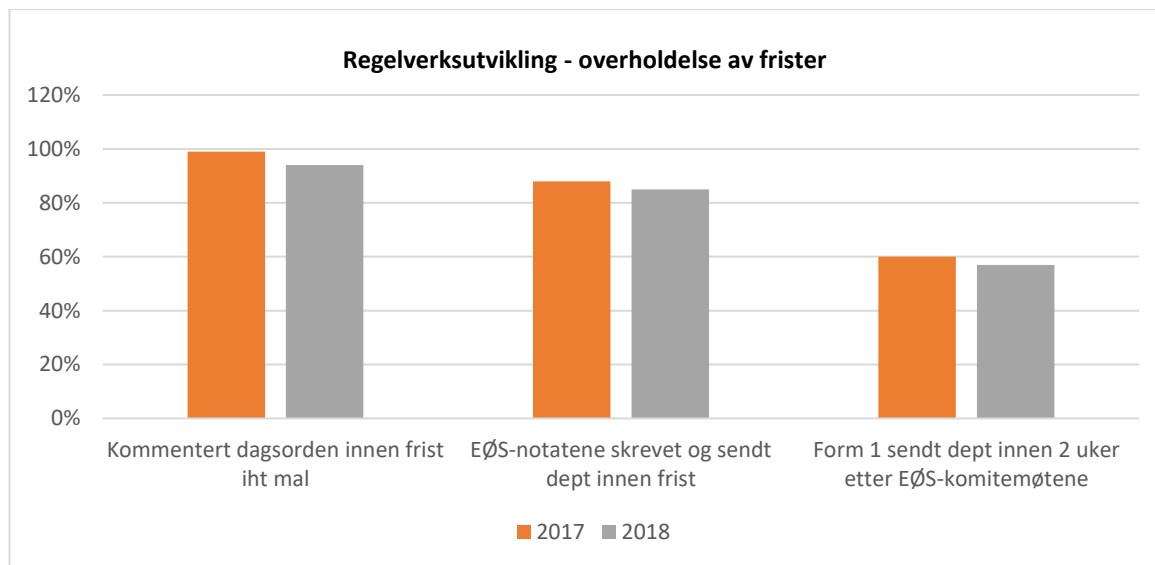
For å få en bedre oversikt og innsikt i regelverket har vi startet arbeidet med å lage en oversikt, sammenstilling og analyser av regelverksporteføljen. Vi har startet et arbeid med å utvikle en halvårlig rullerende plan for regelverkarbeidet mot Brussel slik at vi lettere kan koordinere oss på tvers av fagområder og være enda bedre forberedt på viktige saker som kommer. Denne planen har vi også diskutert med næringene slik at de får større mulighet for å gi innspill.

Vi utvikler også nasjonalt regelverk på en rekke områder som ikke er omfattet av EØS-avtalen eller utfyllende regelverk til EØS-regelverket. Dette omtales under de relevante fagområdene.

Stor regelverksportefølge

Mattilsynet forvalter seks ulike lover, over 300 forskrifter som gjennomfører et stort antall forordninger. Det er en betydelig mengde forbud og tillatelser, påbud og fritakelser, samt overordnede prinsipper og formål, vi skal holde orden på. Hvordan vi løser denne oppgaven er viktig både for norske virksomheter og forbrukere.

Vi har startet et arbeid med å utvikle en halvårlig rullerende plan for regelverkarbeidet mot Brussel slik at vi lettere kan koordinere oss på tvers av fagområder og være enda bedre forberedt på viktige saker som kommer. Denne planen har vi også diskutert med næringene slik at de får større mulighet for å gi innspill.

Figur 19: Måloppnåelse for produksjonsindikatorene for regelverksutvikling gjennom EØS-avtalen i 2017 og 2018. Kilde: Mattilsynet.

Internasjonalt samarbeid

Vi har ansvaret for Codex-kontaktpunkt for Norge og koordinerer arbeidet med norske posisjoner. Vi deltar i det løpende arbeidet mellom møtene og sørger for forberedelse til disse. Mattilsynet har representert Europa i Codex Eksekutivkomite siden 2015. Vi deltar i arbeidet i komiteene for hygiene, tilsetningsstoffer, plantevernmidler, kontaminanter, plantevernmiddelrester, rester av veterinære legemidler, ernæring, merking og import- og eksportsystemer og fremmer norske interesser.

Viktige saker som ble vedtatt i 2018 var Fiskekodens veiledning om kontroll av histamin og grenseverdier for innhold av kvikksølv i enkelte fiskearter. Norge reservert seg sammen med EU, mot en rekke grenseverdier for pesticider på grunn av mulig helsefare for befolkningen. Vi arbeidet sammen med EU i komiteen som jobber med grenseverdier for rester av veterinære legemidler mot å fastsette grenseverdier for vekstfremmeren Zilpaterol.

Vi var vertskap for 16 land med observatører fra USA og EU- kommisjonen i det årlige møtet i EPPOs arbeidsgruppe for plantesanitære bestemmelser. Vi har gitt innspill til flere av de europeiske plantehelsestandardene som har vært under utvikling, bl.a. standarder for internasjonal handel med trevirke og en standard for offisiell kontroll med potetcystenematoder.

Norge har arbeidet for at OIE skal gjøre en større innsats på akvakultur. NORAD bevilget 300 000 Euro til OIE-samarbeid om prosjekter med tema akvakultur og antibiotikaresistens. Sammen med Veterinærinstituttet finansierer vi en medarbeider som ekspert i et tre års engasjement på OIEs hovedkontor i Paris. Eksperten arbeider med akvakultur.

Vår kompetanse i fiskehelseforvaltning er etterspurt internasjonalt. Vi signerte en bilateral avtale²⁷ med Kina om samarbeid på fiskehelse. I samarbeid med chilenske myndigheter ble det arrangert et seminar om fiskehelse på årets Aqua Sur i Chile. Under møtet undertegnet Sernapesca, Mattilsynet og Veterinærinstituttet en utvidet MoU (Memorandum of Understanding). Norge har tatt initiativet til et nettverk om fiskehelse mellom alle europeiske land med oppdrett av atlantisk laks.

Internasjonale fora

Vi bidrar til utvikling av internasjonale standarder og ivaretar norske interesser på følgende arenaer:

- CODEX:** FNs matvarestandardiseringsprogram
  - OIE:** Verdens dyrehelseorganisasjon
  - IPPC:** Den internasjonale plantevernkonvensjonen
  - EPPO:** Plantevernorganisasjonen for Europa og Middelhavsområdet
  - HoA:** Heads of European Food Safety Agencies
- Nordisk samarbeid: Samarbeid i faste arbeidsgrupper og prosjekter finansiert gjennom Nordisk Ministerråd.

²⁷ Memorandum of Understanding (MoU)

Det nordiske samarbeidet skal vektlegge strategiske temaer og oppgaver som gir merverdi på tvers av landegrensene. Vi arrangerte i februar den nordiske tilsynskonferansen i Oslo og fikk gode tilbakemeldinger.

Organisasjonen Heads of European Food Safety Agencies har lagt vekt på å følge opp underliggende regelverk som utarbeides på bakgrunn av ny kontrollforordning. Vi har deltatt både i styringsgruppen og flere arbeidsgrupper. Det har vært nyttig å gi innspill og bidra til god regulering gjennom de uformelle arbeidsgruppene ved siden av det formelle arbeidet som har skjedd i regi av Kommisjonen.

Prioriteringer framover

Vi erfarer at vi trenger bedre oversikt og innsikt i Mattilsynets regelverksportefølje. Målet er å jobbe mer enhetlig og koordinert slik at vi evner å se de samme problemstillinger, prinsipper og løsninger på tvers av fagområdene og ulike internasjonale fora. Vi vil jobbe videre med forbedret struktur på regelverkprosessen i vårt kvalitetssystem.

Vi vil gjennomgå rutinene for gjennomføring av høringer for å oppnå bedre involvering og dermed bedre regelverk. Vi vil også jobbe videre med en halvårlig plan for EØS-arbeidet.

Ny kontrollforordning om offentlig kontroll for å sikre verifisering av etterlevelse av fôr og matlov, dyrehelse og dyrevelferdsregelverk, skal tre i kraft i EU i desember 2019. Arbeidet med å utarbeide underliggende regelverk vil kreve både oppmerksomhet og ressurser i tida framover.

Det er fortsatt behov for arbeid med OIE, slik at innsatsen på akvakultur økes ytterligere. Det arbeides med å få på plass midler for å få en bedre oversikt over situasjonen for *Gyrodactylus salaris* i Russland. Sammen med Sernapesca vil vi arrangere et fiskehelseseminar under Aqua Nor.

I Codex vil vi prioritere saker som er av betydning for Norge og norske interesser. Vi vil delta i alle de horisontale komiteene, Europaregionens møte, Eksekutivkomiteen (CCEXEC) og Kommisjonen (CAC). Dette ses i sammenheng med regelverksarbeidet i Brussel. Vi er en pådriver i det internasjonale arbeidet med bekjempelse av antibiotikaresistens (AMR). Deltakelse i *Task Force on AMR* prioriteres.

For å legge bedre til rette for markedsadgang ser vi på arbeidet i import -og ekspertkomiteen (CCFICS) som viktig. Dette gjelder blant annet arbeidet med elektroniske sertifisering og bruk av eksterne sertifiseringsorganer.

Vår kapasitet til å følge opp det standardsettende arbeid for plantehelse i IPPC har vært redusert i 2018, men vi forventer økt aktivitet med forberedelser til FNs internasjonale plantehelseår i 2020.

Føre tilsyn

Vi er på vei mot nye og mer kunnskapsbaserte tilsynsmetoder. Femten år etter at Mattilsynet ble opprettet gir digitaliseringen oss nye verktøy for standardisering, risikobasering og effektivisering av arbeidet med å sikre at kravene i regelverket blir fulgt.

Mål

- Tilsynet skal utføres i samsvar med god forvaltningspraksis, gjennomføres effektivt og enhetlig og i størst mulig grad være risikobasert.

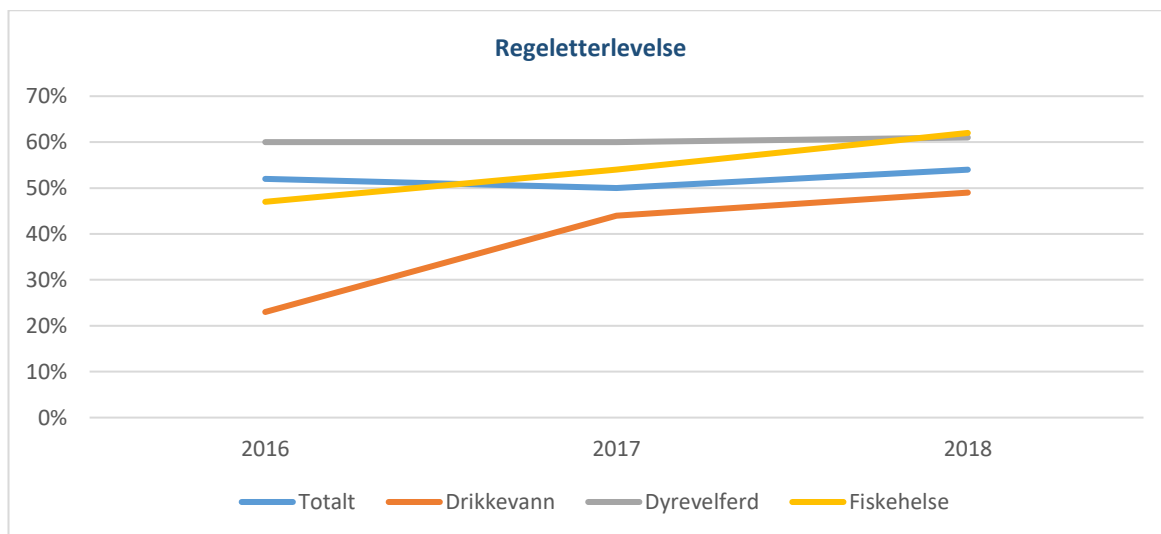
Resultater

Tilsynsaktivitet og regeletterlevelse

Vi gjennomførte i totalt om lag 67 000 tilsyn. Tallet omfatter inspeksjoner, revisjoner, prøvetaking, dokumentkontroll ved eksport og import, samt håndtering av uventede hendelser. Dette er en planlagt nedgang fra 2017 på omtrent fem prosent. Nedgangen ble planlagt på bakgrunn av redusert budsjett, et ønske om sterkere risikobasering av tilsynet og et ønske om mer veiledning. Vi økte innsatsen på veiledning, både elektronisk og i møter med bransjer og virksomheter.

Vi vurderer måloppnåelsen som tilfredsstillende. Nedgangen er størst for tilsyn med primærproduksjon landdyr. Tilsynsfrekvensen i smilefjesordningen er redusert, noe som medførte færre tilsyn i serveringssteder. Tilsynsopfanget på akvakulturområdet er økt med ca. 13 prosent. Dette er i tråd med overordnede føringer.

Selv om statusen jevnt over er god, finner vi likevel ofte brudd på regelverkets krav. Vi fant større eller mindre brudd på regelverket i 46 prosent av virksomhetene vi førte tilsyn med. Vi fattet vedtak om tiltak i virksomhetene i 91 prosent av dem vi fant regelbrudd i. Andel virksomheter som etterlever regelverket har økt på områdene drikkevann og fiskehelse, og holdt seg på samme nivå som i fjor på området dyrevelferd.

Figur 20: Andel virksomheter vi har ført tilsyn med som overholder regelverket de tre siste årene, totalt og innenfor drikkevann, dyrevelferd og fiskehelse. Kilde: Mattilsynet.

Tilsyn skjer uvarslet så langt det er praktisk mulig. Inspektørrollen er utfordrende. Derfor gjennomfører vi kurs i kommunikasjon på tilsyn, og har hatt egne samlinger for inspektørene som deltok i slaktegriskampanjen i Rogaland. Vi ser flere tilfeller av at inspektørene utsettes for negativ omtale for eksempel på sosiale medier.

Enhetlig tilsyn

Vi har satt inn flere tiltak for mer enhetlig tilsyn, både faglig og forvaltningsmessig. I løpet av de to siste årene har vi gjennomført kurs/erfaringssamlinger i virkemiddelbruk for i rundt 900 medarbeidere, og vi har satt oss et mål om at alle retningslinjene våre for hvordan tilsyn skal utføres skal gås gjennom minst hvert tredje år.

Vi var på uanmeldt tilsyn i 228 besetninger med **slaktegris** i Rogaland. Inspektørene fant ett eller flere avvik i 166 av disse besetningene. Det utgjør 73 prosent av dyreholdene.

De viktigste funnene

- dårlig oppfølging av sjuke og skadde dyr
- manglende rotemateriale (dvs. høy, halm e.l. som grisen trenger for å utøve normal atferd)

Sluttrapporten viser en positiv utvikling når det gjelder å ivareta sjuke og skadde dyr. Antall besetninger som fikk hastevedtak for håndtering av sjuke og skadde dyr har sank fra 50 til 29 prosent i løpet av prosjektperioden.

Regionene tok i bruk nye retningslinjer for kvalitetskontroll av tilsynsrapporter. Vi ser behov for ytterligere forbedringer, blant annet gjennom en mer systematisk internkontroll.

Utvikling av tilsynsmetoder

EUs nye kontrollforordning trer i kraft i desember 2019. Den stiller strengere krav til hvordan vi styrer og gjennomfører tilsynet.

Den digitale utviklingen og muligheten til å innhente data medfører at inspektørens hverdag vil endres merkbart. Vi arbeider med nye måter/metoder å føre tilsyn på for å møte denne endringen.

Vi arbeider med et system for risikoklassifisering av virksomhets kategorier og deretter enkeltvirksomheter. Formålet er å få brukt tilsynsressursene våre der de kan ha størst effekt, og få større rom for veiledning og dialog med virksomhetene. Systemet vil også fungere som en flerårig kontrollplan som dekker hele området.

Standardiserte registreringer og avslutning av tilsynsrapporteringen på stedet slik vi gjør ved smilefjestilsyn, kan brukes i større omfang. Det pågår et utviklingsarbeid vi kaller «Ferdig på stedet» for å kunne bruke denne metoden på flere områder.

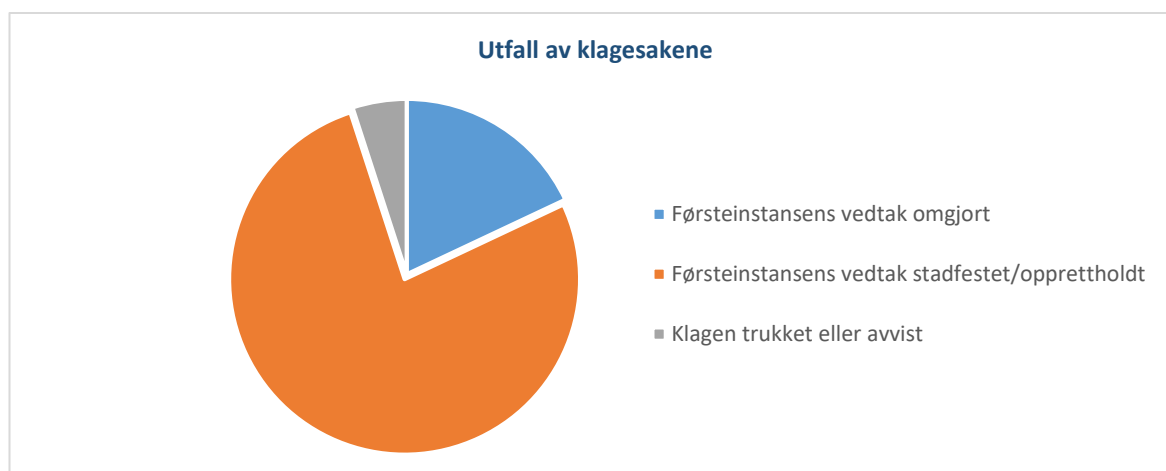
Vi gjennomførte et pilotprosjekt med konsern- og kjedetilsyn der seks større foretak innen dagligvarer, fôrproduksjon og sjømatproduksjon har deltatt etter eget ønske. Vi bedrer kommunikasjonen med virksomhetene og kan få tilgang på kunnskap om virksomhetene som vi kan bruke til å skreddersy tilsynet. Vi vil arbeide videre med de utfordringene som piloten avdekket, blant annet å sikre nødvendig vedtaksmyndighet og tilpassede interne systemer.

Vi organiserer deler av tilsynsarbeidet som tilsynskampanjer eller i regionale og interregionale team. Dette er hensiktsmessig på fagområder med spesielle krav til kompetanse eller der det er utfordringer med enhetlighet. Vi oppnår kalibrering av tilsynet og utøvelse av skjønn.

Klagesaker og behandling av disse

Hovedkontoret er klageinstans for alle vedtak som fattes i regionene. Klagesaksbehandling er en viktig del av norsk forvaltning, både for å ivareta rettsikkerhet, avklare prinsipielle spørsmål og for å sikre at like saker behandles likt. Det gir oss erfaringer i bruk av regelverket som er nyttig når vi endrer og utvikler regelverk og veiledningsmateriale.

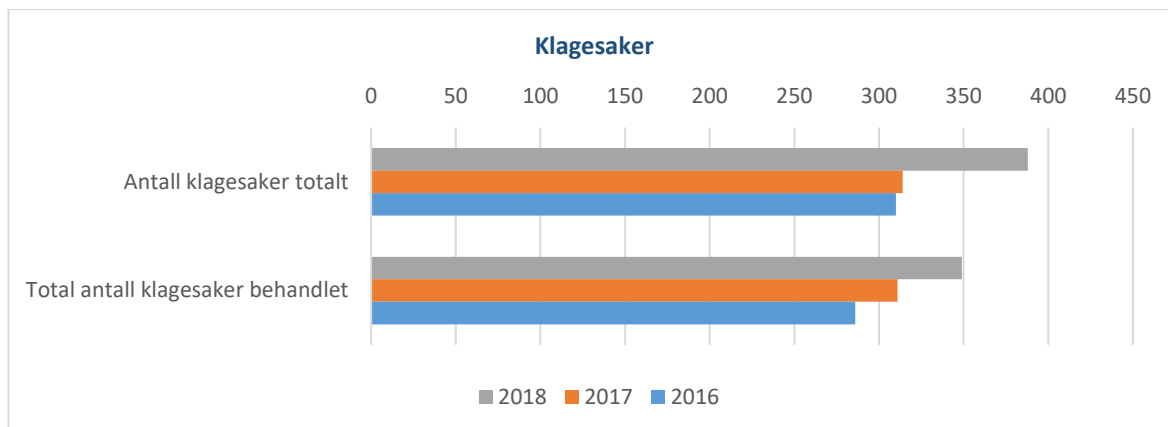
Hovedkontoret mottok i alt 388 klagesaker for behandling. Dette er en økning på rundt 24 prosent fra året før. Vi avgjorde 349 saker.

Figur 21: Utfall av de 349 klagesakene som ble behandlet. Kilde: Mattilsynet.

Sakene det klages på er ofte kompliserte. Det er også stor variasjon i antall klagesaker mellom de ulike fagområdene. Det er særlig innen fagområdene dyrevelferd og akvakultur at klagesakene er mange og omfattende. Vi satte inn ekstra ressurser for å redusere saksbehandlingstida på klagesaker.

Figur 22: Antall klagesaker mottatt og antall ferdigbehandlede klagesaker de siste tre årene. Kilde: Mattilsynet.

Politianmeldelser og rettssaker

Vi politianmeldte totalt 86 saker, en økning fra 69 anmeldte saker fra året før. Av disse gjelder

- 57 dyrevelferd
- 7 dyrehelse
- 11 mattrygghet/matkvalitet
- 1 plantehelse
- 7 trusler/sjikaner mot offentlig tjenestemann
- 2 dokumentfalsk
- 1 innbrudd i Mattilsynets lokaler.

Tolv av sakene ble henlagt av politiet, majoriteten av disse gjaldt dyrevelferdsområdet.

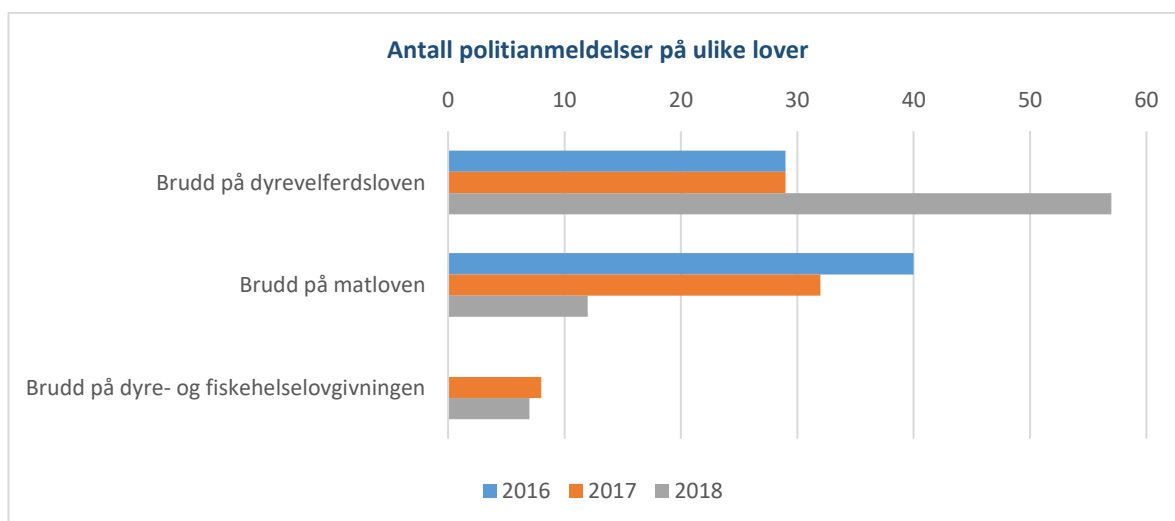
Totalt 25 straffesaker på våre forvaltningsområder er behandlet av domstolene. 18 av sakene gjaldt dyrevelferd, fire gjaldt dyrehelse og tre gjaldt trusler/sjikaner mot offentlig tjenestemann.

Det ble avsagt felle dom i 24 saker, hvorav én kun delvis. Noen av sakene er påanket. I én sak ble tiltalte frikjent.

Til sammen fire sivile rettssaker ble behandlet i domstolene. To av sakene gjaldt gyldigheten av aktivitetsforbud etter dyrevelferdsloven. Staten ble frifunnet i begge, den ene saken er påanket til lagmannsretten.

Én sak gjelder gyldigheten av tvangsmulkt i fiskehelsesak (lakselus) der Mattilsynets vedtak ble kjent ugyldig. Staten har anket saken til lagmannsretten.

Én sak gjaldt gyldigheten av virksomhetskarantene for næringsmiddelbedrift. Staten fikk medhold. Parten har anket saken til lagmannsretten.

Figur 23: Antall politianmeldelser de tre siste årene, fordelt på lovgrunnlaget. Kilde: Mattilsynet.

Prioriteringer framover

Standardisering er et sentralt element i pågående tilsynsutvikling. Vi arbeider særlig med å

- ta i bruk system for risikobasering av virksomhetskategorier for planlegging av tilsynet 2020
- videreføre og utvide utprøving av kjede- og konserntilsyn
- arbeide videre med dataverktøy for ferdig-på-stedet-tilsyn på andre områder enn serveringssteder
- samarbeide med andre etater om utveksling av data

Det er også en forutsetning for å lykkes med å effektivisere utstedelsen av eksportattester.

Internett og sosiale medier brukes stadig mer som omsetningskanal, både når det gjelder mat/kosttilskudd, frø/planter og kosmetikk. Mye av handelen foregår fra utlandet, også fra land utenfor EØS med en annen smittestatus og annet regelverk enn vi har her. Omsetningskjeden blir mer uoversiktlig. Dette gir oss nye utfordringer i tilsynssammenheng. Vi vil utrede hvordan vi best kan føre tilsyn med denne omsetningsformen.

Kommunisere og veilede

Vi veileder når vi er på tilsyn, i telefon, på e-post, Facebook, på nettsidene våre og i møter med bransjer. Vi har også startet med å systematisere veiledningen og planlegge framtidens digitale tjenester.

Mål

- Vår kommunikasjon og veiledning skal bidra til å oppnå Mattilsynets effektmål.

Kommunikasjonsarbeidet skal følge de statlige prinsippene om åpenhet, helhetlig kommunikasjon, å nå alle brukere og medvirkning.

Resultater

Mattilsynet gjorde det også dette året bra i Ipsos' omdømmeundersøkelse blant offentlige virksomheter. 75 prosent av de spurte i undersøkelsen har et godt inntrykk av Mattilsynet. Det er en liten oppgang fra fjoråret.

Informasjon og veiledning

Vi skal informere, veilede og søke dialog med virksomheter, bransjer og interessenter som er berørt av arbeidet vårt. Kommunikasjon og veiledning skal gjøre det enklere for virksomhetene å følge regelverket. Tilsyn, nettsider, massemedia, sosiale medier og ulike møtearenaer er våre viktigste kanaler.

Vi fortsatte å styrke veiledningsarbeidet. Vi veiledet mer på tilsyn og vi jobbet mer systematisk med å orientere oss mot brukerne når vi laget veiledere, blant annet gjennom klarspråkarbeidet vårt.

Nasjonalt gjennomfører vi regelmessige møter med forskjellige bransjer et par ganger i året, der vi sammen setter opp sakliste. Vi får gode tilbakemeldinger på denne kontakten. Regionalt og lokalt deltok vi på en rekke møter og samlinger hvor vi informerte om regelverkskrav og svarte på spørsmål. Vi har utarbeidet standardpresentasjoner som hjelp for medarbeidere som deltar på slike møter, for å sikre at budskapet vi sprer er så entydig som mulig.

For å sikre at berørte parter blir informert når vi arbeider med endring av regelverket, har én av våre prioriterte oppgaver dette året vært å automatisere varslingen av høringsinstansene.

Svartjenestene våre for henholdsvis reise med kjæledyr, mat og dyr, er betjent av inspektører som bruker nettsidene våre i veiledningsarbeidet. Slik gir vi befolkningen og virksomhetene svar på generelle spørsmål raskt og enhetlig. Samtidig registrerer vi hva som er mest etterspurt slik at vi kan forbedre innholdet på nett.

Informerte valg

Vi skal bidra til å gjøre befolkningen i stand til å ta informerte valg.

For å sette befolkningen i stand til å ta informerte valg, formidlet vi resultatene fra smilefjestilsynene våre, rapporter om tilstand og advarsler. Dette skjedde via mattilsynet.no, matportalen.no, media og ved hjelp av sosiale medier. Vi forbedret også hvordan vi etablerer og oppdaterer advarsler til forbrukerne.

Media er viktig for å informere befolkningen om tilstanden på våre områder og delta i samfunnsdebatten. Vi distribuerte 92 pressemeldinger. De ble formidlet via ulike lokale og nasjonale medier og har dermed nådd store deler av befolkningen. Totalt ble Mattilsynet nevnt i media drøyt 18 000 ganger mot 16 500 året før.

Digital kontakt

Kontakt gjennom nett-tjenestene våre skal være førstevalget når brukerne skal løse oppgavene sine.

Mattilsynets nettsider er vår viktigste kanal overfor brukerne. Vi hadde 1 507 067 besøk på mattilsynet.no. Her møter vi langt flere enn dem vi møter gjennom tilsyn og møter, og derfor forbedrer vi nettsidene fortløpende og prioriterer det som etterspørres mest. Jo flere som finner løsning med en gang, desto mer tid sparer brukerne. I tillegg bidrar det til færre henvendelser på telefon og epost til oss slik at vi kan bruke ressurser til andre tiltak.

Vi har hatt en stigende andel av brukere som sier at de får gjennomført det de besøker mattilsynet.no for. I tillegg til nettsidene, bruker vi en egen Facebook-side for å veilede om regelverket knyttet til reise med kjæledyr. Dette er det mest etterspurte innholdet.

Matportalen.no bidrar til at etterspurt forbrukerinformasjon skal være lett tilgjengelig. Det var 1 100 570 besøk på matportalen.no, en liten nedgang fra året før. Facebook gir også effektiv spredning av innhold herfra.

Vi er med på å drifte Matvaretabellen og Kostholdsplanleggeren. Disse tjenestene er mye brukt av forbrukere, undervisningsinstitusjoner og bransjer. Matindustrien bruker særlig Matvaretabellen i forbindelse med næringsdeklarasjoner. Matvaretabellen ble oppdatert med 93 nye matvarer og 231 reviderte matvarer. Matvaretabellen ble utvidet med nye verdier for kjøttpålegg, glutenfrie produkter, kaker og desserter. Nesten alle matvarene har også fått verdier for innhold av jod.

Realisere Mattilsynets mål og strategier

Ledere og medarbeidere skal forstå hvordan de skal bidra til å realisere Mattilsynets mål og strategier.

Alle ledere har fått opplæring og verktøy for bedre å formidle overordnede budskap og involvere medarbeiderne.

Prioriteringer framover

Forventningene fra omgivelsene våre endrer seg. Noe av kritikken mot oss handler blant annet om manglende forutsigbarhet for virksomhetene. Hvordan tolker vi regelverket? Vi vil utvikle dialogen med brukerne våre, blant annet for å tydeliggjøre rollefordelingen oss imellom og hvordan vi tolker regelverket.

En av de største utfordringene er å møte behovene for tilpasset veiledning på nett, som er lett å finne – og lett å dele. Vi vil derfor jobbe systematisk for å finne hvordan vi kan bruke veiledning effektivt.

Vi skal også legge til rette for at alle brukerne våre også skal kunne finne og dele informasjon som viser status og utvikling innenfor samfunnsoppdraget vårt. Dette gjør vi for å øke både innsatsen og presisjonen når vi skal bygge nye, digitale løsninger de neste årene.

Vi fortsetter også å utvikle verktøy som skal sette hele organisasjonen i stand til å bruke klarspråk. På den måten ønsker vi å vende oss til brukerne og bidra til økt forståelse for det vi formidler.

Beredskap og håndtering av hendelser

Skal vi oppdage og kunne håndtere hendelser, må alle ledd i kjeden fungere og samhandle. Det beste er å forebygge. Når hendelser likevel skjer, har vi en organisasjon som har evne til å håndtere dem. Vi håndterer små og store hendelser løpende.

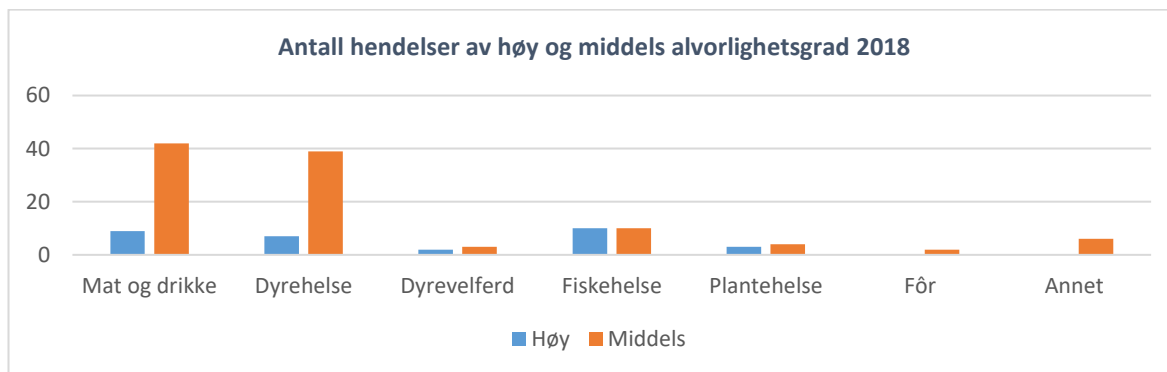
Mål

- Vi har en robust organisasjon som håndterer hendelser i en verden i endring.

Resultater

Hendelseshåndtering

Mattilsynet håndterte 218 hendelser. Henholdsvis 31 og 107 av disse hadde høy eller middels alvorlighetsgrad. I tillegg håndterte nasjonal beredskapsvakt 645 henvendelser utenom arbeidstid. Fordelingen av hendelser med høy og middels alvorlighet er fordelt på fagområder i figuren nedenfor.

Figur 24: Hendelser med høy og middels alvorlighetsgrad i 2018. Kilde: Mattilsynet.

Vi håndterte flest hendelser knyttet til mat og drikke, etterfulgt av dyrehelsehendelser. Under kategorien annet var det to spedbarn med mistanke om botulisme, to barnehagebarn med EHEC-smitte og to tilfeller der personer ble syke etter å ha badet i sjøen.

MatCIM

Vi bruker MatCIM og nødnett som verktøy i beredskapsarbeidet, under øvelser og ved håndtering av hendelser.

Bruk av MatCIM som hendelseshåndteringsverktøy har forbedret vår evne til å håndtere hendelser betydelig, og har også effektivisert det daglig arbeidet.

Øvingsvirksomheten ble preget av NATO-øvelsen Trident Juncture

Ved siden av 51 enklere øvelser har vi deltatt i forberedelser, gjennomføring, evaluering og oppfølging av NATO-øvelsen Trident Juncture. Øvelsen var et stort løft for norsk beredskap. Forarbeidet varte i flere år og involverte en rekke statlige myndigheter, kunnskapsstøtteinstitusjoner, næringer og organisasjoner. Vi skulle samarbeide med Forsvaret, og yte god vertslandsstøtte. Samarbeidet har både styrket det sivilt-militære samarbeidet og samarbeidet mellom de sivile etatene.

NATO-øvelsen omfattet en tre-dagers CBRNE-øvelse i felt, en spill-øvelse (CPX) med afrikansk svinepest som tema, og feltøvelsen (LIVEX), som involverte store deler av vårt tilsynsapparat i ti dager. Vi involverte husdyrnæringen, hestenæringen, fôrleverandører, Norsk institutt for bioøkonomi, Veterinærinstituttet, Forsvaret og Vegvesenet som næringens logistikere fulgte opp slik at transporter av melk, produkter, fôr og dyr gikk på best mulig vis. Vi hadde tilsvarende møte med fiskerinæringen, Fiskeridirektoratet og Kystverket. Vi hadde også møte med Eurofins for å forberede dem på en mulig økning i drikkevannsprøver før og under øvelsen og at avdelingene hadde nok prøvetakingsutstyr.

CBRNE er en fellesbetegnelse som omfatter [kjemiske stoffer](#) (C), [biologiske agens](#) (B), [radioaktive stoffer](#) (R), [nukleært materiale](#) (N) og [eksplosiver](#) (E) med høyt farepotensiale, som kan forårsake tap av liv og eller skade på helse, miljø, materielle verdier og andre samfunnsinteresser ved naturskapte hendelser, ulykker eller tilsiktede handlinger, herunder terror.

Vi deltok med liaisoner både ved Forsvarets operative hovedkvarter i Bodø og hos Forsvarets Sanitet på Sessvollmoen.

NATO har gitt positive tilbakemeldinger på Norges Totalforsvar, og vi fikk gode tilbakemeldinger på vår innsats fra Forsvaret og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap.

Prioriteringer framover

Mattilsynet og veterinærene i Forsvaret definerer forbedringspunkter etter Trident Juncture under veterinærkonferansen i Forsvaret i februar 2019. Dette gir grunnlaget for videreutvikling av beredskapshåndteringen framover.

I 2019 skal vi øve utbrudd av munn- og klauvsjuka, som vi er forpliktet til å gjøre minst hvert femte år. Vi skal også gjennomføre øvelser i bruk av nødnett.

4 STYRING OG KONTROLL

Systemet vårt for styring og kontroll gir oss grunnlag for å prioritere og vurdere om vi når fastsatte mål og resultatkrav, bruker ressursene effektivt og overholder lover og regler. Vi vil jobbe videre med digitalisering og bedre bruk av data, og legge til rette for at ledere og medarbeidere utvikler sin kompetanse for å møte en mer digitalisert arbeidsdag.

Mål

- Vi skal styre Mattilsynet slik at vi gjennomfører vårt samfunnsoppdrag effektivt.

Resultater

Vi er fornøyd med hva vi har oppnådd inneværende år. Det skyldes i stor grad god styring og kontroll og engasjerte medarbeidere og ledere med god kompetanse. Vi ser likevel at vi trenger å videreutvikle deler av virksomhetsstyringen, slik som risikovurderinger og internkontroll.

Vi følger bestemmelsene i sikkerhetsloven, og har en forsvarlig sikring av verdiene våre. Vi har ikke registrert alvorlige sikkerhetsmessige avvik i 2018.

Riksrevisjonen hadde ingen merknader til årsregnskapet 2017, interim- og årsavslutningsrevisjonen avdekket ikke vesentlige feil eller svakheter.

ESA gjennomførte tre revisjoner. De fant enkelte mangler i hvordan vi planlegger, styrer og følger opp tilsynet. Rapportene fra ESA er nyttige når vi skal forbedre tilsynet.

Tabell 3: Område og regelverk for ESAs revisjoner i 2018.

Periode	Område	EU-regelverk
16. – 25. april	Animal transport	1/2005
15. – 24. oktober	Organic production	834/2007 og 889/2008
3. – 7. desember	Antimicrobial resistance	2003/99 og 2013/652

Vi har god virksomhetsstyring

Vi klarte å dreie innsatsen inn mot de prioriterte områdene: sjukdomssituasjon i akvakultur, leveringssikkerhet av trygt drikkevann og håndtering av skrantesjuka. Vi jobbet systematisk for å bli mer effektive. Vedlegg 3, statistikk, viser i tabellene 5 til 9 årsverksutviklingen. Tabellene 12 til 15 i vedlegg 3 viser ulike sider ved utviklingen i bemanningen og kjønnsfordelingen. Ressursbruken til kjerneaktiviteter²⁸ økte til 67,4 prosent, mot 67,0 prosent i fjor, og vi brukte noe mer ressurser på veiledning, og litt mindre på tilsyn. Vi hadde god økonomistyring og overholdt budsjetttrammene.

Etter den årlige evalueringen og justeringen av rutinene for intern virksomhetsstyring, fikk vi tydeligere interne resultatkrav og mer effektiv intern rapportering. Vurderingene av utfordringene fra årsrapporten 2017 ble brukt som en del av grunnlaget for virksomhetsplanleggingen av 2018.

Vi har et system for kvalitetsstyring

Vi følger ISO-standardene for ledelsessystemer for kvalitet. Kvalitet er en integrert del av virksomhetsstyringen.

Systematisk gjennomgåelse av retningslinjer og veiledere er en prioritert oppgave. I vår årlige gjennomgang av kvalitetsstyringen - «Ledelsens gjennomgang» - vurderer vi resultatene fra brukerundersøkelser, interne

²⁸ Med kjerneaktiviteter menes regelverksutvikling, internasjonalt samarbeid, tilsyn, kommunikasjon, veiledning, kunnskapsinnhenting og tilstandsanalyse.

revisjoner, avviksanalyser, måloppnåelse og muligheter for forbedringer. Gjennomgangen gir grunnlag for å vurdere og iverksette nødvendige tiltak og er en del av ledelsesverktøyet for styring og kontroll.

Kvalitetssystemet skal oppgraderes for å bli mer brukervennlig, og gi mulighet for integrasjon med andre styringssystemer. Vi avdekket også behov for risikoreduserende tiltak for tilpasning til personvernlovgivningen (GDPR).

Internrevisjon for å sikre god internkontroll

Internrevisjonen ble gjennomført etter planene og fungerte etter hensikten. Rapporten er vedlagt Årsrapporten.

I tillegg har vi kartlagt tilstanden på internkontrollen og identifisert forbedringspunkter. Vi vil i større grad integrere internkontrollen i den helhetlige virksomhetsstyringen.²⁹ Det ble laget en tiltaksplan som skal sikre bedre dokumentasjon og mer systematisk internkontroll.

Vi gjennomførte også en intern evaluering av Internrevisjonen som grunnlag for videre forbedring.

Ressursbruk til kjerneoppgaver

Tabellen nedenfor viser ressursbruken på kjerne- og utviklingsaktiviteter samt administrasjon og ledelse.

Tabell 4: Ressursbruk (prosent. av disponible årsverk) for årene 2016 – 2018³⁰. Kilde: Mattilsynet.

	2016	2017	2018
Utvikle regelverk og internasjonalt samarbeid	3,4 %	3,2 %	3,4 %
Føre tilsyn ³¹	52,8 %	52,7 %	52,1 %
Kommunisere og veilede	6,5 %	6,9 %	7,6 %
Innhente kunnskap og analysere tilstand	4,2 %	4,2 %	4,3 %
Sum kjerneaktiviteter	67,9 %	67,0 %	67,4 %
Utviklingsaktiviteter	8,3 %	8,9 %	8,6 %
Administrasjon og ledelse ³²	24,8 %	24,1 %	24,0 %
Sum	100,0 %	100,0 %	100,0 %

De to siste årene har vi prioritert veiledning og kommunikasjon rettet mot næringer og enkeltvirksomheter, og det har vært en jevn økning i ressursbruken til disse aktivitetene. Økt innsats for å redusere fiskehelse- og velferdsproblemer i akvakulturnæringen har vært, og er fortsatt, ett av våre faglige prioriteringsområder. Ressursbruken økte med omtrent 15 prosent sammenliknet med året før. Vi har også økt bemanningen på området, men det er stor konkurranse om relevant kompetanse.

Ressursbruken til utvikling av digitale løsninger økte mindre enn planlagt, fordi vi måtte gjennomføre straktiltak for å tilpasse oss et redusert budsjett. Vi startet arbeidet med å forbedre de økonomiske prognosene som ligger til grunn for budsjett disponeringen. Dette er nødvendig for å frigjøre mer midler til utvikling innenfor en redusert budsjetttramme.

Vi utnyttet 97 prosent av budsjettet. Vi vurderer utnyttelsesgraden som tilfredsstillende. Driftsutgiftene økte med 2,7 prosent. Lønnsutgifter per årsverk økte med 3,1 prosent. De økonomiske nøkkeltallene er vist i tabellen nedenfor.

²⁹ For nærmere utdyping se Internrevisjonens årsrapport i vedlegg.

³⁰ Tall for 2016 og 2017 avviker fra tallene oppgitt i årsrapporten for 2017 pga. endringer i aktivitetssinnndelingen.

³¹ I kategorien inngår ressursbruk til faglig kalibrering av tilsynet

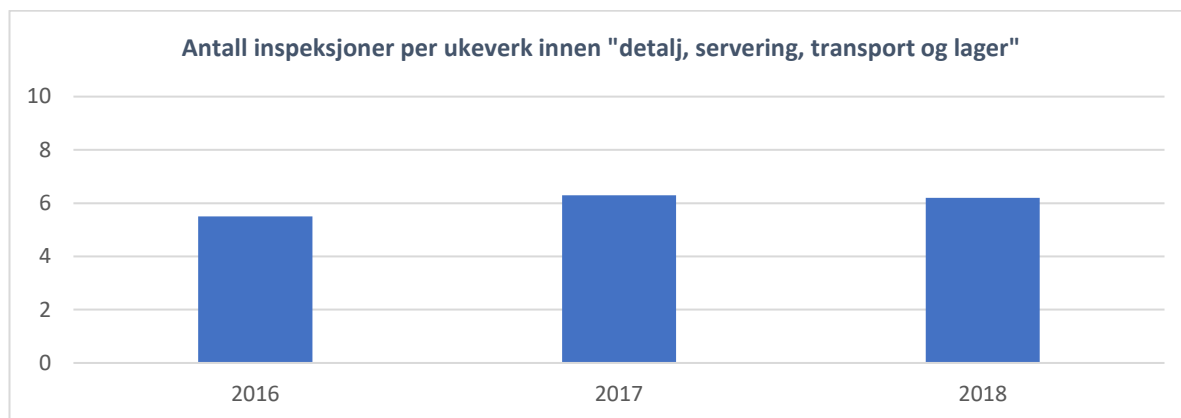
³² Med administrasjon og ledelse menes driftsoppgaver innen IKT, sikkerhet, dokumentasjon/arkiv, sentralbord, kontordrift, HMS, HR, innkjøp, økonomi, styring og ledelse

Tabell 5: Økonomiske nøkkeltall. Kilde: Mattilsynet.

	2016	2017	2018
Utnyttelsesgrad post 01-29 ³³	95 %	94 %	97 %
Driftsutgifter ²	1 221 179 149	1 332 840 909	1 369 079 285
Lønnsandel av driftsutgifter	65 %	67 %	68 %
Lønnsutgifter per årsverk	632 384	732 475 ³⁴	755 181

Økt produktivitet frigir ressurser

Vi registrerer tidsbruk på samtlige aktiviteter, og det gir grunnlag for produktivetsmålinger. I 2015 innførte vi en standardisert metode for å måle produktivitet i tilsynet på området «detalj, servering, transport og lager». Smilefjesinspeksjoner er en av de mest standardiserte tilsynsformene vi har, og egner seg også for produktivetsmålinger.

Figur 25: Utvikling av produktivitet (antall inspeksjoner per ukeverk) innenfor detalj, servering, transport og lager de tre siste årene. Kilde: Mattilsynet.

Figuren viser at produktiviteten innen «detalj, servering, transport og lager» har økt fra 2016, noe som i stor grad skyldes innføringen av smilefjes. Produktiviteten gikk marginalt ned i 2018, det har sammenheng med at vi reduserte frekvensen for smilefjestilsyn fra åtte til tolv måneder. Det frigir ressurser til de mer ressurskrevende tilsynene.

Utviklingsarbeid er nødvendig

Vi har behov for å øke utviklingstakten, spesielt knyttet til å ta i bruk teknologi. Bedre bruk av egne og andres data kan gjøre oss mer kunnskaps- og brukerorientert slik at vi kan innrette aktiviteten mer risikobasert, samt effektivisere og forbedre arbeidsprosessene våre.

For å sikre bedre utnyttelse av ressursene, økt utviklingstakt og at vi velger de riktige utviklingstiltakene, innførte vi porteføljestyling. Det ble også etablert en felles prosjektmodell for hensiktsmessig gjennomføring og styring av utviklingstiltakene. Disse tiltakene baserer seg på [Prosjektveiviseren](#) og andre anbefalinger fra Difi³⁵. Vi fikk bedre oversikt over utviklingsprosjektene, og det er blitt lettere å prioritere. Vi er fortsatt i oppstartsfasen, og vi venter å se ytterligere effekter framover.

Innsparinger krever kostnadseffektivitet

Vi fulgte opp forutsetningene i statsbudsjettet om administrative innsparinger. Vi gikk igjennom kontorstrukturen og slo sammen mindre kontorsteder. Vi vurderer flere sammenslåinger.

Vi har framskaffet kunnskapsgrunnlag som gir oss mulighet til forbedre arbeidsprosessene for administrasjon og ledelse. Vi vurderte også potensialet for kostnadseffektivisering knyttet til våre vare- og tjenestekjøp. Dette ga til sammen et godt grunnlag for å vurdere og gjennomføre kostnadseffektiverende tiltak.

³³ Det er benyttet regnskapstall fra artskontorrapporteringen for nøkkeltall på driftsutgifter og lønnsutgifter.

³⁴ Økningen skyldes hovedsakelig at premie til Statens pensjonskasse fra og med 2017 blir regnskapsført som en integrert del av våre lønnsutgifter

³⁵ Direktoratet for forvaltning og IKT

Vi trenger riktig kompetanse

Vi skal ha rett kompetanse på rett nivå. For å ha den kompetansen vi til enhver tid trenger, jobber vi kontinuerlig med kompetanseutvikling og med å bli bedre til å rekruttere.

Vi fulgte opp kartlegging av kritiske kompetansegrupper, med tiltak for å rekruttere veterinærer og fiskehelsebiologer. Vi etablerer nå et mer systematisk samarbeid med Norges miljø- og biovitenskaplige universitet (NMBU) for å bli mer synlig som attraktiv arbeidsgiver, og for å synliggjøre kompetansebehovet vårt. I neste omgang vil vi utvikle tilsvarende samarbeid med Universitetet i Bergen og Universitetet i Tromsø.

Vi har også samarbeidet med NMBU om aktuelle digitale fagkurs, som er tilgjengelig både internt og eksternt. I tillegg har vi også arrangert en rekke interne faglige opplæringstiltak.

Vi lanserte et nytt introduksjonsprogram for nyansatte som dekker hele opplæringsløpet de første 12 månedene.

Systematisk arbeid med HMS

Vi skal ha en helsefremmende arbeidsplass der medarbeiderne trives, og sykefraværet skal være under 4,9 prosent.

Vi har HMS-handlingsplaner med tiltak som skal bidra til at vi når målet om redusert sykefravær. Sykefraværet ble også fulgt opp i arbeidsmiljøutvalgene både sentralt og lokalt. Sykefraværet gikk ned fra 6,3 til 6,1 prosent, men vi kan ikke si oss fornøyd med det. Vi følger opp sykefraværet med flere tiltak som skal bidra til ytterligere reduksjon. Dette er et langsiktig arbeid som vi håper å se effektene av de kommende årene. I tillegg har vi tatt i bruk nye rutiner for digital sykefraværsoppfølging, som skal bidra til bedre kvalitet i sykefraværsoppfølgingen.

Vi jobber kontinuerlig med å forbedre HMS-arbeidet, og har en nullvisjon for skader og sykdommer som følger av arbeidet. Alle tilfeller av ulykker og uønskede hendelser skal rapporteres. Vi startet et arbeid med sikte på å gi opplæring for de av våre ansatte som kan bli utsatt for trakassering, trusler og vold i forbindelse med jobben.

Arbeid for å hindre diskriminering

Arbeid for å hindre diskriminering skjer gjennom avtalen for inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen), retningslinjer for rekruttering og interne varslingsrutiner og avvikssystem. Søkere med nedsatt funksjonsevne eller minoritetsbakgrunn kan markere dette i søknaden sin slik at vi følger krav om å kalle dem inn til intervju dersom de er kvalifisert. Målet i regjeringens inkluderingsdugnad er at minst fem prosent av alle som staten ansetter i fast stilling, skal ha nedsatt funksjonsevne eller hull i CV-en. Vi ansatte 14 medarbeidere siste halvår. Av disse hadde én person nedsatt funksjonsevne. Vi oppfylte derfor målet om fem prosent.

Vi har én lærling ved Hovedkontoret som går læretida sin i kontor og administrasjonsfaget. Lærlingperioden går ut i 2019, og vi planlegger rekruttering av ny lærling i 2019.

Vi har etablert et felles mottak for intern varsling som gjør det mulig å varsle anonymt. Et varslingsutvalg er opprettet. Den eksterne løsningen for varsling blir tilgjengelig på nyåret i 2019.

Motvirke arbeidslivskriminalitet (fellesføring)

I våre standardkontrakter med leverandører stiller vi eksplisitt krav om «Gjengs lønns- og arbeidsvilkår». Det innebærer at de skal sørge for at ansatte og eventuelle underleverandører har lønns- og arbeidsvilkår i samsvar med forskrift om allmenngjort tariffavtale. På områder som ikke er dekket av forskriften, skal leverandøren sørge for lønns- og arbeidsvilkår i henhold til gjeldende tariffavtale for den aktuelle bransje. Vi har også utarbeidet en egen intern instruks for oppfølging av renholdsleverandørene.

Vi har god kontroll på sikkerhet og beredskap

Vi gjennomførte 51 beredskapsøvelser i tillegg til den store NATO-øvelsen Trident Juncture. Den ga oss også trening innen feltene sikkerhet og beredskap. Spesielt ble kommunikasjonslinjer og -systemer testet.

På sikkerhetsområdet gjennomførte vi øvelse for å teste sikkerhetskulturen hos medarbeiderne. I tillegg vurderte vi den fysiske sikkerheten på de fleste lokasjonene. Vi gjennomførte kompetanseheving på sikkerhet for alle under sikkerhetsmåneden oktober. Vi forholder oss også til Nasjonal sikkerhetsmyndighets foreslåtte tiltak mot dataangrep.

De nye bestemmelsene om personvern stiller store krav til informasjonssikkerhet og dokumentasjon, inkludert håndtering av taushetsbelagte opplysninger. Eget personvernombud er tilsatt og vi har gjennomført 25 risiko-

og sårbarhetsanalyser av fagsystemer for å vurdere farene for at personopplysninger kan komme på avveie, bli manipulert eller ikke være tilgjengelig når vi trenger dem, og vi har gjennomført 20 tilsvarende analyser for rene IKT-systemer. På bakgrunn av disse har vi iverksatt tiltak.

Digitalisering og IKT er stadig viktigere

Bruk av digitalisering som kilde til utvikling er omtalt under fagområdene og arbeidsprosessene.

Vi har de to siste årene jobbet målrettet med tilrettelegging for større fleksibilitet i IT-løsningene og et tydeligere eierskap til data hos fagavdelingene. Det ble etablert styrende prosesser for porteføljestyling, endringsledelse og prosjektgjennomføring. I tillegg er det gjennomført en mål- og strategiprosess for IKT-området der hovedområdene har vært brukerorientering, økt kjøp av standardiserte tjenester og dreining av ressursbruk fra drift til utvikling.

Sammen med leverandørene av tilsynsløsningene er det etablert nye leveransemetoder som gjør det mulig å endre systemene hyppigere i tråd med generell IT-utvikling. Nye tilsynssystemer under utvikling blir produsert på moderne plattformer som er fleksible med hensyn til tilgjengelighet, deling av data, kontinuerlige endringer og bruk av skytjenester.

Prioriteringer framover

Vi vil i større grad bygge styringen vår på kunnskap. Vi vil fortsette å kanalisere ressurser til våre kjerneaktiviteter og utvikling, og prioritere ressursbruken ut fra en samlet vurdering av utviklingstrekk og utfordringer. Da trenger vi enda bedre styringsinformasjon og enklere tilgang til relevante analyser. I tillegg skal vi utarbeide et generelt rammeverk for risikovurdering som kan benyttes til risikovurderinger på ulike områder og nivåer.

For å tilfredsstille de nye bestemmelsene om personvern, er det behov for å gå gjennom forskriftene som vi forvalter for å sikre at vi har hjemlene vi trenger for å behandle personopplysninger. Selv om vi har grunnlaget for personvernarbeidet og plan for arbeidet på plass, vil forbedringsarbeid pågå i lang tid framover.

Vi skal gjøre det enklere for de som produserer mat og holder dyr å etterleve regelverket. Vi skal bli mer datadrevet og skaffe oss ny kunnskap og utnytte den. Vi trenger derfor å øke utviklings- og digitaliseringstakten og sikre en fleksibel bruk av ressurser på tvers av fagområder slik at vi setter inn innsatsen der hvor den kaster mest av seg. Behovet for utvikling av arbeidsmetoder, arbeidsverktøy og ledernes og medarbeidernes kompetanse for å møte en mer digitalisert arbeidsdag vil kreve sterk prioritering og investeringer i både mennesker, metoder og teknologi. Det vil også redusere de tradisjonelle aktivitetene våre. Ny strategi vil ligge til grunn for kartlegging av framtidig kompetansebehov.

5

VURDERING AV FRAMTIDSUTSIKTER

Mattrygghet er ikke en statisk størrelse. Den påvirkes av samfunnsutviklingen. Klimaendringer og utvikling innen handel og teknologi er noen av faktorene som påvirker aktørene langs hele matkjeden. Deres og vår evne til å oppdage, forebygge og håndtere farer og samtidig gripe muligheter, er avgjørende for at vi sammen skal bidra til et samfunn der maten er trygg og dyra har det godt.

Klima endrer forutsetninger

Temperatur og nedbør er to av faktorene som har størst betydning for matproduksjon. I sommer opplevde vi den verste tørken på mange tiår som førte til avlingssvikt, inntektstap og problemer med å skaffe nok fôr til husdyra. I fjor var situasjonen motsatt; store deler av Sør- og Vestlandet hadde nedbørsrekord, og mange bønder fikk ikke gjennomført innhøsting eller sluppet dyra på beite fordi det var for gjørmete. Dette er situasjoner vi sannsynligvis vil se mer til i framtida.

Mer ekstremvær, skred og flom utfordrer den samfunnskritiske funksjonen som drikkevannforsyningsnettene vårt representerer. Vannledningsnettene er på grunn av stort vedlikeholdsetterslep i for stor grad utsatt for ytre påkjenninger. Det øker risikoen for at drikkevannet kan bli forurenset og at det uteblir hvis det blir brudd på vannledninger.

Teknologien må ta hensyn til biologien

Dagens dyrehold og matproduksjon er et resultat av at mennesket har utviklet og tatt i bruk teknologi for å høste av biologiske ressurser. Utviklingen fra enkel gårdsdrift og fiske til dagens lakseoppdrett og internasjonale matproduksjon, har gitt både muligheter og utfordringer.

Matproduksjon og dyrehold handler om levende organismer som påvirkes av mange faktorer inkludert hvordan vi behandler dem. Skal vi sikre trygg mat og friske dyr, må vi derfor forstå og ta hensyn til biologien, og utvikle teknologien på biologiens premisser. Hvis ikke kan det skade dyr og begrense produksjon. Det ser vi til en viss grad i dagens lakseoppdrett, der velferdsproblemene som følge av mekanisk lakselusbehandling er en utfordring.

Trender øker behovet for kunnskap

Forbrukernes valg av mat endrer seg. Det utvikles nye produkter, brukes nye kilder til mat og spisemønstrene endrer seg. I tillegg påvirkes forbrukernes valg av tema som bærekraft, klima og dyrevelferd.

Maten i butikken er som regel pakket inn i en eller annen form for plastemballasje. Samtidig er plast et miljøproblem. EU har derfor et forbud mot enkelte engangsartikler av plast på trappene. Å erstatte plast med andre materialer kan gi nye utfordringer, både med tanke på matsvinn, klima og mulige kjemiske farer.

Behovet for kunnskap om stoffer i maten og emballasjen som kan utgjøre en helseisiko øker og er nødvendig for å sikre mattryggheten og en god forvaltning.

Sårbar for utviklingen i handel

Internasjonal handel med mat, planter og dyr bidrar til at land kan utnytte sine konkurransefortrinn, men gir også til økt risiko for spredning av smitte og alvorlige virus- og bakteriesjukdommer over landegrensene.

Norge er netto eksportør av fisk, men er avhengig av import for å skaffe nok mat til egen befolkning. Vår gode økonomi og høy betalingsvilje har gjort at vi har kunnet importere den maten vi trenger. Synker den globale matproduksjonen, kan situasjonen endre seg. Erfaringer fra tidligere globale kriser har vist at inngåtte avtaler kan brytes. Det skaper en sårbarhet hos land som er avhengig av å importere mat.

Antibiotikaresistens er et raskt voksende globalt problem. Norsk husdyrhold og matproduksjon har en god tilstand når det gjelder antibiotikaresistens. Utviklingen i andre land har ikke hatt samme positive utvikling. Med åpne grenser er det utfordrende å opprettholde Norges gode status.

Den økende forekomsten av netthandel nasjonalt og internasjonalt gjør det ytterligere vanskelig å ha oversikt og kontrollere om produktene er trygge.

Utvikle oss på flere fronter

Skal vi løse samfunnsoppdraget vårt, må vi forstå hva som skjer i samfunnet, og hvordan det påvirker aktørene i matkjeden og dermed mattryggheten. Det er en forutsetning for å forstå brukernes behov, slik at vi kan være brukerorientert i vår innretting av tiltak.

Norge er et av verdens mest digitaliserte land. Informasjons- og kommunikasjonsteknologi er utbredt i næringslivet og husholdningene. Det er en forventning om at også offentlig sektor er like tilgjengelig og brukertilpasset som tjenestene befolkningen ellers benytter seg av.

Framtida byr på muligheter og utfordringer og krever at vi utvikler oss på flere fronter. Kunnskap er ferskvare, og hvis vi skal oppfylle samfunnsoppdraget må vi jobbe kunnskapsbasert og målrettet. For å få til det må vi også bli mer databasert. Gjennom å bli bedre på datasamling, sammenstille egne data med data fra bransjer, kunnskapsinstitusjoner og andre offentlige etater, kan vi få ny kunnskap og økt faglig innsikt.

Med bedre innsikt i brukernes utfordringer og behov, kan vi målrette tiltakene der utfordringene er størst. Vi må imidlertid være oppmerksomme på at nye sammenkoblinger av data reiser spørsmål om personvern, regelverk, bedriftshemmeligheter og om å flytte grenser, og at vi må ta bevisste valg om hva vi bruker og deler av informasjon.

Vi skal ha brukervennlige løsninger som gjør hverdagen enklere for brukere og oss selv. Vi skal dra nytte av teknologien til å digitalisere og automatisere arbeidsprosesser og tjenester. Vi vil bruke teknologien til oppgaver den løser best, og menneskelig ressurser og skjønn til mer komplekse problemstillinger og veiledning.

Forventningene til Mattilsynet er store fra brukere, næringene, eierdepartementer og egne ansatte. Begrensede ressurser og nødvendige investeringer i digitale verktøy, gjør at vi i enda sterkere grad enn før må ta tøffe prioriteringer for å sikre en forsvarlig gjennomføring av samfunnsoppdraget.

Framtidsutsiktene gir både grunn til bekymring og optimisme, avhengig av hvordan vi innretter oss. Vi ser fram til å fortsette med å bidra til det beste for samfunnet.

6

ÅRSREGNSKAP

Ledelseskommmentarer

Formål

Mattilsynet arbeider etter følgende mål:

- Sikre trygg mat og trygt drikkevann
- Fremme god helse hos planter, landdyr og fisk
- Fremme god dyrevelferd og respekt for landdyr og fisk
- Fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn langs hele matproduksjonskjeden
- Ivareta miljøvennlig produksjon
- Ivareta markedsadgang til utlandet for norske varer

Vi skal ivareta hensynet til aktørene langs hele matproduksjonskjeden, herunder markedsadgang i utlandet. Ved forvaltning av matloven skal hensynet til trygg mat og trygt drikkevann veie tyngst. Vi skal i tillegg arbeide for målene i annen lovgivning vi forvalter.

Mattilsynet er faglig underlagt Landbruks- og matdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet og er administrativt underlagt Landbruks- og matdepartementet. Mattilsynet er et ordinært statlig forvaltningsorgan og fører regnskap i henhold til kontantprinsippet, jf. prinsippnotene til årsregnskapet. Årsregnskapet utgjør kapittel 6 i årsrapporten.

Vurderinger av vesentlige forhold sammenlignet mot fjoråret

Driftsutgifter på kap. 1115 post 01 er på 1,372 mrd. kr i 2018 mot 1,367 mrd. kr i 2017. Økningen må karakteriseres som moderat, tatt i betraktning generell prisstigning og økte lønninger i forbindelse med lønnsoppgjøret. Vi har økt utviklingstakten knyttet til tilsynsløsninger og systemstøtte, noe som leder til økte utbetalinger til kjøp av tjenester til utvikling og løpende driftsoppgaver IKT, fra 31,1 mill. kr i 2017 til 43,4 mill. kr i 2018. En del av årsaken til at driftsutgiftene likevel er forholdsvis stabile er reduserte utbetalinger knyttet til investeringer i framtidsrettede kontorløsninger i prosjektet «Framtidas arbeidsplass», hvor det var høye utbetalinger i 2017. Videre er det også gjennomført besparelser på enkelte områder, blant annet er utbetalinger i forbindelse med reiser redusert fra 38,0 mill. kr i 2017 til 32,5 mill. kr i 2018.

Årsverk, lønn og sosiale utgifter

Gjennomsnittlig antall årsverk har vært 1 225 mot 1 224 årsverk i året før.

Andre utbetalinger til drift

Det har vært en økning i andre utbetalinger til drift i 2018 på nærmere 8 mill. kr, fra 436 mill. kr i 2017 til 444 mill. kr i 2018. Økningen har i hovedsak kommet på kjøp av tjenester til utvikling og løpende driftsoppgaver IKT, som nevnt ovenfor, samt på forvaltningsstøtte, hvor utbetalinger er økt fra 33,1 mill. kr i 2017 til 45,5 mill. kr i 2018. Sistnevnte skyldes i stor grad økt tilsynsaktivitet knyttet til økologisk produksjon.

Vurderinger av vesentlige forhold mellom tildeling og regnskap

Kap. 1115 post 01 Driftsutgifter

Vi disponerte 1,394 mrd. kr på posten for driftsutgifter i 2018. Korrigert for merinntektene på kap. 4115 post 02 på 6,6 mill. kr var det en mindreutgift på 26,1 mill. kr i 2018. Den viktigste enkeltårsaken til mindreutgiften i 2018 er forsinkelse i planlagte utviklingstiltak, der aktiviteten blir forskjøvet til 2019. 1,9 mill. kr av bevilgningen ble benyttet av Landbruks- og matdepartementet til dekning av utgifter til nasjonal ekspertise i internasjonale organer. Disse utgiftene er ikke inkludert i årsregnskapet.

Kap. 4115 post 01 Gebyrer mv

Det ble innbetalt 180,5 mill. kr i gebyrer, tvangsmulkt og overtredelsesgebyr i 2018, mens bevilgningen var på 183,8 mill. kr. Dette gir en mindreinntekt på 3,3 mill. kr, noe som i hovedsak skyldes lavere gebyrinntekter fra kjøttkontroll og fra tilsyn og kontroll med akvakulturanlegg.

Kap. 4115 post 02 Driftsinntekter og refusjoner mv

Driftsinntekter og refusjoner var på vel 12 mill. kr og består hovedsakelig av inntekter knyttet til administrasjonsgebyr, framleie av lokaler, prosjekter med ekstern finansiering og oppgaver som vi utfører for andre myndigheter. Merinntekten på 6,6 mill. kr skyldes tilfeldige inntekter gjennom året.

Revisjonsordning

Riksrevisjonen er ekstern revisor og årsregnskapet er ikke ferdig revidert per d.d. Mattilsynet har frist for å publisere det endelige regnskapet innen 1. mai 2019. Revisjonsberetningen og all underliggende korrespondanse knyttet til den finansielle revisjon er offentlig når revisjonsberetningen er oversendt Mattilsynet.

Leders beretning

Jeg bekrefter at:

- Årsregnskapet gir et dekkende bilde av Mattilsynets disponible bevilgninger av regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld som helhet per 31.12.2018.
- Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv fra Finansdepartementet R-115 og krav fra Landbruks- og matdepartementet.

Oslo, 15. mars 2019

Harald Gjein
administrerende direktør
Mattilsynet

Prinsippnote

Generelt om årsregnskapet

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med krav i bestemmelser om økonomistyring i staten, fastsatt 12. desember 2003 med endringer, senest 5. november 2015, punkt 3.4, Finansdepartementets rundskriv R-115 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av Landbruks- og matdepartementet.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er satt opp i tråd med grunnleggende prinsipper for årsregnskap og regnskapsføring i staten nedfelt i bestemmelsene punkt 3.4.2 og Stortingets bevilgningsreglement §§ 3, 4 og 13.

Sumlinjen "netto rapportert til bevilgningsregnskapet " er lik i begge de to oppstillingene.

Grunnleggende prinsipper for årsregnskap:

- *Ettårsprinsippet: Regnskapet følger kalenderåret*
- *Fullstendighetsprinsippet: Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret*
- *Kontantprinsippet: Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet*
- *Bruttooprsippet: Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp*
- *Intern fakturering praktiseres ikke*

Oppstilling av bevilgningsrapportering

Bevilgningsoppstillingen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen, og en nedre del som viser beholdninger i kapitalregnskapet.

Bevilgningsspesifikasjon viser alle regnskapstall vi har rapportert til statsregnskapet og endring i mellomværende med statskassen. Utgiftene og inntektene er gruppert etter kapitler og poster som vi har fullmakt til å disponere.

Mottatte fullmakter vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til belastningsfullmaktene er bokført og rapportert til statsregnskapet og vises i kolonnen for regnskapet.

- *Note A viser forklaring av samlet tildeling*
- *Note B viser forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år*

Oppstilling av artskontorrapportering

Oppstillingen omfatter en artskontooppstilling, en spesifikasjon av mellomværende med statskassen ved året slutt og artskontooppstillingen viser rapporteringen til statsregnskapet på regnskapslinjenivå etter standard kontoplan for statlige virksomheter.

Spesifikasjonen av mellomværende med statskassen vises fordelt på grupper av kontoer. Artskontooppstillingen viser følgende noter i tillegg til prinsippnote:

- *Note 1 innbetalinger fra drift*
- *Note 2 utbetalinger til lønn*
- *Note 3 andre utbetalinger til drift*
- *Note 4 finansinntekter og finansutgifter*
- *Note 5 utbetalinger til investeringer*
- *Note 6 innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten*
- *Note 7 tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten*
- *Note 8 sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen*

Kontoplan

Standard kontoplan blir benyttet til løpende bokføring.

Arbeidsgiveravgift, nettoføringsordning, pensjonspremie og gruppelev

Arbeidsgiveravgift blir ikke innbetalt, men er regnskapsført og rapportert som utgift på Mattilsynets kapittel og til inntekt på felleskapittel folketrygden.

Vi er innenfor nettoføringsordningen og har fra 1. januar 2015 fullmakt til å utgiftsføre betalt merverdiavgift på kap. 1633 Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift, post 01 Driftsutgifter.

Pensjonspremie til Statens Pensjonskasse er fra og med 2017 belastet regnskapet i sin helhet. Pensjonspremien betales 6 ganger per år iht. til faktura fra Statens Pensjonskasse. Fakturaen inneholder både arbeidsgiverandel og beløp trukket av de ansattes lønn.

Gruppelivsforsikring blir ikke utbetalt men belastet kapittel 5309 post 29, jf. R-101. pkt. 4.3.1.

Immaterielle eiendeler og anleggsmidler

Driftsmidler med anskaffelsesverdi over kr 30 000 utgiftsføres i kontogruppe 47-49. Driftsmidler med anskaffelsesverdi under kr 30 000, men som vi anser å være en del av en pool (pooltilnærming), utgiftsføres likevel i kontogruppe 47-49 (hvis samlet sett anskaffelsesverdien er over kr 30 000).

Selvassurandørprinsipp

Staten opererer som selvassurandør. Det er ikke inkludert poster i årsregnskapet som søker å reflektere alternative netto forsikringskostnader.

Statens konsernkontoordning

Vi tilføres ikke likvider gjennom året. Vi har en trekkrettighet på vår konsernkonto. Saldoen nullstilles på den enkelte oppgjørskonto i Norges Bank ved overgang til nytt regnskapsår.

Bevilgningsrapportering 31.12.2018

Utgifts-kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2018	Merutgift (-) og mindreutgift
1115	Mattilsynet	01	Driftsutgifter	A, B	1 393 864 000	1 372 461 897	21 402 103
1115	Mattilsynet	22	Reguleringspremie til kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser	A, B	14 134 000	12 897 653	1 236 347
1115	Mattilsynet (overslagsbevilgning)	71	Tilskudd til erstatninger	A, B	4 200 000	4 484 089	-284 089
0540	Difi-medfinansiering IKT prosjekter	25	Spesielle driftsutgifter	B		705 299	
0702	Beredskap (særskilt belastningsfullmakt)	21	Spesielle driftsutgifter	B		196 600	
0900	NFD Nasjonale eksperter	21	Spesielle driftsutgifter			964 268	
1100	LMD	21	Spesielle driftsutgifter	B		1 589 175	
1633	Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift (overslagsbevilgning)	01	Driftsutgifter	B		71 845 434	
<i>Sum utgiftsført</i>					<i>1 412 198 000</i>	<i>1 465 144 415</i>	

Inntekts-kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst		Samlet tildeling	Regnskap 2018	Merinnt. og mindreinnt. (-)
4115	Mattilsynet	01	Gebyr m.m		183 787 000	180 541 049	-3 245 951
4115	Mattilsynet	02	Driftsinntekter og refusjoner mv.	B	5 788 000	12 358 202	6 570 202
5309	Tilfeldige inntekter, ymse	29	ymse			1 717 073	
5550	Miljøavgift på plantevernmiddel	70	Miljøavgift på plantevernmiddel		65 000 000	52 701 233	-12 298 767
5700	Folketrygdens inntekter	72	Arbeidsgiveravgift			99 839 945	
<i>Sum inntektsført</i>					<i>254 575 000</i>	<i>347 157 502</i>	
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet						1 117 986 913	

Kapitalkontoer

60080701	Norges Bank KK /innbetalinger					289 858 416	
60080702	Norges Bank KK/utbetalinger					-1 408 582 541	
711315	Mellomregningskonto med finansdepartementet					737 212	

Sum rapportert *0*

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)

Konto	Tekst	2018	2017	Endring
0,5	Mellomværende med statskassen	-36 508 082	-37 245 294	737 212

Nota A: Forklaring av samlet tildeling utgifter

Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
1115 01	36 346 000	1 357 518 000	1 393 864 000
1115 22	669 000	13 465 000	14 134 000
1115 71		4 200 000	4 200 000

Nota B: Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift (-)/ mindre utgift	Utgiftsført av andre i hht avgitte belastningsfullmakter	Merutgift(-)/ mindreutgift etter andres utgiftsføringer	Merinntekter iht merinntektsfullmakt	Innsparinger	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomh.
1115 01		21 402 103		21 402 103	6 570 202		27 972 304	67 875 900	27 972 304
1115 22		1 236 347		1 236 347			1 236 347	673 250	673 250
1115 71	"overslagsbevilgning"	-284 089		-284 089			-284 089	210 000	

* Maksimalt beløp som kan overføres er 5 prosent av årets bevilgning på driftspostene 01-29. Se årlig rundskriv R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger.

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter

Mottatte belastningsfullmakter

Vi har fått stilt kr 200 000 til disposisjon til beredskapsplanlegging og øvelser knyttet til oppfølging av lov om helsemessig og sosial beredskap hos Helse- og omsorgsdepartementet, kap. 0702 post 21 Beredskap. Av fullmakten er kr 196.600 benyttet.

Virksomheten har mottatt fullmakt til å belaste kap 1100 post 21 med inntil 1 590 000 kroner til dekning av utgifter til håndtering og kartlegging av CWD. Posten er belastet med 1 589 175 kroner i 2018.

Videre har vi mottatt fullmakt til å belaste kap 0540 post 25 med inntil 2 572 000 kroner i medfinansiering for prosjektet Systemstøtte for kjøttkontroll. Posten er belastet med 705 299 kroner.

Vi har også mottatt fullmakt til å belaste kap 0900 post med inntil 1 200 000 kroner til dekning av utgifter knyttet til nasjonal ekspertise i internasjonale organer. Av dette har vi benyttet 964 268 kroner.

Utgiftsført av andre virksomheter og merutgift(-)/mindreutgift etter tildelingsbrev

I henhold til tildelingsbrevet kan Landbruks- og matdepartementet holde tilbake kr 2 000 000 av totalbevilgningen på kap. 1115 post 01 til dekning av utgifter til nasjonal ekspertise i internasjonale organer og EØS-oversettelse. Landbruks- og matdepartementet har utgiftsført kr 1 908 756 på virksomhetens kapittel/post 1115 01.

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger mot tilsvarende merinntekter

Virksomheten har budsjettfullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 1115 post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 4115 post 02.

Rapportering av betalt merverdiavgift

Vi er omfattet av nettoføringsordningen og rapporterer betalt merverdiavgift på kap. 1633, post 01. Dette gjelder merverdiavgift knyttet til utgifter ført på postene 01-49. I 2018 betalte vi kr 71 845 434 i statlig merverdiavgift.

Stikkordet «overslagsbevilgning»

Virksomhetens bevilgning på kapittel/post 1115 71 er gitt med stikkordet "overslagsbevilgning". Bevilgningen skal dekke statens betalingsforpliktelser overfor dem som har ytt nødhjelp etter dyrevelferdsloven §4, samt kostnader for tiltak som settes i verk av oss i medhold av matloven, dyrehelsepersonelloven og dyrevelferdsloven i de tilfellene kostnadene ikke kan drives inn fra eier/ansvarlig.

Artskontorrapportering 31.12.2018

	Note	2018	2017
<i>Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet</i>			
Innbetalinger fra gebyrer	1	175 135 050	169 853 389
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	1 973 214	1 155 023
Salgs- og leieinnbetalinger	1	1 141 892	1 578 876
Andre innbetalinger	1	9 735 465	8 174 210
<i>Sum innbetalinger fra drift</i>		<i>187 985 622</i>	<i>180 761 498</i>
<i>Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet</i>			
Utbetalinger til lønn	2	925 096 326	896 549 626
Andre utbetalinger til drift	3	443 982 959	436 291 283
<i>Sum utbetalinger til drift</i>		<i>1 369 079 285</i>	<i>1 332 840 909</i>
Netto rapporterte driftsutgifter		1 181 093 663	1 152 079 411
<i>Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet</i>			
Innbetaling av finansinntekter	4	391 587	251 187
<i>Sum investerings- og finansinntekter</i>		<i>391 587</i>	<i>251 187</i>
<i>Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet</i>			
Utbetaling til investeringer	5	22 363 995	51 237 899
Utbetaling av finansutgifter	6	10 167	21 122
<i>Sum investerings- og finansutgifter</i>		<i>22 374 162</i>	<i>51 259 021</i>
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		21 982 575	51 007 834
<i>Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten</i>			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	7	58 107 232	47 505 337
<i>Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten</i>		<i>58 107 232</i>	<i>47 505 337</i>
<i>Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten</i>			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	8	2 729 491	3 480 766
<i>Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten</i>		<i>2 729 491</i>	<i>3 480 766</i>
<i>Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler</i>			
Gruppelivsforsikring	2	1 717 073	1 667 787
Arbeidsgiveravgift konto 1986	2	99 839 945	97 915 400
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987	1	71 845 434	75 263 598
<i>Netto rapporterte utgifter på felleskapitler</i>		<i>29 711 584</i>	<i>24 319 588</i>
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		1 117 986 913	1 134 743 086

Oversikt over mellomværende med statskassen

Eiendeler og gjeld	Note	2018	2017
Andre langsiktige fordringer (Depositum)	8	131 260	57 999
Kortsiktige fordringer	8	288 542	292 864
Skyldig skattetrekk	8	-35 059 303	-32 286 510
Skyldige offentlige avgifter	8	-1 128 165	-969 282
Annen kortsiktig gjeld	8	-740 416	-4 340 365
Sum mellomværende med statskassen		-36 508 082	-37 245 294

Note 1: Innbetalinger fra driften

	31.12.2018	31.12.2017
<i>Innbetalinger fra gebyrer</i>		
Gebyr for særskilte ytelser	39 729 269	39 426 257
Gebyrer for tilsyn og kontroll	135 405 782	130 427 133
Sum innbetalinger fra gebyrer	175 135 050	169 853 389
<i>Innbetalinger fra tilskudd og overføringer</i>		
Overføringer fra Nordisk Ministerråd (NMDD)	1 973 214	1 155 023
Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1 973 214	1 155 023
<i>Salgs- og leieinnbetalinger</i>		
Leieinntekter	1 141 892	1 578 876
Sum salgs- og leieinnbetalinger	1 141 892	1 578 876
<i>Andre innbetalinger</i>		
Refusjoner m.m.	7 270 290	6 348 345
Inntekter administrasjonsgebyr	1 084 069	999 509
Annen inntekt -viderefakturering	1 381 107	823 606
Innkomet på tidligere nedskrevne fordringer	0	2 750
Sum andre innbetalinger	9 735 465	8 174 210
Sum innbetalinger fra drift	187 985 622	180 761 498

Note 2: Utbetalinger til lønn

	31.12.2018	31.12.2017
<i>Utbetalinger til lønn og sosiale utgifter</i>		
Lønn	749 678 761	733 755 657
Arbeidsgiveravgift	99 839 946	97 915 400
Sykepenger og andre refusjoner	-37 964 197	-34 722 504
Andre ytelser	15 299 057	15 185 300
Reguleringspremie kommunale/fylkeskommunale pensjonskasser/SPK*	98 242 758	84 415 773
Sum utbetalinger til lønn**	925 096 326	896 549 626

Gjennomsnitt antall årsverk:**1 225****1 224**

* Økningen i utgifter til pensjon skyldes oppregulering av pensjonspremie knyttet til tidligere kommunalt ansatte som i 2004 ble en del av vår organisasjon. Vi bærer selv risikoen knyttet til disse og blir fortløpende belastet ved pensjonsuttak eller endringer.

** Av virksomhetens samlede utbetalinger til lønn og sosiale utgifter vedrører kr 456 403 Nordisk Ministerråd

Note 3: Andre utbetalinger til drift

	31.12.2018	31.12.2017
<i>Andre utbetalinger til drift</i>		
Utgifter lokaler	87 119 627	89 670 167
Leie av maskiner, inventar og lignende	18 684 085	16 695 495
Mindre utstyrsanskaffelser	11 870 057	11 946 534
Reparasjon og vedlikehold bygninger og lokaler	1 448 502	1 133 449
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	16 287 443	17 391 099
Regnskaps-revisjon- og økonomitjenester	114 219	579 670
Kjøp av tjenester til utvikling og løpende driftsoppgaver IKT *	43 434 423	31 127 306
Forvaltningsstøtte **	45 460 157	33 144 006
Analyse og veterinærtjeneste	112 005 528	118 512 993
Konsulenter og andre kjøp av tjenester fra eksterne	23 788 250	30 015 063
Reiser og diett	32 484 267	38 071 780
Utlegg til viderefakturering	2 745 036	2 004 399
Øvrige driftsutgifter ***	48 541 364	45 999 321
Sum andre utbetalinger til drift	443 982 959	436 291 283

* Økningen fra året før skyldes økt utviklingstakt knyttet til tilsynsløsninger og systemstøtte.

** Økte utbetalinger til forvaltningsstøtte henger i stor grad sammen med økt tilsynsaktivitet knyttet til økologisk produksjon, blant annet som følge av endringer i regelverk.

*** Av virksomhetens utbetalinger til øvrige driftsutgifter vedrører kr. 1.469.085,- Nordisk Ministerråd

Note 4: Finansinntekter og finansutgifter

	31.12.2018	31.12.2017
<i>Innbetaling av finansinntekter</i>		
Renteinntekter	391 587	251 187
Sum innbetaling av finansinntekter	391 587	251 187

Utbetaling av finansutgifter

Renteutgifter	10 167	21 122
Sum utbetaling av finansutgifter	10 167	21 122

Note 5: Utbetalinger til investeringer

	31.12.2018	31.12.2017
<i>Utbetaling til investeringer</i>		
Immaterielle eiendeler og lignende	1 131 986	55 001
Maskiner og transportmidler	30 262	2 280
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende*	18 843 939	39 098 552
Andre utgiftsførte investeringer**	2 357 807	12 082 067
Sum utbetalt til investeringer	22 363 995	51 237 899

* Utbetalinger til driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende var høy i 2017 som følge av investeringer i kontorutstyr i prosjektet Framtidas arbeidsplass. Enkelte anskaffelsesprosesser ble utsatt på grunn av behov for endringer i kontorstrukturen i henhold til krav om kutt i administrative kostnader.

** Andre utgiftsførte investeringer består i hovedsak av investering i utstyr knyttet til arbeidet med bekjempelse av CWD. Mesteparten av utstyret ble anskaffet i 2017, men det har også vært anskaffet utstyr til dette arbeidet i 2018.

Note 6: Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten

	31.12.2018	31.12.2017
<i>Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m</i>		
Miljøavgift*	52 701 233	38 817 667
Avgifter i matforvaltningen (påløpt før 2012)	0	4 318
Avgifter planteforedlerrett	381 706	384 600
Overtredelsesgebyr	5 889 211	1 368 207
Tvangsmulkt**	-864 918	6 930 544
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	58 107 232	47 505 337

* Miljøavgift kreves på plantevernmidler i grossistleddet. Angrepene av skadegjørere bestemmes i stor grad av klima- og værforhold, noe som gjør at inntektene varierer fra år til år.

** Negativt beløp på tvangsmulkt skyldes reversering av tvangsgebyr som er ilagt tidligere år, i forbindelse med nye avgjørelser i sakene.

Note 7: Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

	31.12.2018	31.12.2017
<i>Utbetalinger av tilskudd og stønader</i>		
Nødhjelp til dyr - utbetalt til AS	2 208 257	2 679 401
Nødhjelp til dyr - utbetalt til ENK/DA/ANS	419 251	444 729
Nødhjelp til dyr - utbetalt til ideelle organisasjoner	2 889	0
Nødhjelp til dyr - utbetalt til statsforvaltningen	99 093	356 636
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	2 729 491	3 480 766

Note 8: Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

	31.12.2018	31.12.2018	Forskjell
	Spesifisering av <u>bokført</u> avregning med statskassen	Spesifisering av <u>rapportert</u> mellomværende med statskassen	
<i>Anleggsmidler</i>			
Andre langsiktige fordringer	131 260	131 260	0
<i>Omløpsmidler</i>			
Kundefordringer	77 648 734	0	77 648 734
Andre fordringer	4 127 315	288 542	3 838 773
Sum	81 907 308	419 802	81 487 507
<i>Kortsiktig gjeld</i>			
Leverandørgjeld	-10 077 825	0	-10 077 825
Skyldig skattetrekk	-35 059 303	-35 059 303	0
Skyldige offentlige avgifter	-1 128 165	-1 128 165	0
Annen kortsiktig gjeld	-4 497 083	-740 416	-3 756 668
Sum	-50 762 376	-36 927 884	-13 834 493
Sum	31 144 932	-36 508 082	67 653 014

Forskjellen er større enn året før, som følge av høyere kundefordringer og lavere leverandørgjeld ved utgangen av 2018, sammenlignet med utgangen av 2017. Dette skyldes naturlige variasjoner i de nevnte postene. I januar 2019 er forskjellen lavere igjen.

VEDLEGG 1: EFFEKTINDIKATORER

TRYGG MAT OG TRYGT DRIKKEVANN

Vedlegg 1, tabell 1: Antall og andel undersøkte prøver med ulovlig innhold av fremmedstoffer som for eksempel plantevernmidler, dioksiner, PCB og legemiddelrester. Kilde: Mattilsynet.

	2014	2015	2016	2017	2018
Plantevernmidler innenlands					
Antall prøver	526	459	423	434	445
Andel prøver med funn over grenseverdi i %	0,2	0,2	0,5	0	0
Plantevernmidler import					
Antall prøver	864	846	905	849	907
Andel prøver med funn over grenseverdi i %	2,5	2,2	4,8	2	2,8
Fremmedstoffer til landdyr innenlands					
Antall prøver	3 987	4 118	3 947	3 989	4 030
Andel prøver med overskridelse i %*	0,8	1	1,4	1,4	4
Fremmedstoffer til landdyr import					
Antall prøver	111	90	93	103	120
Andel prøver med overskridelse i %	0	0	0	0	0

* Overskridelsene økte for 2018 siden vi det året startet med analyser av kobber i prøver av lever og honning. Nivåene av kobber overskrider grenseverdiene i regelverket om plantevernmidler, men reflekterer bare naturlig forekommende kobber i miljøet. Det er ikke helsefare knyttet til overskridelsene.

Vedlegg 1, tabell 2: Antall meldte partier som har vært årsak til matvareallergi/-intoleranse på grunn av reaksjoner på udeklarte allergener. Kilde: Folkehelseinstituttet.

	2015	2016	2017	2018
Antall meldte partier til Matallergiregistret	159	135	92	- ³⁶

Vedlegg 1, tabell 3: Antall registrerte sykdomstilfeller etter innenlands smitte av Salmonella, Campylobacter, Yersinia, Shigella, Listeria, EHEC (MSIS). Kilde: Folkehelseinstituttet.

Sykdom	2014	2015	2016	2017	2018*
Campylobacteriose	1 371	884	986	1 512	1 173
E. coli EHEC	97	126	161	237	265
E. coli-enteritt unntatt EHEC	100	99	79	200	182
Listeriose	20	12	16	12	21
Salmonellose	230	184	175	254	224
Shigellose	12	11	12	22	20
Yersiniose	177	49	33	29	68
Totalt	2 007	1 365	1 462	2 266	1 953

* Tall for 2018 ikke ferdig fordelt på innland/utland enda (sist oppdatert 27.02.2019).

³⁶ Ingen tall for 2018 fordi Matallergiregistret (FHI) ble nedlagt 1.jan 2018

Vedlegg 1, tabell 4: Antall sendte meldinger om påvist helsefare i matvarer og fôr i det norske markedet (RASFF).
Kilde: Europeisk meldesystem, Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF).

	2016	2017	2018
Antall RASFF-meldinger om funn relatert til helsefare sendt fra Norge	68	37	34
Antall RASFF-meldinger for allergener som berører Norge	-	-	7

Vedlegg 1, tabell 5: Andel personer i Norge tilknyttet vannforsyningsystem med tilfredsstillende analyseresultater for drikkevannskvalitet (E. coli, farge, turbiditet og pH) i prosent. Kilde: Mattilsynet.

	2016	2017	2018*
E. coli	99,0	99,4	99,3
Farge	98,2	98,9	98,8
pH	91,9	94,1	94,5
Turbiditet	98,9	98,6	98,2

* Ufullstendige tall pga. pågående arbeid med innrapportering.

GOD HELSE HOS PLANTER, FISK OG LANDDYR

Vedlegg 1, tabell 6: Antall nye lokaliteter med funn av alvorlige planteskadegjørere. Kilde: Mattilsynet.

Skadegjører	2016	2017	2018
Frukt og bær			
Sharkavirus	1	0	1
Heksekost	1	0	1
Pærevisnesjuke	10*	2*	1
Plum American line pattern ilarvirus	1	0	0
Strawberry crinkle virus		3*	0*
Strawberry mild yellow edge virus		1*	0*
Strawberry vein banding virus	0	0*	1*
Blodlus	1	2	6
Liten jordbærbladlus	0	0*	0*
<i>Xanthomonas fragariae</i>	0*	0*	1*
Grøntanlegg			
Ramorum greinvisning	40*	12	1
Veksthus			
Tospovirus	1	0	1
Pepinomosaikkvirus	0	0	1
Tomato chlorotic dwarf viroid	1	0	0
Søramerikansk tomatmøll	0	5	0
<i>Thrips setosus</i>	0	0	8*
Poteter			
Gul potetcystenematode	8*	3	4
Potetcystenematode (ikke artsbestemt)	2	1	13
Løkhvitråde	0	0	1
SUM	66	29	40

* År der det ble gjennomført OK-program for skadegjøreren.

Funn av pærebrann inngår ikke i tabellen. Rapport fra Aksjon pærebrann 2017 gir informasjon om påvisninger av pærebrann.

Vedlegg 1, tabell 7: Antall utbrudd og påvisning av alvorlige smittsomme sykdommer hos domestiserte og viltlevende landdyr. Kilde: Veterinærinstituttet.

Dyreart	Sjukdom/agens	2016	2017	2018
A				
Storfe	Blåtunge	0	0	0
Fjørfe, høns	ILT (hobbyflokker i parentes)	0(10)	0 (13)	0(1)
	Fugleinfluensa lavpatogen	0	0	0
Alpakka/lama	<i>Psoroptes ovis</i> (saueskabb)	6	4	3
B				
Storfe	BVD	0	0	0
	Salmonella	1(diariz.)	0	3
	Paratuberkulose	0	0	0

Dyreart	Sjukdom/agens	2016	2017	2018
	Ringorm	4	9	7
Svin	Influenza hos svin*	1	0	0
	Salmonella	0	1	3
	Nekrotiserende enteritt	0	0	0
Sau	Skrapesjuka klassisk	0	0	0
	Skrapesjuka Nor98	14	12	8
	<i>Salmonella diarizonae</i>	2	6	8
	Paratuberkulose	0	0	0
	Fotråte	2	9	1
	Mædi	0	0	0
	CAE	0	1	1
Geit	Paratuberkulose	0	0	0
	Fotråte	0	0	0
	Skrapesjuka Nor98	0	0	0
	CAE	0	0	2
Hest	Kverke	3	1	1
	Salmonella	0	0	26
Pelsdyr	Reveskabb	0	0	0
Fjørfe, høns	IB (hobbyflokker i parentes)	0(21)	0(19)	1(1)
	Mycoplasma (hobbyflokker i parentes)	0(15)	0(11)	0(1)
	Salmonella	3	1	2
Kalkun	Hønsekolera	0	0	0
	Salmonella	0	0	0
Gjess	Salmonella	0	0	1
Kanin	Rabbit Haemorrhagic Disease	7	0	0
Hare	Tularemia	6	17**	7

* Antallet i kolonnene er antall PCR-positive prøver for influensa A. Det var 5 positive dyr fra én besetning. Data fra OK-programmet for spesifikke virusinfeksjoner hos svin viser at ca. halvparten av besetningene har antistoffer mot influensa A(H1N1) pm09.

** 4 av 17 med påvisning kom fra samme oppdrett

Vedlegg 1, tabell 8: Antall utbrudd og påvisning av alvorlige smittsomme sykdommer hos oppdrettsfisk og viltlevende fisk. Kilde: Veterinærinstituttet.

Sjukdom	Liste	2016	2017	2018
Oppdrettsfisk (laksefisk)				
ILA	2	12	14	13
VHS	2	0	0	0
PD	3	138	178	163
PRVom* (virus Y)	-	9	-	-
Furunkulose	3	0**	0	0
BKD	3	1	1	0
Oppdrettsfisk (marine arter)				
Francisellose	3	0	0	0
VNN/VER	3	0	0	0
Viltlevende laksefisk (vassdrag)				
<i>Gyrodactylus salaris</i>	3	1	0	0

Sjukdom	Liste	2016	2017	2018
Furunkulose	3	1	2	3
Krepseydyr				
Krepsepest (signalkreps)	3	1	0	1

* Viruspåvisning ved PCR på utvalgte lokaliteter i OK-program, sjukdommen assosiert med viruset ble ikke påvist. Vi har avsluttet overvåking på dette området og har derfor ikke tall for 2017 og 2018.

***Aeromonas salmonicida subsp. salmonicida* ble isolert fra sjuke rognkjeks sammen med laks i fire anlegg.

GOD DYREVELFERD OG RESPEKT FOR DYR

Vedlegg 1, tabell 9: Antall og andel i tap av dyr på beite. Kilde: Landbruksdirektoratet herunder organisert beitebruk og reindriftsforvaltningen.

	2014	2015	2016	2017	2018***
Antall sau på beite	546 138	557 032	582 725	591 940	799 545
Antall sau tapt	17 311	15 896	16 076	16 853	23 026
Prosent sau	3,20 %	2,85 %	2,76 %	2,85 %	2,88 %
Antall lam på beite	908 268	927 664	969 674	971 863	1 225 468
Antall lam tapt	62 509	60 549	58 840	64 480	73 983
Prosent lam	6,90 %	6,53 %	6,07 %	6,63 %	6,04 %
Antall rein på beite*	211 606	211 666	213 913	213 012	-
Antall reinsdyr tapt	93 323	68 606	68 213	82 112	-
Prosent reinsdyr **	24 %	19 %	19 %	23 %	-
Herav antall reinkalv	65 756	50 428	51 848	63 541	-

* Reindriftsåret gjelder fra 1.4. – 31.3. Tallene for reinsdyr utgjør tall pr 31.3. ført på det året som avslutter reindriftsåret.

** Tapsprosent er beregnet med utgangspunkt i det antallet dyr som reindriften kunne hatt dersom det ikke hadde vært noen tap, og ikke hadde blitt slaktet noen reinsdyr forutgående reindriftsår.

*** T.o.m. 2017 gjelder tallene for sau og lam på beite organisert beitebruk. For 2018 gjelder tallet totaltap.

Vedlegg 1, tabell 10: Andel slaktegris registrert med halesår på slakteri. Kilde: Mattilsynet.

	2016	2017	2018
Andel griser med åpent halesår/avhelet halesår eller kort hale på slakteri	7,8 %	9,1 %	6,5 %

Vedlegg 1, tabell 11: Antall saker med alvorlig vanskjøtsel av dyr i produksjonsdyrehold («dyretragedier»).

Kilde: Mattilsynet.

	2016	2017	2018
Antall saker med alvorlig vanskjøtsel i produksjonsdyrehold (hest ikke medregnet)	46	38	36

HELSE, KVALITET OG FORBRUKERHENSYN LANGS HELE MATPRODUKSJONSKJEDEN

Vedlegg 1, tabell 12: Antall og andel vedtak med hjemmel i matinformasjonsforskriften for ferdigpakkede næringsmidler. Kilde: Mattilsynet.

	2016	2017	2018
Antall vedtak i henhold til matinformasjonsforskriften	1 800	2 018	928
Andel vedtak i henhold til matinformasjonsforskriften	19 %	22 %	12 %

Vedlegg 1, tabell 13: Antall og andel prøver av fôr hvor det er påvist salmonella eller overskridelser av grenseverdier for uønskede stoffer. Kilde: Mattilsynet.

	2016	2017	2018
Antall prøver med påvist salmonella eller uønskede stoffer	1	0	1
Andel prøver med påvist salmonella eller uønskede stoffer	0,2 %	0,0 %	0,2 %

MILJØVENNLIG PRODUKSJON

Vedlegg 1, tabell 14: Beregnet risiko ved bruk av plantevernmidler. Kilde: Mattilsynet.

	2014	2015	2016	2017	2018
Omsetning (tonn virksomt stoff)	883	666	699	677	622
Omsetning i % av 1996/1997	121	91	96	93	85
Helserisiko i % av 1996/1997	91	77	75	76	66
Miljørisiko i % av 1996/1997	114	72	80	79	79

Tabellen viser risikoutvikling med utgangspunkt i omsetningstall for egne risikoindikatorer for helse og miljø. Gjennomsnittet av 1996 og 1997 er satt som et utgangspunkt med 100 prosent.

Vedlegg 1, tabell 15: Mengde antibiotika brukt til svin i Norge, fordelt på smalspektret (penicilliner, sulfonamider og trimethoprim) og bredspektret aktivt stoff. Kilde: Mattilsynet.

	2018
Andel smalspektret antibiotika	91,55 %
Andel bredspektret antibiotika	8,45 %

VEDLEGG 2: PRODUKSJONSINDIKATORER

UTVIKLE REGELVERK

Vedlegg 2, tabell 1: Produksjonsindikatorer – utvikle regelverk. Kilde: Mattilsynet.

Indikator*	2017	2018
Kommenterte dagsordener skrevet i henhold til mal og levert innen frist	99 %	94 %
EØS-notatene skrevet og videresendt til departementet innen frist	88 %	85 %
Form 1 sendt departementene innen 2 uker etter EØS-komitemøtene	60 %	57 %

* Nye indikatorer gjelder fra og med 2017

KOMMUNISERE OG VEILEDE

Vedlegg 2, tabell 2: Produksjonsindikatorer – kommunisere og veilede. Kilde: Mattilsynet.

Indikator	2016	2017	2018
Matportalen.no - antall besøk	1 245 397	1 133 699	1 100 570
Mattilsynet.no - antall besøk	1 551 747	1 526 092	1 507 067

FØRE TILSYN

Vedlegg 2, tabell 3: Produksjonsindikatorer – føre tilsyn. Kilde: Mattilsynet.

Indikator	2016	2017	2018
Tilsynsproduksjon – antall tilsyn			
Totalt antall tilsyn	72 889	70 902	66 949
For utvalgte områder:			
Drikkevann	1 430	1 484	1 375
Dyrevelferd	13 531	12 110	11 301
Fiskehelse (= Primærproduksjon akvatiske dyr)	3 436	3 345	3 800
Produktivitet - antall tilsyn pr ukeverk på tilsynstype inspeksjon innen fagområdene «detalj, servering, transport, næringsmidler»	5,5	6,3	6,2
Beredskap – antall/type gjennomførte øvelser <i>Se kapittel om beredskap for omtale</i>	6	600 ³⁷	51
Antall gjennomførte risiko- og sårbarhetsanalyser ³⁸	1	1	45 ³⁹

³⁷ Innføring av MatCIM i 2017 gjorde at vi hadde ekstra mange øvelser, særlig med varslingsrutiner.

³⁸ Kort beskrivelse av området analysene dekker se kapittel om Styring og kontroll

³⁹ ROS-analyser av våre datasystemer på grunn av innføringen av personopplysningsloven (GDPR)

Vedlegg 2, tabell 4: Produksjonsindikatorer – tilsynskvalitet. Kilde: Mattilsynet.

Indikator	2016	2017	2018
Manglende regeletterlevelse			
Andel virksomheter det er ført inspeksjoner og revisjoner med hvor avvik er avdekket	48 %	50 %	46 %
For utvalgte områder:			
Drikkevann	67 %	56 %	51 %
Dyrevelferd	40 %	41 %	39 %
Fiskehelse	53 %	46 %	38 %
Enhetlig faglig skjønn			
Variasjon mellom regionene i andel av virksomhetene med påvist avvik	45-55 %	46-56 %	44-51 %
For utvalgte områder:			
Drikkevann	58-82 %	44-76 %	43-65 %
Dyrevelferd	37-43 %	35-50 %	27-50 %
Fiskehelse	47-55 %	35-55 %	36-43 %
Virkemiddelbruk			
Andel virksomheter det er ført inspeksjoner og revisjoner med hvor vedtak er fattet relatert til avvik	95 %	94 %	91 %
For utvalgte områder:			
Drikkevann	98 %	96 %	95 %
Dyrevelferd	93 %	91 %	88 %
Fiskehelse	98 %	93 %	89 %
Enhetlig virkemiddelbruk			
Variasjon mellom regionene i andel av virksomhetene hvor det er fattet vedtak relatert til avvik	93-96%	92-97 %	86-94 %
For utvalgte områder:			
Drikkevann	95-100 %	93-98 %	92-98 %
Dyrevelferd	90-96 %	89-94 %	83-90 %
Fiskehelse	95-99 %	84-97 %	73-97 %

STYRE OG STØTTE

Vedlegg 2, tabell 5: Produksjonsindikatorer – styre og støtte. Kilde: Mattilsynet.

Indikator	2016	2017	2018
Effektiv drift - Andel årsverk til støtte og styreaktiviteter*	24,8 %	24,1 %	24,0 %
HMS - Prosent sykefravær	5,8 %	6,3 %	6,1 %
IKT - Oppetid for MATS skjematenester	99,69 %	99,97 %	100 %

* I beregningen inngår driftsoppgaver innen IKT, Sikkerhet, dokumentasjon/arkiv, sentralbord, kontordrift, HMS, HR, innkjøp, økonomi, styring og ledelse

VEDLEGG 3: STATISTIKK

PRODUKSJON

Vedlegg 3, tabell 1: Antall tilsynsbesøk gjennomført i de ulike virksomhetstypene. Kilde: Mattilsynet.

Tilsynsområde	2016	2017	2018
Biprodukter	137	190	194
Innsatsvarer (såvare/settepotet, plantevernmidler, gjødselvare og førvare)	644	725	815
Primærproduksjon med landdyr	27 504	27 070	24 020
<i>Herav også etter dyrevelferdsloven</i>	<i>13 531</i>	<i>12 110</i>	<i>11 301</i>
Primærproduksjon med akvatiske dyr	3 436	3 345	3 800
Primærproduksjon med planter	1 035	1 051	890
Næringsmidler	25 674	25 173	23 663
<i>Herav Slakteri, nedskjæring og produksjon av kjøtt</i>	<i>5 332</i>	<i>5 042</i>	<i>4 708</i>
<i>Herav Sjømat</i>	<i>1 676</i>	<i>1 541</i>	<i>1 677</i>
<i>Herav Servering og detaljist</i>	<i>16 413</i>	<i>16 791</i>	<i>15 544</i>
<i>Herav Annet næringsmidler</i>	<i>2 253</i>	<i>1 799</i>	<i>1 734</i>
Drikkevann	1 430	1 484	1 375
Import	4 412	3 989	3 979
Grensekontroll	7 089	6 233	6 240
Eksport	1216	1 456	1 620
Annet tilsyn	312	186	353
Totalt	72 889	70 902	66 949

Vedlegg 3, tabell 2: Antall attester mv. Kilde: Mattilsynet.

Tilsynsområde	2016	2017	2018
Antall attester for eksport av fisk og sjømat	47 944	58 831	54 389
Antall attester for eksport av landbaserte produkter	5 069	5 780	5 586
Antall produkter godkjent under ordningen Beskyttede betegnelser (pr. 31.12.)	29	31	32

Vedlegg 3, tabell 3: Antall regelverksbrudd og prøver med sporforurensning av genmodifisert materiale i prøver av mat, fôr og såvarer analysert for innhold av GMO. Kilde: Mattilsynet.

GMO	2014	2015	2016	2017	2018
Antall prøver mat/fôr/såvare	121	134	129	158	170
Antall regelverksbrudd	7	4	2	5	0
Antall prøver med tillatte sporforurensninger	49	53	57	65	63

Vedlegg 3, tabell 4: Tilsyn med dyrehold med mink og rev. Kilde: Mattilsynet.

Mink og rev	2017		2018	
	Mink	Rev	Mink	Rev
Antall registrerte dyrehold	151	152	139	138
Antall tilsynsbesøk	81	46	52	25
Antall saker med varsel om vedtak	19	44	6	7
Antall saker med vedtak	22	9	12	6
Antall saker med vedtak uten forhåndsvarsel	19	0	8	0
Antall politianmeldelser	1	0	0	0
Andel av dyrevelferdstilsyn som ikke er varslet på forhånd	89 %	47 %	90 %	48 %

Vedlegg 3, tabell 5: Antall utstedte helsesertifikater og sunnhetssertifikater per varetype i 2018.

Kilde: Mattilsynet.

Antall sertifikater per varegruppe	Antall	%
Sjømat	54 389	90,69 %
Levende dyr	1 599	2,67 %
Melk og meieriprodukter inkl. iskrem	643	1,07 %
Avlsprodukter	579	0,97 %
Fiskeolje NHC	560	0,93 %
Annet	290	0,48 %
Animalske biprodukter, landdyr	246	0,41 %
Trelast	233	0,39 %
Kjøtt	179	0,30 %
Lever, akvatiske dyr inkl. sjøpattedyr	161	0,27 %
Planter og snitt	135	0,23 %
Vann på flaske	131	0,22 %
Andre animalske fôrvarer	102	0,17 %
Tang og tare	96	0,16 %
Yngel	88	0,15 %
Eggprodukter	79	0,13 %
Animalske biprodukter, akvatiske dyr inkl. sjøpattedyr	78	0,13 %
Ferske huder og skinn	71	0,12 %
Frukt og grønnsaker	66	0,11 %
Rogn	58	0,10 %
Smolt	56	0,09 %
Kjøttprodukter	47	0,08 %
Alkohol	26	0,04 %
Juletre	21	0,04 %
Planteskoleplanter	16	0,03 %
Margarinprodukter	13	0,02 %
Fiskeolje	9	0,02 %
Fiskefôr	4	0,01 %
Totalsum	59 975	100,00 %

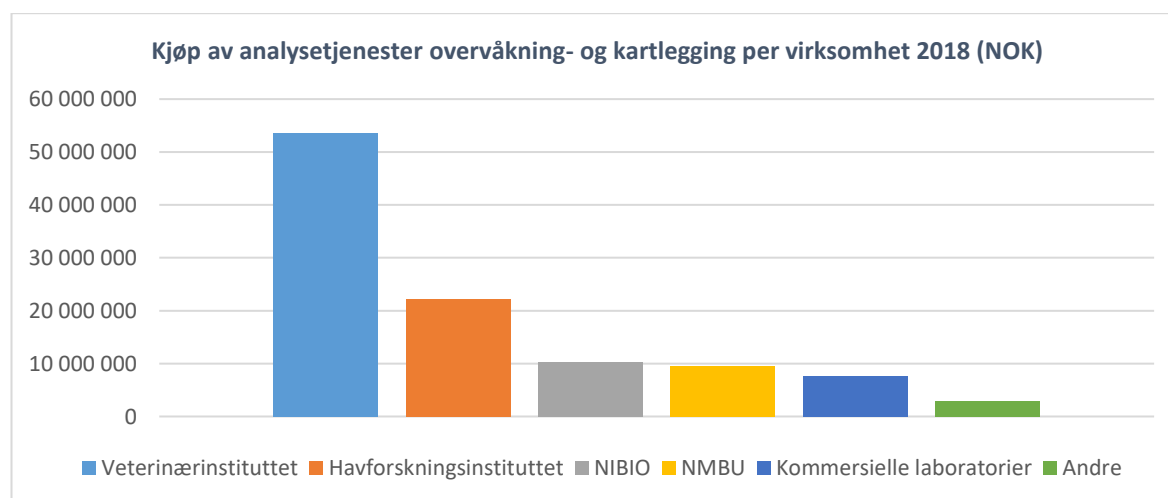

Vedlegg 3, tabell 6: Overvåking- og kartleggingsprogrammer. Kilde: Mattilsynet.

Tema for overvåkings- og kartleggingsprogrammer 2018
Animalsk mat
Antibiotikarester i slakt av storfe, småfe og svin
Campylobacter i slaktekylling
Fremmedstoffprogrammet for landdyr
Importprogram animalsk mat - regional del
Importprogram grensekontroll fremmedstoff
NORM-VET
Overvåking av næringsmidler med høy mikrobiologisk risiko
Radioaktivitet i næringsmidler
Salmonella - levende dyr
Salmonella - produkter
Sjømat
Forurensede havner og fjorder
Fremmedstoffer i fôrmidler av fisk
Fremmedstoffer i villfisk
Fremmedstoffprogrammet for fisk 96/23
Importert produkt (HC og NHC) fra tredjestater
Miljøgifter i fisk
Nasjonalt tilsynsprogram for muslingproduksjon
Sjømattrygghet i dumpingområder
Vegetabilsk mat
Genmodifisering i næringsmidler og i fôr til fisk og landdyr
Rester av plantevernmidler i næringsmidler
Smittestoffer i vegetabilsk mat
Landdyrhelse
AD, TGE, PRCV, PRRS, influensa
Blåtunge storfe
Brucella CAE, geit
Brucella storfe
CWD
Fotråte
Fransk hjerteorm (<i>Angiostrongylus vasorum</i>) Rødrev
IBR/IPV, BVD og EBL
Kamelider - skabbmidd (<i>Psoroptes avis</i>)
Kjæledyr
MRSA svin
Mædi og Brucella sau
HOP (viltlevende hjortedyr og moskus)
Overvåking av <i>mycoplasma</i> fjørfe
ART, Kalkun
ILT
Sertifiseringsprøver Newcastle disease og mykoplasma
Overvåking av AI fjørfe
Overvåking av <i>Echinococcose</i>
Paratuberkulose storfe, småfe og kamelider
TSE storfe, småfe, hjort (oppdrett/vill)
Tuberkulose storfe, kamelider, hjort (oppdrett og vilt)
Åpen yngelrâte
Fiske- og skjellhelse

Tema for overvåkings- og kartleggingsprogrammer 2018
Friskmeldingsprogram for Gyro
<i>Gyrodactylus salaris</i> (settefiskanlegg og elver)
<i>Gyrodactylus salaris</i> , utr.ny smitte Rana
ILA
Kartlegging Drammensvassdraget
Krepsepest
Overvåking lakselus
Overvåking av <i>Bonamia</i> / <i>Marteilia</i>
Overvåking av VHS/ IHN
Resistensutvikling mot legemidler hos lakselus
Plantehelse
<i>Anoplophora grabripennis</i>
Nematoder og <i>Phytophthora spp</i> i jord på importerte planter
<i>Chaetosiphon fragaefolii</i> i jordbær
<i>Thrips setosus</i>
Uønskede frø i mat, fôr, såvarer
Virus i jordbær
<i>Xylella fastidiosa</i>
Overvåking av furuvednematode
Plantevernmidler i økologiske produkter
Pærebrann
Rester av plantevernmidler i prydplanter og planteskoleplanter
<i>Xantomonas fragariae</i> i jordbær
Fôr
Fiskefôr
Fôr til landdyr
Forbrukerhensyn
Kosmetikk
Kosttilskudd
Matkontaktmaterialer
Overvåkingsprogram matkrim og OPSON

Overvåkings- og kartleggingsprogrammene finansieres gjennom kjøp av analysetjenester fra kunnskapsinstitusjoner og virksomheter som vist i figuren nedenfor.

Vedlegg 3, figur 1: Kjøp av analysetjeneste fordelt på kunnskapsinstitusjoner og laboratorier og andre leverandører. Kilde: Mattilsynet.

Kommersielle laboratorier omfatter FERA LTD og Eurofins Food & Feed Testing Norway. Andre omfatter Danmarks Tekniske Universitet (DTU), Analysesenteret AS, SYNLAB, KIMEN, Valdreslab AS og Naturhistorisk museum.

RESSURSBRUK

Disponible årsverk viser registrert tid i et år eksklusiv tid registrert på ferie, permisjon og sykdom. Tall for disponible årsverk avviker fra tall for årsverk i bemanningsstatistikken fordi sistnevnte viser antall stillinger omregnet til hele stillinger på bestemte tidspunkt.

Vedlegg 3, tabell 6: Antall disponible årsverk totalt og pr. forvaltningsnivå. Kilde: Mattilsynet.

	2016	2017	2018
Hovedkontoret	270,9	263,4	268,5
Regionene	851,7	839,4	822,9
Mattilsynet - totalt	1 122,6	1 102,8	1 091,4

Vedlegg 3, tabell 7: Antall disponible årsverk per fylke. Kilde: Mattilsynet.

Fylke	2016	2017	2018
Oslo	198,8	188,6	190,4
Akershus	94,8	93,7	92,5
Østfold	25,8	25,7	23,9
Hedmark	97,5	100,8	95,7
Oppland	33,4	28,5	29,9
Buskerud	35,5	38,6	37,6
Vestfold	28,5	28,4	25,5
Telemark	23,4	23,6	22,6
Aust-Agder	11,8	10,8	10,2
Vest-Agder	15,6	16,1	15,6
Rogaland	111,8	113,3	113,2
Hordaland	79,8	80,9	86,6
Sogn og Fjordane	35,2	38,3	36,4
Møre og Romsdal	49,2	47,3	44,4
Sør-Trøndelag	65,7	57,2	samlet 110,2
Nord-Trøndelag	54,6	54,4	
Nordland	84,7	83,1	82,8
Troms	42,8	42,4	42,3
Finnmark	33,9	31,0	31,7
Totalt	1 122,6	1 102,8	1 091,4

Vedlegg 3, tabell 8: Antall disponible årsverk totalt og pr. hovedprosess. Kilde: Mattilsynet.

Prosess	2016	2017	2018
Utvikle regelverk	37,9	34,8	36,9
Føre tilsyn	589,7	578,6	568,7
Kommunisere og veilede	73,3	76,1	82,9
Innhente kunnskap og analysere tilstand	47,5	46,5	47,4
Styre Mattilsynet	138,3	146,8	146,9
Støtte Mattilsynet	235,9	220,0	208,6
Totalt	1 122,6	1 102,8	1 091,4

Vedlegg 3, tabell 9: Antall disponible årsverk til utøvende tilsyn pr. område (fag/aktiviteter). Kilde: Mattilsynet.

Tilsynsområde	2016	2017	2018
Detalj, servering, transport og lager	87,8	79,8	72,6
Drikkevann	23,3	20,6	20,1
Sjømat	37,2	35,1	38,7
Animalsk mat	135,9	130,7	124,9
Annen mat	32,8	31,1	30,8
Planter	31,3	30,7	30,2
Landdyr	125,8	129,7	126,8
Akvatiske dyr	48,2	48,2	55,1
Fôr, biprodukter, dyrehelsepersonell, kosmetikk mv.	12,6	11,9	13,1
Beredskap og hendelsehåndtering	16,3	20,4	19,4
Andre tverrfaglige aktiviteter/annet tilsyn	38,5	40,6	36,9
Totalt	589,7	578,6	568,7

Vedlegg 3, tabell 10: Antall disponible årsverk pr fagområde. Kilde: Mattilsynet.

Fagområde	2016	2017	2018
Landbruk	344,1	351,4	345,5
Akvakultur og sjømat	201,1	198,4	212,1
Næringsmidler	532,2	511,8	490,9
Internasjonalt arbeid og regelverksutvikling	45,2	41,2	42,9
Totalt	1 122,6	1 102,8	1 091,4

Tiltaksstrukturen er ikke utviklet for å dokumentere tidsbruk på fagområder. Der tiltak retter seg mot flere fagområder er tiltaket henført til fagområdet som anses mest aktuelt. Tidsbruk som ikke kan henføres til fagområder, er fordelt forholdsmessig

GEBYRINTEKTER OG BEREGNET DRIFTSUTGIFT PER GEBYR

Sammenhenger mellom Mattilsynets utgifter og inntekter fra gebyrer i matforvaltningen

Vedlegg 3, tabell 11: Gebyrinntekter sett i forhold til Mattilsynets driftsutgifter. Kilde: Mattilsynet.

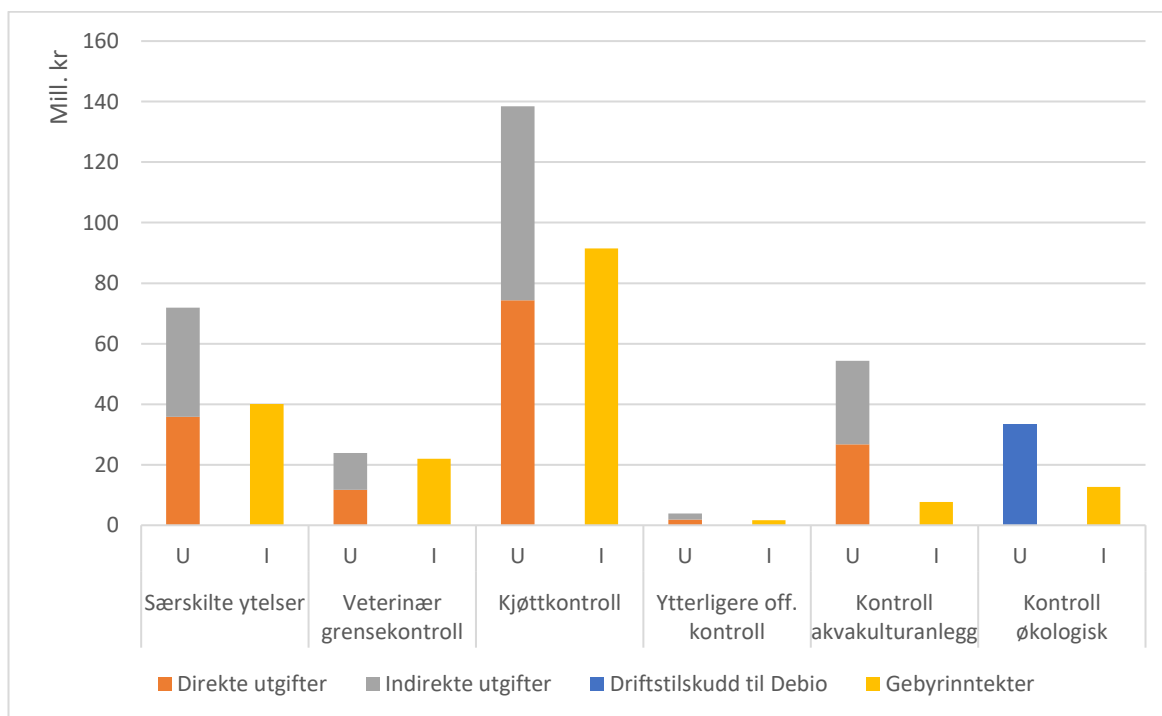
Nøkkeltall	2016	2017	2018
Andel gebyrinntekt av totale utgifter (%)	11,3	12,8	13,2
Andel gebyrinntekt av beregnet selvkost (%)	52,3	45,5	47,7

Sum gebyrinntekter i prosent av Mattilsynets totale utgifter gikk litt opp fra 2017 til 2018. Dette skyldes at det har vært en generell nedgang i de indirekte utgiftene til å produsere tjenestene. 2018 var dessuten første året med helårsvirkning av det nye gebyret for kontroll med akvakulturanlegg.

Gebyrinntektene i prosent av beregnet selvkost⁴⁰ gikk også opp, og av samme grunner som nevnt over. Utviklingen varierer imidlertid mellom gebyrene. Andelen økte for gebyrene til veterinær grensekontroll og kjøttkontroll mens den gikk ned for gebyrene til særskilte ytelser og kontroll med økologisk produksjon og produkter.

Gebyrinntekter og beregnet driftsutgift pr. gebyr i 2018

Utgifter er beregnet basert på regnskapsførte netto driftsutgifter (brutto driftsutgifter fratrukket driftsinntekter) og registrert tidsbruk, med unntak for gebyr for ytterligere offentlig kontroll hvor tidsbruk er beregnet basert på kalkyle. Ressursbruk til ikke fagspesifikke aktiviteter er fordelt forholdsmessig. Det er skjønnsmessig tatt hensyn til at slakterier stiller lokaler o.a. til disposisjon for den offentlige kjøttkontrollen. På økologiområdet sammenholdes inntektene som Debio har overført til Mattilsynet med driftstilskuddet som Mattilsynet yter Debio. Det er ikke beregnet indirekte utgifter i Mattilsynet til dette gebyret.

Vedlegg 3, figur 2: Sammenheng mellom utgifter og inntekter innenfor ulike ordninger. Kilde: Mattilsynet.

⁴⁰ De direkte og indirekte kostnadene til å produsere en tjeneste.

BEMANNING

Tall for årsverk viser antall stillinger (fast, vikar og midlertidig ansatte) omregnet til hele stillinger uten medarbeidere i lønnet permisjon. Økning i antall årsverk sentralt skyldes styrking av bemanning innenfor satsningsområde på grunn av økt arbeidsmengde, samt at IKT har erstattet noe konsulentbistand med fast ansatte.

Vedlegg 3, tabell 12: Antall årsverk totalt, nasjonalt og regionalt nivå i Mattilsynet. Kilde: Mattilsynet.

Gjennomsnitt	2016	2017	2018
Årsverk nasjonalt nivå	300	290	294
Årsverk regionalt nivå	933	934	931
Årsverk totalt	1 232	1 224	1 225

Vedlegg 3, tabell 13: Rekruttering og avgang. Kilde: Mattilsynet.

	2016	2017	2018
Turnover	4,5 %	6,0 %	3,7 %
Gjennomsnittlig pensjonsalder, år	66,6	66,9	66,9

Vedlegg 3, tabell 14: Inkludering. Kilde: Mattilsynet.

	2016	2017	2018
Antall søkere med innvandrerbakgrunn	97	153	189
Antall søkere med nedsatt funksjonsevne	6	10	16
Personer med praksisplass fra NAV for arbeidstrening	27	34	13 ⁴¹

Tilstandsrapportering (kjønn)

(Ref. rapporteringskrav del IV i økonomi - og virksomhetsinstruks om status og utvikling på årsverk, deltid, midlertidig ansatte og sykefravær fordelt på kjønn, samt likelønn)

Vedlegg 3, tabell 15: Registreringsskjema for tilstandsrapportering (kjønn/lønn). Kilde: Mattilsynet.

		Kjønn				Antall totalt	Lønn		K/M % ⁴²
		Antall menn	Andel menn	Antall kvinner	Andel kvinner		Menn Ø	Kvinner Ø	
Totalt i virksomheten	2018	395	29%	945	71%	1 340	581 692	566 042	97%
	2017	408	31%	923	69%	1 331	564 554	545 915	97%
Toppleidelse (direktør og regiondirektør)	2018	6	42%	7	58%	13	1 080 000	1 083 186	100%
	2017	6	46%	7	54%	13	1 058 660	1 037 400	98%
Mellomledelse (avdelingsjef og seksjonssjef)	2018	25	32%	52	68%	77	789 123	751 853	95%
	2017	27	36%	49	64%	76	752 793	730 697	97%
Kategori 1 (fagdirektør, seniorrådgiver, spesialrådgiver ⁴³ ,	2018	233	31%	509	69%	742	606 626	594 428	98%
	2017	237	33%	475	67%	712	589 409	575 167	98%

⁴¹ Fra og med 2018 er ikke studenter i praksis regnet med

⁴² Kvinners lønn som andel av menns lønn

⁴³ Ny i 2018

		Kjønn				Antall totalt	Lønn		
		Antall menn	Andel menn	Antall kvinner	Andel kvinner		Menn Ø	Kvinner Ø	K/M % ⁴²
spesialinspektør, prosjektleder)									
Kategori 2 (rådgiver, førsteinspektør)	2018	104	27%	279	73%	383	488 116	507 195	104%
	2017	109	28%	284	72%	393	477 892	495 287	104%
Kategori 3 (førstekonsulent, inspektør, seniorkonsulent)	2018	24	23%	80	77%	104	451 366	458 166	102%
	2017	26	24%	83	76%	109	433 840	438 804	101%
Kategori 4 (konsulent, renholder, lærling, fagarbeider m/ fagbrev ⁴⁴)	2018	3	14%	18	86%	21	372 622	405 871	109%
	2017	3	11%	24	89%	27	364 922	403 217	110%
Timelønnet	2018	10	42%	14	58%	24	142 050	374 714	364%
	2017	3	33%	11	67%	14	467 167	489 064	105%

Vedlegg 3, tabell 16: Registreringsskjema for tilstandsrapportering (kjønn). Kilde: Mattilsynet.

Kjønnsfordeling		M %	K %
Deltid	I år 2018	2,9	13,7
	I fjor 2017	3,2	14,7
Midlertidig ansettelse	I år 2018	1,4	3,7
	I fjor 2017	1,2	3,3
Foreldrepermisjon ⁴⁵	I år 2018	4,1	95,9
	I fjor 2017	1,5	98,5
Legemeldt sykefravær	I år 2018	5,1	6,5
	I fjor 2017	5,0	6,7
Tiltak	I år 2018	0	0
	I fjor 2017	0	0

⁴⁴ Ny i 2018

⁴⁵ Endret datagrunnlag for 2017 fra antall personer til antall dager med uttak.

**Felles postadresse til alle kontorer
i Mattilsynet**

Mattilsynet, (+ navn på kontor/sted)
Felles postmottak
Postboks 383
2381 Brumunddal

Mattilsynet har felles sentralbord:

Tlf 22 40 00 00

Mattilsynets hovedkontor

Besøksadresse: Ullevålsveien 76

E-post: postmottak@mattilsynet.no

www.matportalen.no

www.matvaretabellen.no

www.nokkelhullsmerket.no

www.mattilsynet.no